T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

SOSYAL MEDYADA BEDEN VE MAHREMİYET: ONLYFANS ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS)

Ayşe Hümeyra ÇAMURCU

BURSA – 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

SOSYAL MEDYADA BEDEN VE MAHREMİYET: ONLYFANS ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS)

Ayşe Hümeyra ÇAMURCU

Danışman:
Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN

BURSA - 2023

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sosyoloji Anabilim, Sosyoloji Bilim Dalı'nda 702144009 numaralı Ayşe Hümeyra Çamurcu'nun hazırladığı "Sosyal Medyada Beden ve Mahremiyet: OnlyFans Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili savunma sınavı, .../...../20..... günü ..... - ..... saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın ..... (başarılı / başarısız) olduğuna ..... (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı)
Doç. Dr. Mustafa Berkay Aydın
Uludağ Üniversitesi

Üye (Sınav Komisyonu Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ceyhan
Anadolu Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Şenol Baştürk
Uludağ Üniversitesi

..../..../ 20....

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Sosyal Medyada Beden ve Mahremiyet: OnlyFans Örneği" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ayşe Hümeyra Çamurcu

Öğrenci No: 702144009

Anabilim Dalı: Sosyoloji

Programı: Sosyoloji

Tezin Türü: Yüksek Lisans / ☐ **Doktora /** ☐ **Sanatta Yeterlilik /** ☐

ÖZET

Yazar adı soyadı	**Ayşe Hümeyra ÇAMURCU**
Üniversite	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Enstitü	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Anabilim dalı	**Sosyoloji**
Bilim dalı	**Sosyoloji**
Tezin niteliği	*Yüksek Lisans*
Mezuniyet tarihi	**……/……/20….**
Tez danışmanı	**Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN**

Sosyal Medyada Beden ve Mahremiyet: OnlyFans Örneği

Sosyal medyanın mahremiyeti dönüştüren yapısı aynı zamanda beden konusunu da kapsamaktadır. Bu araştırma, dijital kamusal alandaki beden mahremiyeti konusunu son zamanlarda oldukça tartışmalı olan OnlyFans platformu üzerinden incelemektedir.

Platforma erişim engeli getirilmeden önce yapılan görüşmeler sosyal medyadaki beden mahremiyeti konusunun OnlyFans içerik üreticileri tarafından nasıl algılandığını ve karşılandığını ortaya çıkarmaktadır.

Mahremiyet konusunda OnlyFans platformunun seçilmesinin nedeni ise, toplumun geneli tarafından içerik üreticilerinin mahremiyet ihlali yaptıkları ve cinselliğe hizmet ettikleri gerekçesiyle dijital seks işçisi olduğunun düşünülmesidir. Seks işçiliği konusunda tartışmalar sürse de bu konuda toplumdaki genel yargı nedeniyle içerik üreticileri dışlanmakta, psikolojik baskı ve hakarete maruz kalmaktadır.

Bu araştırma, kullanıcıların bu denli olumsuzluklara maruz kalmalarına rağmen sosyal medyada kendi beden mahremiyetlerini ihlal etmelerinin ardında yatan motivasyonu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Ancak içerik üreticilerinin motivasyonları araştırılırken toplumun geneline yayılan olumsuz ön yargılar bir kenara bırakılmaya çalışılmış ve feminist teorinin seks işçiliği ile porno endüstrisine bakışı temele alınarak incelenmiştir. Bu sebeple mizojinik tutumun ataerkil yapıya sahip toplumlarda kadınları nasıl bir konuma yerleştirdiği ayrıca işlenmiş ve kadın düşmanlığının tehlikeleri üzerinde de durulmuştur.

Anahtar kelimeler: dijital kamusal alan, gig ekonomisi, kadın hakları, mizojinik tutum, OnlyFans platformu, seks işçiliği

ABSTRACT

Name & surname	**Ayşe Hümeyra ÇAMURCU**
University	**Bursa Uludağ University**
Institute	**Institute of Social Sciences**
Field	**Sociology**
Subfield	**Sociology**
Degree awarded	*Master*
Date of degree awarded	**……/……/20….**
Supervisor	

Body and Privacy in Social Media: The Case of OnlyFans

The structure of social media that transforms privacy also encompasses the issue of bodies. This research examines the issue of bodily privacy in the digital public sphere, focusing on the controversial OnlyFans platform.

The interviews conducted before the access restriction shed light on how the issue of body privacy on social media is perceived and responded to by OnlyFans content creators.

The reason for choosing the OnlyFans platform regarding privacy is due to the widespread belief that content creators are violating privacy and catering to sexuality, thus being considered digital sex workers by the general public. While debates about sex work continue, due to societal perceptions, content creators are marginalized, facing psychological pressure and insults.

This research aims to uncover the motivation behind users violating their own bodily privacy on social media, despite being exposed to such negative consequences.

However, while investigating the motivations of content creators, efforts have been made to set aside the widespread negative biases of society and instead, feminist theory's perspective on sex work and the porn industry has been taken as a basis for examination. As a result, the misogynistic attitude's impact on placing women in certain positions within patriarchal societies has also been explored, along with a focus on the dangers of misogyny.

Keywords: digital public sphere, gig economy, women's rights, misogynistic attitude, OnlyFans, sex worker

ÖNSÖZ

Lisans eğitimime başladığımdan bu yana aldığım her ders sayesinde birçok farklı konu hakkında bilgi sahibi olma şansı yakaladım. Ancak dönüp baktığımda din sosyolojisinden göç sosyolojisine kadar tüm konuları kadınları temele alarak düşündüğümü ve çözümlemeye çalıştığımı fark ettim. Bu nedenle yüksek lisans tezimde özellikle dezavantajlı grup olarak görülen seks işçilerini çalışmak istedim. Umarım ki kadınların hayat kalitelerini artırmak için kendi bedenlerini metalaştırmak zorunda kaldığı günler sona erer. Bu nedenle ilk olarak bu çalışma için ilham kaynağı olan tüm mücadeleci kadınlara ve bana güvenerek benimle görüşmeyi kabul eden OnlyFans içerik üreticilerine teşekkür ederim.

Akademiyi de etkisi altına alan geleneksel bir toplumda yaşadığımız düşünüldüğünde, bu çalışma fikrini kendisine açtığımda konuya hevesle yaklaşıp beni daima destekleyen ve çalışma sürecinde işleri kolaylaştıran danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Berkay Aydın'a teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında bana mentorluk yapıp akademik kariyerimde en büyük rolü oynayan, toplumda büyük bir tabu olarak görülmesine rağmen çalışmamda beni destekleyip fikirlerime saygı duyan babam Kenan Çamurcu'ya ayrıca teşekkür ederim.

Tez sürecinin verdiği tüm yorgunluk ve endişeyle başa çıkmam için bana yardımcı olup sorularımla kendisini her an bunaltmama izin veren ablam Meryem'e ve ailemin geri kalan üyeleri annem Gülden, kardeşim Zeynep, abim Ali ve çalışmalarımı istikrarlı bir şekilde bölse de patili dostum Simba'ya destekleri için teşekkür ederim.

Ayrıca kendimde tek satır daha yazabilecek gücü bulamadığımda beni destekleyerek adeta çalışmanın stres enkazını yüklenen değerli dostlarım Müşerref Oğuz ve Yonca Abdullahoğlu'na teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI……...ii
YEMİN METNİ……..iii
ÖZET…….. iv
ABSTRACT…… v
ÖNSÖZ vi
İÇİNDEKİLER vii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
DİJİTAL KAMUSAL ALAN

1.1. Kamusal Alan..... 4
1.1.1. Oyun Alanı Olarak Kamusal Alan..... 4
1.1.2. Kadınların Kamusal Alan Mücadelesi..... 7
1.2. Özel Alan 14
1.2.1. Özel Alan Ayrımının Silikleşmesi..... 14
1.2.2. Kadınların Özel Alanda Köleleştirilmesi 17
1.3. Yeni Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya 22
1.3.1. Geleneksel Medyanın Yerine Geçen Sosyal Medya 22
1.3.2. Kullanıcıların Vitrinde Yaşadığı Hayatlar..... 28
1.3.3. Dijital Kamusal Alanda Kadınlar 33

İKİNCİ BÖLÜM
SOSYAL MEDYADA BEDENİN MAHREMİYETİ

2.1. Beden ve Mahremiyet 37
2.1.1. Beden ve Mahremiyet Algısının Dönüşümü 37
2.1.2. Mahremiyet İhlali ve Müstehcenlik Suçu..... 40
2.2. Feminizmin Beden ve Mahremiyet Anlayışı 42
2.2.1. Kadın Bedenine Yüklenen Anlam..... 42
2.2.2. Toplumda İçselleştirilen Mizojinik Tutum..... 51
2.3. Feminist Teorinin Seks İşçiliğine Bakışı 53
2.3.1. Kadın Cinselliğinin Tabulaştırılması..... 53
2.3.2. Feminist Teoride Seks İşçiliği 57
2.4. OnlyFans Platformu 65
2.4.1. Teşhircilik Toplumu 65
2.4.2. Gig Ekonomisi Örneği Olarak OnlyFans 68
2.4.3. Kadın İçerik Üreticilerine Yönelik Eleştiriler 74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DEKİ ONLYFANS İÇERİK ÜRETİCİLERİ

3.1. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme 80
3.1.1. Örneklem Grubunun Kısa Yaşam Anlatıları 81
3.1.2. Sosyal Medyayı Kullanma Şekilleri 83
3.1.3. OnlyFans'te İçerik Üretmeye Başlama Hikayeleri 87
3.1.4. Çevrelerinden OnlyFans'te İçerik Üreticisi Olmalarına Gelen Tepkiler 95
3.1.5. OnlyFans'in Kadın Bedenini Sömürdüğü Eleştirisi Hakkında Düşünceleri 99
3.1.6. Toplumda OnlyFans'e Karşı Oluşan Olumsuz Ön Yargıya Bakış Açıları 104
3.1.7. OnlyFans'te Yaşadıkları Olumsuz Deneyimler 113
3.1.8. Araştırmacının Görüşmeciler Hakkındaki İzlenimleri 121
SONUÇ 128
KAYNAKÇA 133
EKLER 137

GİRİŞ

Tarih boyunca kadınların kamusal alanda yer almaması için önlerine çeşitli engeller çıkarılmıştır. Bu yolla kadınların tarih sahnesine çıkması geciktirilmiştir. Başka bir deyişle, ataerkil düzen kadınları özel alana hapsederek eril tahakküm altında tutmayı amaçlamıştır. Çünkü bu anlayışa göre kadınlar mahremdir ve hayatın her alanında erkeklerin gerisinde durmaları gerekmektedir. Bu durum kadınların yüzyıllar boyunca temel haklardan bile mahrum kalması anlamına gelmektedir. Günümüzde kadın hareketlerinin yaygınlaşması ve güçlenmesi ile bu durum kadınların lehine olacak şekilde dönüşmeye başlamıştır. Ancak kadınlar hakları için mücadele vermeye devam ederken kapitalizmin etkisiyle kadın bedeninin metalaştırılması onlar için olumsuz bir gelişme olmuştur. Kadın bedeninin metalaştırılması aslında yüzyıllardır süregelen eril tahakkümün kapitalizm ile bütünleşmiş halidir.

Araştırmanın konusu, dijital kamusal alanda kadın bedeninin mahremiyetinin sosyal medya platformları ve algoritma tarafından ihlal edilip edilmediği tartışmasıdır. Bu tartışmanın yürütülmesi için OnlyFans platformu incelenmiş ve asıl eleştirinin kadınlara mı yoksa sisteme mi yapılması gerektiği feminist metodoloji kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kadınların mücadelesinin daha iyi anlaşılabilmesi için araştırmanın birinci bölümünde "özel olan politiktir" başkaldırısı temel alınarak kadınların kamusal alanda görünür olma süreci anlatılmıştır. Ardından dijital kamusal alan ile özgürleşileceği düşünülürken izlemekten duyulan haz anlamına gelen skopofilik içgüdünün süperpanoptikonu nasıl ele geçirdiğinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise ataerkil yapıya sahip toplumlarda mahremiyet kavramının yalnızca kadınları ilgilendiren ahlaki yapısı üzerinde durulmuştur. Bu anlayışa göre kadın bedeni doğurganlık özelliği nedeniyle kutsaldır, mahrem olma zorunluluğu da buradan gelmektedir. Seks işçiliği de kadın bedeninin kutsallığı göz önünde bulundurularak ekonomik ve cinsiyet eşitsizliği açısından değil, ahlaki çözülme açısından eleştirilmektedir. Bu tutum nedeniyle yetişkinlere yönelik içeriklerin paylaşıldığı OnlyFans platformunda içerik üretenler arasında yalnızca kadınlar eleştirilmektedir. Bu mizojinik tutuma ikinci bölümde değinilmiştir.

Araştırmanın OnlyFans platformu baz alınarak yapılmasının nedeni, COVID-19 pandemisi ile gig ekonomi modelinin tüm dünyada yaygınlaşması ve OnlyFans'in de bu ekonomi modelinin etkili bir örneği olmasıdır. OnlyFans platformu günümüzde popülerliği giderek artan "hayranlara özel içerik üretme" alanıdır. Platformda yer alan içeriklerin büyük çoğunluğunu yetişkinlere yönelik içerikler oluşturmakta, içeriklerin yalnızca %2'lik bir kısmı cinsellik içermemektedir.

"Seks satar" anlayışından yola çıkarak, özellikle de kapitalizmin etkisi ile cinselliğe olan merak arttığı için OnlyFans platformu eleştirilerin hedefi olduğu kadar ilginin de odağındadır. Her ne kadar platform şu anda milyonlarca aboneye sahip olsa da ne Türkiye ne de dünyada bilimsel literatür için yeteri kadar çalışma yapılmıştır. Bu nedenle araştırmanın amacı, bedenin mahremiyet algısının dönüşümünü, günümüzün en popüler sosyal medya platformlarından biri olan OnlyFans'i temel alarak açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de daha önce bilimsel araştırma için hiç görüşülmemiş bir kesim olan kadın OnlyFans içerik üreticileri ile nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen görüşmelerin çıktıları ve veri analizi yer almaktadır. Görüşmeciler Twitter'da kendi OnlyFans hesabının reklamını yapan kadın içerik üreticileri arasından seçilmiştir. Görüşmeler Twitter'ın

“direct message” kısmından hem yazılı hem de sesli mesajlar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında farklı yaş, eğitim, gelir düzeyi ve medeni durumu olan 10 içerik üreticisi ile görüşülmüştür. Görüşme yapılan kullanıcıların gizliliğini korumak için gerçek isimler yerine takma isim kullanılmıştır. Görüşme öncesinde sorular genel hatlarıyla belli olmasına rağmen görüşmecilerin verdiği yanıtlara göre görüşme sırasında sorularda küçük değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. Her görüşme ortalama 50-60 dakika aralığında sürmüştür. Görüşme sonrasında elde edilen verilerin analizi için içerik analizi tekniği kullanılarak görüşmecilerin yanıtları arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır. Bağlantıların daha akıcı bir şekilde kurulabilmesi için anlatılar öyküleştirilmiştir.

Araştırmanın birkaç sınırlılığı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, görüşme yapılan içerik üreticilerinin verdiği yanıtların doğru olduğu varsayımıdır. Bir diğeri ise görüşmecilerin yalnızca kadınlardan oluşmasıdır ancak konunun sınırlarının net olarak belirlenebilmesi için yalnızca kadın içerik üreticileri ile görüşülmüştür. Son sınırlılık ise görüşme yapılan içerik üreticileri zaman içerisinde platformda içerik üretmeyi bırakabileceği gibi konu hakkındaki düşüncelerinin de değişebilir nitelikte olmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL KAMUSAL ALAN

1.1. Kamusal Alan

1.1.1. Oyun Alanı Olarak Kamusal Alan

Habermas'a göre Reform hareketinin ardından kilisenin toplumsal hayata etkisi azalmış ve "inanç" kamusal alanın konusu olmaktan çıkarak özel alana taşınmıştır. Bu gelişmenin ardından alanlar kamusal ile özel olarak ayrılmaya başlamış ve ilk kez 18. yüzyılda kamusal alan kavramı ortaya atılmıştır.[1] Sennett ise kamusal ve özel alan ayrımının modern insanın mutluluk arayışı ile ortaya çıktığını düşünmektedir. Modern insan mutlu olmayı kendinde hak görmüş ve bu amaçla bir arayışa girmiştir. Bu arayışa somut bir toplumsal karşılık bulunabilmesi için de kamusal ve özel alan ayrımına gidilmiştir.[2] Çünkü kamusal alan, eski deyişle res publica, toplumdaki herkese ait olan şey iken; özel alan ise bireylerin kendilerine ait, mahrem alanlarıdır.

Özel alanda mahremiyet hakimken, kamusal alanda ise olan her şey diğerleri tarafından görülebilir ve duyulabilir niteliktedir. Bu sebeple kamusal alanda var olmak, şeylere gerçeklik boyutu kazandırmaktadır. Kamusal alanın gerçekliğe katkısı o kadar etkilidir ki, özel alandaki yaşantıya bile onun sayesinde gerçeklik atfedilmektedir.[3] Ancak kamusal alanın şeyleri görünür kılma niteliği yalnızca kendi onay mekanizmasından geçenleri kapsamaktadır. Çünkü farklılıkları görmemekte, sistemin dışında yer alan diğer şeylere karşı bir nevi körleşmektedir.[4] Bu nedenle bireyler arasında kurulan ilişkilerde çeşitli çatışmalar ortaya çıkabilmektedir.

[1] Jürgen Habermas, "Kamusal Alan"*, Kamusal Alan,* der. Meral Özbek (İstanbul: Hil Yayın, 2004), 97.
[2] Richard Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 128.
[3] Hannah Arendt, *İnsanlık Durumu* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1994), 76.
[4] Byung-Chul Han, *Şeffaflık Toplumu* (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 23.

Çatışmaların en aza indirilmesi için kamuya mal edilmiş olarak da nitelendirilebilecek res publica'da bireyler arası bağlar çoğunlukla karşılıklı çıkarların yer aldığı ikincil ilişkilerden oluşmaktadır. Çünkü Rousseau'ya göre bireylerin hayatlarını sürdürebilmek için diğer insanlara bağımlı olması onları zorunlu olarak sosyalleşmeye itmektedir.[5] Ancak Rousseau için bu bağımlılık ilişkisinde kadınların yeri yoktur. Rousseau, kadınların toplumsal hayattaki görev ve alanlarını aile yaşamıyla sınırlamıştır. Buna bağlı olarak da onları, kendilerini erkeklere hizmet etmeye adayan türler olarak ele almıştır.[6] Ona göre erkeklerin kadınlara bağımlı olduğu tek konu, arzularının giderilmesidir. Kadınların bağımlılığı ise hem arzular hem de ihtiyaçları kapsamaktadır. Yani Rousseau'ya göre erkekler, kadınlar olmasa da hayatlarını sürdürebilecek beceriye sahipken, kadınlar için bu geçerli değildir.[7]

Kadınların dışlanıp erkeklerin zorunluluk nedeniyle kurduğu ikincil ilişkiler, bireyleri birbirinden ayırırken aynı zamanda onları birbirlerine bağlar niteliktedir. Kamusal alanın bu birleştirici özelliği, insanların bir arada yaşaması için anominin en aza indirilmesini amaçlamaktadır. Bu sayede toplum olarak ortak bir hayat sürdürülebilmektedir.[8]

Anominin ortaya çıkmaması için yalnızca birleştirici özellik değil, devamlı gözetleme yöntemi de kullanılmaktadır. Kamusal alanda bireylerin davranışlarının kontrol altına alınması gerektiği düşünüldüğü için Bentham'ın hapishane olarak tasarladığı panoptikon modeli günlük hayata uyarlanmıştır. Bu modelde halka şeklinde bir bina ve bu binanın her açısını görebilen bir kule vardır. Bu kule ortada yer almaktadır. Bina ise hücrelere ayrılmıştır ve her hücrede iki pencere bulunmaktadır. Pencerelerden biri kulenin pencerelerine denk düşecek şekilde içeri doğru açıktır, diğeri ise hücreye ışık girmesini sağlamak için dışarı doğru açıktır. Ayrıca kuledeki gözcünün esirlerin silüetlerini takip edebilmesi için önden ışıklandırma kullanılmıştır.[9] Bu model ile gözetlemenin önüne

[5] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 16.
[6] Jean-Jacques Rousseau, *Emile: Bir Çocuk Büyüyor* (İstanbul: Selis Yayınları, 2009), 216.
[7] Rousseau, *Emile: Bir Çocuk Büyüyor*, 219.
[8] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 78.
[9] Michel Foucault, *İktidarın Gözü* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012), 86.

geçebilecek engellerin ortadan kaldırılması ve esirlerin ne zaman gözetlendiklerini bilmedikleri için her zaman disiplinli olmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Kamusal alanda da bir nevi bu gözetleme modeli uygulanmaktadır. İnsanlar kendilerinin o an izlenip izlenmediğini bilmediği için her an gözetleniyormuş gibi disiplinli davranmakta, sisteme itaat etmektedir. Ancak panoptikon modelinde bireylerden kamusal alanda talep edilen şeffaflık beklentisi tek taraflı bir niteliğe sahiptir. Bireyler tüm şeffaflığı ile sistemin içinde yer alırken gözcü, yani gücü elinde tutan taraf bu şeffaflığa uymamaktadır.[10] İktidar sahipleri kendilerini ve hayatlarını gizlemeyi tercih etmektedir.

Panoptikonun da etkisiyle kamusal insanın kimliği aktör ve izleyici olarak ikiye bölünmüştür. Kamusal alandaki aktörün özelliği, izleyiciler için yapması beklenen şeyleri yapabildiğini göstermektir. Böylece tiyatroda olduğu gibi modern dünyada da insanlar kamusal alanda rollerini yerine getirmektedir. Tiyatrodan farkı ise, modern dünyada insanların bir nevi sanatsız aktör olmasıdır.[11] Gerçek dünya tıpkı tiyatroda olduğu gibi her bireyin kendi rolünü gerçekleştirmeye çalıştığı büyük bir oyun sahnesidir.[12] Bir oyun alanına dönüşen kamusal alan, dijitalleşme ile bireylerin kendilerine birden fazla oyun alanı bulabilmelerini sağlamıştır. Böylece ortaya birbirinden farklı oyun alanları ve bölünmüş roller çıkmıştır. Günümüzde OnlyFans platformu da bu alanlardan biridir. Platformun Türkiye'deki en popüler ismi olan Merve Taşkın da platform için oyun benzetmesini yapmaktadır:

> *"Simülasyon gibi düşünün. Burası benim için bir oyun alanı ve oyun oynuyorum. Ben baş karakterim, diğerleri yan karakterler. Hepimiz bir oyuncuyuz. Birbirimizin hayatına hizmet ediyoruz"*[13]

[10] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 68.
[11] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 263.
[12] Johan Huizinga, *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006), 21.
[13] 140journos, *Türk İfşa*, 29 Ocak 2023, https://www.youtube.com/watch?v=BbciJ_deFSY.

Taşkın'ın da bahsettiği gibi, kamusal alan bir oyun alanıdır ve her birey bu alanda rolünü gerçekleştirmek için yer almak zorundadır. Bu roller gerçekleştirilirken, yani kamusal davranış sergilenirken, bireylerin benliklerini, benliklerini yaratan koşulları ve kişisel ihtiyaçlarını bir kenara bırakması gerekmektedir.[14] Bu koşul sağlanmadığı sürece toplumun çıkarları öncelikli konuma gelemeyecektir.

Ancak başlangıçta proletarya ve burjuva sınıfının arasındaki farkı yansıtan kamusal alan, günümüzde tüm toplumu kapsasa bile her bireyin kamusal davranışı gerçekleştirmesini sağlayamamaktadır. Çünkü bireyler oyun alanında toplumcu bir bakış yerine kendilerini merkeze koymayı seçmektedir. Bireylerin kendisini merkeze koyduğu ve narsisizmin doruklarının yaşandığı bir çağda oyunun kuralları da insanların ne hissettiğine göre belirlenmektedir. Artık ne yapıldığı değil, ne hissedilerek yapıldığı önem taşımaktadır. Çünkü narsist bir bireyin amacı tecrübe kazanmak değildir. Tek bir amacı vardır, o da karşılaştığı her şeyde kendisini yaşamaktır.[15] Bu sebeple kamusal alanın birleştirici özelliği günden güne etkisini yitirmekte ve toplumsal hayatta anomaliler giderek artmaktadır. Ayrıca bu narsist tutum bireyleri özgürleştirmekten ziyade sistemin kölesi haline getirmekte, onları kendilerini özgür sanan mahkumlara dönüştürmektedir.

1.1.2. Kadınların Kamusal Alan Mücadelesi

İkinci dalga feministler ile başlayan ve toplumların gelişim sürecinde erkekler kadar kadınların da yer alması gerektiği düşüncesi, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların özel alana hapsedilmelerini eleştirmektedir. İkinci dalga feminizmin öncü isimlerinden Charlotte Gilman, bu eleştirileri göz önünde bulundurarak kamusal ve özel alan sınırlamasının insanlığın ilerlemesini yavaşlattığını öne sürmektedir.[16] John Stuart Mill'in de Gilman ile benzer düşüncelere sahip olduğu eserlerinde görülmektedir. Ona

[14] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 124.
[15] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 55.
[16] Ann J. Lane, "Önsöz", *Kadınlar Ülkesi.* Gilman, C. P. (İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2007), 14.

göre toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi için bir cinsiyetin diğerine hukuki itaat göstermesi, gelişmenin önüne geçen en önemli engellerden biridir.[17] Mill'in bu konuya değinmesi hem erken tarihte kadınların özgürleştirilmesi konusunu ele alması hem de bunu yapan kişinin ataerkil düzenin yetiştirdiği bir erkek olması açısından önemlidir.

Ancak bu düşünceler bir şeylerin değişmesi için toplumu harekete geçirmeye yetmemiş ve kadınlar yüzyıllar boyunca kamusal alanda erkekler kadar varlıklarını gösterememiştir. Dünya geneline bakıldığında kadınların oy kullanma gibi temel bir vatandaşlık hakkına erişmeleri bile 1950-60'ları bulmuştur. Gilman'a göre kadınları kamusal alandan uzaklaştırarak özel alana iten bu davranışların sebebi kadınların gelişmemiş erkekler olması değildir. Ona göre kadınlar gelişmemiş değil, kamusal alanda var olmasına izin verilmediği için gelişmesinin önüne geçilmiş insanlardır.[18]

Ataerkil düzen önlerine engeller koyduğu için kadınlar görünür olabilmek adına tarih boyunca mücadele etmiştir. Üstelik bu durum yalnızca 18. yüzyıl kamusal alanına ait bir sorun değildir. Antik Yunan'da kadınlar vatandaş olarak sayılmamış, kadınların bulunması gereken yerin çocuklarla birlikte evin içi olması gerektiği düşünülmüştür. Kamusal alan olan polis ise erkeklerin yönetim alanı olarak belirlenmiştir.[19] Bu alan belirlemesinin ardında kadınların kamusal hayatta erkekler kadar yeterli olabileceğine dair inançsızlığın etkisi büyüktür. Platon, kadınların erkeklerle aynı işleri yapsa dahi hiçbir zaman bir işte erkekler kadar iyi olamayacaklarını vurgulayarak bu inançsızlığı dile getirmektedir.[20] Bu anlayış hakim olduğu için antik çağlarda kadınların toplumsal hayattaki konumu kölelerle aynı sayılabilecek kadar düşüktür. Dört duvar arasına hapsedilen kadınlar evin kölesi onlara eşlik etmeden dışarı çıkma iznine dahi sahip değildir.[21]

[17] John Stuart Mill, *Kadınların Özgürleşmesi* (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016), 7.
[18] Lane, "Önsöz", *Kadınlar Ülkesi*, 14.
[19] Aysel Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), (2015): 84.
[20] Platon, *Devlet.* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), 157.
[21] Friedrich Engels, "İçinde", *Kadın ve Marksizm*, der. Les Editions Sociales, (İstanbul: Sorun Yayınları, 2010), 77.

Orta Çağ'da da durum kadınlar açısından oldukça vahimdir. Erkeklerin malı olarak görülen kadınlar eşleri tarafından satılıp başkalarına verilebilmektedir. Ayrıca evden uzaklaşan erkeklerin eşlerine bekaret kemeri takma hakları da bulunmaktadır.[22] Orta Çağ'daki bu baskıcı zihniyetin ardından dünyada cinsiyet eşitliğinin sağlandığını söylemek doğru olmayacaktır. Aydınlanma sürecinde kadın ve erkeğin hangi alana ait olduğu net bir şekilde belirlenmiştir. Erkeklerin kamusal alana, kadınların ise "yapıları gereği" özel alana ait olduğu düşünülmüştür.[23] Aydınlanma sürecinde kadınların kamusal alandan uzak tutulmaya çalışılmasının sebebi, onları yönetme gücünün kaybedilmek istenmemesidir. Çünkü ataerkil düzen, kadınları her şeyi yaptırabileceği bir köle ve istediği sürece elinde tutabileceği bir oyuncak olarak görmektedir.[24]

Ayrıca 18. yüzyılda kadınlar cinsellikle bağdaştırılmış ve kadın bedeni metalaştırılmaya başlanmıştır. Bu nedenle o dönemlerde kadın olmak, eğer güzelse rahat bir şekilde evlenmesi ve evlendikten sonra da hayatının geri kalanı boyunca hiçbir şeye gerek duymaması anlamına gelmektedir.[25] Kadın hakları hareketinin öncülerinden Wollstonecraft, bu şekilde ekonomik nedenlerle yapılan evlilik biçimini bir tür "fahişelik" olarak yorumlamıştır. Çünkü ona göre maddi yetersizlikler sebebiyle evlenmek zorunda kalan kadınlar bir nevi eşlerinin kölesi olmaktadır.[26]

18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise değişim adımları atılmış ve kadın hareketi için çalışmalara başlanmıştır. Bu hareket, Fransız Devrimi'nin eşitlik, özgürlük ve kardeşlik temalı mücadelesinin kadınları kapsamaması ile ortaya çıkmıştır. Çünkü bahsi geçen

[22] Les Editions Sociales, "Önsöz", *Kadın ve Marksizm (*İstanbul: Sorun Yayınları, 2010), 24.
[23] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 85.
[24] Hatice Karakuş Öztürk, "Mary Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi Kitabında Rousseau Eleştirisi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), (2017): 472. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59416/853281.
[25] Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012), 30.
[26] Hannah McCann, (Danışman Editör). *Feminizm Kitabı* (İstanbul: ALFA, 2020), 34.

kardeşliğin yalnızca erkek kardeşliği olduğu görülmüştür.[27] Fransız Devrimi'nin başlangıcında okunan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yalnızca erkeklerin haklarından bahsediliyor oluşuna tepki olarak kadınlar tarafından 1791'de Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır. Bu bildirgenin önemi, modern kadın hareketinin başlangıcı niteliğini taşımasıdır. İlk kadın hakları bildirgesinin sözcüsü ve modern kadın hareketini başlatan Olympe de Gouges, manifesto niteliğindeki bildirgesi sebep gösterilerek giyotinle idam edilmiştir.[28] Olympe de Gouges, bildirinin 10. maddesinde kadınların idam sehpasına çıkabiliyorsa aynı şekilde konuşma kürsüsüne de çıkabilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak bu savunma birçok kesimin huzurunu kaçırdığı için 10. maddenin tersine davranılarak idam edilmiştir.[29] İnsan Hakları Bildirgesi'nde de görüldüğü üzere tarih boyunca kamusal alanda verilen demokrasi mücadelesi genel olarak erkekleri kapsamaktadır.

Yüzyıllar boyunca süregelen cinsiyet eşitsizliği artık kadın hareketlerini gerekli kılmıştır. Bu gerekliliğe bağlı olarak birinci dalga feminizmin asıl amacı, kadınların erkeklerle yasal, toplumsal, entelektüel ve siyasal eşitliğe ulaşması için adımlar atmak olmuştur. Çünkü 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde kadın hareketi yaygınlaşmaya başlamış olsa bile hala bir kadının saygın bir kafe veya restorana tek başına gitmesi yanlış bir şey olarak görülmüştür. Kadınların kamusal alanda yanlarında bir erkek olmadan bulunmaları eleştirilmiştir. Çünkü bu düşünceye göre kadınların kamusal alanda korunmaya ihtiyacı vardır.[30]

Kadınların korunmaya ihtiyacı olduğu inancı nedeniyle kamusal alanda varlıklarını göstermeleri erkeklerden bağımsız olamamıştır. Evlendiklerinde babalarının ataerkilliğinden eşlerinin ataerkilliğine geçen kadınlar, birey olarak değil, dünyaya çocuk

[27] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 89.
[28] Semra Gökçimen, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", *Yasama Dergisi,* 3(10), (2008): 7. https://dergipark.org.tr/tr/pub/syasamadergisi/issue/54538/743277.
[29] Olympe de Gougles, "Kadının ve Kadın Yurttaşın Hakları Bildirgesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 45(1), (t.y.): 187. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/629497.
[30] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 283.

getirmek için araç olarak görülmüştür.[31] Platon da tasarladığı ideal devlet planında kadınları üreme makinesi olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle iyi bir savaşçı olan bekçilerin devletin ortak olarak belirlediği kadınlarla daha fazla birliktelik yaşaması gerektiğini savunmaktadır. Böylece başarılı bekçilerin üstün genleri daha fazla çocuğa aktarılabilmekte ve bu da devletin bekasına hizmet etmektedir.[32]

Kapitalizmin gelişmesi ile "ortak kadın" anlayışı yerini tek eşliliğe bırakmıştır. Ancak tek eşliliğin tercih edilmesinin sebebi kadınların haklarının korunması değil, özel mülkiyetin korunmasıdır. Ataerkil düzende babalar kazançlarını oğullarına devrederek miras bırakmak istemektedir. Bu nedenle tek eşli evlilikler modern aile tipinin temelinde yer almıştır. Kadınların özel mülkiyet anlayışının yaygınlaşması ile köleleşmesinin sebebi, tek eşli evlilik modelinden önce de olduğu gibi yalnızca çocuk dünyaya getirme ve yetiştirme aracı olarak görülmeleridir.[33] Rousseau'ya göre kadınların çocukları yetiştirme görevi kutsaldır çünkü disiplinsiz kız çocukları büyüdüklerinde erkeklere itaat etmeyen kadınlara dönüşmektedir.[34] Bu nedenle kadınlara "en önemli" görev olan çocuk yetiştirme görevi verilmiş ve kadınlar toplumsal hayatta anne olarak yer almıştır.

Çocukların düzgün bir şekilde yetişmesi için öncelikle kadınların eğitilmesi gerekmektedir. Çünkü ataerkil toplumlarda kadınların eğitilmesi, ailenin eğitilmesi ile eş değer görülmektedir. Kadınları çocukların ilk öğretmeni olarak gören Şemsettin Sami, toplumsal eğitimin sağlanması için kadınların eğitim almasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Çocukların cahil olmaması için kadınların eğitimli olması gerekmektedir. Sami'ye göre aile demek, kadın demektir.[35] Ancak bu anlayış kadını değerli kılmaktan ziyade yalnızca eş ve anne olarak değerlendirmekte ve kadınları ataerkil düzenin devamlılığını sağlamak için bir araç olarak görmektedir.

[31] Les Editions Sociales, "Önsöz", *Kadın ve Marksizm*, 21.
[32] Platon, *Devlet*, 164.
[33] Catharine MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru.* (İstanbul: Metis Yayınları, 2015), 41.
[34] Rousseau, *Emile: Bir Çocuk Büyüyor*, 224.
[35] Hüseyin Doğramacıoğlu, "Şemsettin Sami'nin Kaleminden Kadınlar", *Asia Minor Studies*, 6(12), (2018): 225. https://doi.org/10.17067/asm.303587.

Kadınları çocukların ilk öğretmeni kabul eden ve ailenin eğitilmesinde önemli rol veren ataerkil anlayışın yanı sıra onların üzerinde baskı kurabilmek için eğitimden mahrum bırakan bir ataerkil anlayış da bulunmaktadır. Bu durum ne yazık ki kadınların potansiyelini gerçekleştirememesine ve "hayvan düzeyinde" kalmasına sebep olmaktadır.[36]

Kadınların hayvan düzeyinde gelişmişlik seviyesinde kalmasının istemesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Ataerkil toplumlarda modernitenin kadınlar üzerinde kötü etki yaratacağı düşünülmektedir. Bu anlayışa göre kadınların kamusal alanda görünür olması namusunu koruma konusunda daha dikkatsiz davranması ile sonuçlanacaktır.[37] Kadınların namusunun korunmasına dikkat çekilmesinin asıl nedeni, erkekleri "baştan çıkarıcı" kadınlardan korumaktır. Çünkü kadınlar yüzyıllar boyunca kamusal alanda ya dişilikleri ön plana koyularak hayvan düzeyine indirgenmiş ya da baştan çıkaran olarak şeytana benzetilerek ahlaki açıdan zayıf görülmüştür. Her iki açıdan da kadınlar yalnızca erotik ve zayıf varlıklar olarak değerlendirilmektedir.[38] Ataerkil toplumlarda kadınların bu şekilde tehlikeli olarak algılanması onların özel alana hapsedilmelerine sebep olmaktadır.

Erotik bir yapıya sahip olduğu varsayılan kadınlar bu sebeple mahrem olarak görülmüş ve uzun yıllar boyunca özellikle de geleneksel toplumlarda hayaletleştirilmiştir. Örneğin Türkiye'de nüfus kayıtlarında erkeklerin yaşı, boyu, göz rengi, bıyıklı veya sakallı olmaları gibi özellikler yer alırken, kadınların ise yalnızca isimleri ve yaşları yer almıştır.[39] Bunun sebebi, kadınların erkekler tarafından hayal edilmesinin önüne geçilmek istenmesidir. Çünkü ataerkil toplumlarda kadınlar cinsellik ile özdeşleştirilmiş ve göz renklerinin bilinmesi bile bir erkeğin arzu nesnesi olmaları için yeterli görülmüştür.

---

[36] Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, 14.
[37] Hasan Bülent Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi.* (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010), 101.
[38] Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar* (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 82.
[39] Nilüfer Göle, *Modern Mahrem* (İstanbul: Metis Yayınları, 2011), 55.

Ancak Türkiye'de kadınların hayaletleştirilmesi durumu zamanla dönüşüme uğramıştır. Kadınların kamusal alanda görünür olmaya başlaması için ilk adımlar Tanzimat döneminde modernleşme uygulamaları ile atılmıştır. Bu amaçla İslam'ın sınırları göz önünde bulundurularak Batı'daki modern toplumsal model topluma uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu toplum modeli; çok eşlilik, görücü usulü evlilik ve eğitim özgürlüğü gibi konulara dikkat çekerek kadınların eşitliğini sağlamaya çalışmıştır.[40] Bu yeni çerçeve sayesinde kadınlar kamusal alanda eğitim alma, jimnastik yapma, dans etme, yanında eşi olmadan dışarı çıkma ve fotoğraf çektirme haklarına sahip olmuştur.

Kadınların kamusal alanda görünürlük kazanması sürecinde büyük adımlar Cumhuriyet'in ilanı ile atılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet'in kurulma aşamasında ve ardından yeni siyasi rejim olarak ilan edildiği dönemde kadınların kamusal alanda görünürlüğünün artırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla kadınların özel alana hapsolmaması için medeni kanunun kabul edilmesi oldukça önemlidir. Bu kanun ile kadınlar hukuk karşısında erkeklerle eşit haklara sahip olmuştur. Ancak yeni devlet sistemi kadınları erkeklerle eşit bir konuma getirmeye çalışırken, toplumun geleneksel yapısı buna pek izin vermemiştir.[41] Kadınların kamusal alanda görünür olmasına farklı kesimlerden tepkiler yağmış ve ahlaki çözülmeye yol açacağı öne sürülerek engellenmeye çalışılmıştır.

Ancak toplumsal engellemeler Cumhuriyet'in yeni bir kadın modeli ortaya çıkarmasının önüne geçememiştir. Bu kadın modeline uygun olarak modern aile ortaya çıkmış ve hem annelik hem de babalık rolünün içeriği yenilenmiştir. Yeni modelin oluşturulmasında ataerkil yapı göz önünde bulundurularak modern baba figürü geliştirilmiş, ardından da baba figürüne uygun bir kadın figürü ortaya çıkarılmıştır.[42] Bu baba figürü kız çocuklarına değer veren, onların eğitimini önemseyen bir yapıdadır. Baba figürünün

[40] Göle, *Modern Mahrem*, 50.
[41] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 92.
[42] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 233.

kızına değer vermesi, yetişkin kadınların da kamusal alanda değer kazanması anlamına gelmektedir. Ancak yine de kadın modelinin oluşturulmasında öncelikle erkek figürünün baz alındığı unutulmamalıdır.

1.2. Özel Alan

1.2.1. Özel Alan Ayrımının Silikleşmesi

Kamusal alan, bireylerin özel yaşamlarından ve alanlarından ayrı bir alternatif olarak var olmuştur. Kamusal alanda şeylerin gösterilmesi esas iken, özel alanda ise saklanması, mahremin korunması esastır.[43] Bu ayrım nedeniyle kamusal ve özel alan yüzyıllar boyunca keskin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Ancak dijitalleşmenin de etkisiyle özel alana ait olması beklenen olgular kamusal alana taşınmış ve iki alan arasındaki keskin ayrım giderek silikleşmiştir.

Arendt'in "mahremin toplum tarafından istilası" olarak yorumladığı kamusal ve özel alan arasındaki ayrımın giderek silikleşmesi durumu, ona göre birçok açıdan bireylere zarar vermektedir.[44] Ayrım silikleştiği için şeffaflık olgusu önem kazanmakta ve bu da yeni sorunlar doğurmaktadır. Şeffaflık önem kazandıkça, şeffaflık beklentisi yalnızca kamusal alanda değil, özel alanda da ortaya çıkmıştır. Fakat insan doğası diğer bireylerin bakışlarından uzak, yalnızca kendisiyle baş başa kalabildiği bir alana da ihtiyaç duymaktadır. Özel alanın amacı bireylerin bu ihtiyacını karşılamaktır.

Ancak kamusal ile özel alan ayrımının silikleşmesi bireylerin hayatlarının giderek kamusal alana taşınmasına, buna bağlı olarak da şeffaflaşmasına yol açmaktadır. Chul Han'a göre insan doğasında bulunan tek başına kalma ihtiyacının karşılanamaması, psikolojik olarak tükenmişliğe sebep olmaktadır. Bu tükenmişliğin sebebi şeffaflıktır.

[43] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 104.
[44] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 103.

Şeffaflık, insanların hayatında spontaneliğe ve özgürlüğe izin vermemektedir. Bu nedenle Chul Han şeffaflığın insanların değil, makinelerin bir özelliği olduğunu düşünmektedir.[45]

Chul Han'ın şeffaflık olarak tanımladığı bireylerin özel alandaki mahrem yaşamlarını kamusal alana taşımaları durumunu Arendt özelin kamusala kurban edilmesi olarak yorumlamaktadır.[46] Kamusal ile özel alanın arasındaki sınır aşınmaya başladıkça modern olan mahremi keşfe çıkmıştır. Bunun günlük hayata yansıması ise özel alanda yaşanan şeylerin büyük çoğunluğunun diğer insanlara açık hale gelmesi olmuştur.

Mahremiyetin keşfi muhafazakar çizgide yer alan düşünürler tarafından olumsuz bir gelişme olarak ele alınmıştır. Çünkü muhafazakar düşünceye göre özel alanın temel niteliği, kamusallıktan saklanabilecek güvenli tek yer olmasıdır. Onlar için mahrem olan, evin dört duvarı arasında kalmakta ve bireyler kendilerini orada güvende hissetmektedir.[47] Bu görüşe göre özel alanın ana merkezi olan aile ve ev, bir nevi sığınak görevi görmektedir. Bu özellikleri nedeniyle evin bireyleri kamusal alandaki tüm kargaşadan koruması beklenmektedir. Eğer ev bu işlevi yerine getiremiyorsa üstünde çatısı olan herhangi bir mekandan farkı kalmamaktadır.[48]

Ancak 1960'ların sonlarına doğru ikinci dalga feminizmin temsilcileri bu anlayışı eleştirerek kamusal ve özel alan ayrımının silikleşmesinin kadınları özgürlüğe kavuşturacağını dile getirmeye başlamıştır. Onlara göre bu iki alanın varlığını ortadan kaldırmak kadınların kurtuluşu olacaktır. Bu nedenle evin içinin kamusal alanı ilgilendirecek şekilde dönüşmesini olumlu bir gelişme olarak yorumlamaktadırlar. Çünkü Arendt'in sıkı bir şekilde savunduğu "evin mahremiyeti" anlayışı tehlikeli bir yana sahiptir. Örneğin liberalizmin hukuk sistemi kamusal alanda adaleti sağlasa da özel alan olan eve karışmamaktadır. Mahremiyetin korunmasını baz alan bu yaklaşım, kadınların

[45] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 17.
[46] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 87.
[47] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 102.
[48] Richard Sennett, *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999), 37.

evlilik içerisindeyken eşleri tarafından tecavüze uğramalarını suç saymamaktadır. Birçok modern toplumda geçerli olan liberal hukuk sisteminde bu yasa büyük mücadeleler sonrasında çıkarılmış ve kadınların özel alandaki hakları da devlet koruması altına alınmaya çalışılmıştır.[49]

Yalnızca cinsel şiddet değil, kadına yönelik her türlü şiddet türü "ev içi şiddet" olarak bir kalıba sokulmuş ve evin içinde yaşananların mahrem olduğu düşüncesi ile müdahale edilmemiştir. Çünkü onlara ataerkil yapı ve özel alanın mahremiyetinin korunması için aile içi konuların kamusal alana taşınmaması gerekmektedir.[50] Kadına yönelik şiddetin kamusal alana taşınmaması ve politik bir konu olarak ele alınmaması için ise ev içi şiddetin, ev dışında uygulanan şiddetten daha az tehditkar olduğu düşüncesi yaygınlaştırılmıştır.[51] Ancak 2022 yılında Türkiye'de katledilen 334 kadının 209'unun evinde öldürülmesi bu düşüncenin doğru olmadığını kanıtlar niteliktedir.[52]

Ataerkil yapının kadınları baskılama üzerine kurduğu bu tutuma yönelik tepkiler ilk olarak 1960'ların sonunda yankı bulmaya başlamıştır. Radikal feminizmin öncü isimlerinden olan Hanisch, ev içi şiddetin dokunulmazlığını eleştirmiş ve kadınlar söz konusu olduğunda kişisel gibi görülen problemlerin temelde politik problemler olduğunu dile getirmiştir.[53] Bugün hala ev içi şiddet söz konusu olduğunda akıllara gelen "özel olan politiktir" anlayışını da Hanisch ortaya çıkarmıştır. Bu anlayış ev içinde yaşananların aslında yalnızca evde yaşayanları ilgilendirmediğini, kamusal alanın olduğu gibi evin içinin de bir mücadele alanı olduğunu insanlara göstermiştir.

---

[49] Engin Arıkan, "Feminist Düşünce ve Feminist Hukuk İçin Radikal Bir Kılavuz: Catharine A. MacKinnon", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), (2019): 675. https://doi.org/10.33717/deuhfd.642020.

[50] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 85.

[51] bell hooks, *Feminizm Herkes İçindir* (İstanbul: bgst Yayınları, 2012), 79.

[52] Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2022 Yıllık Veri Raporu,* 2023.

[53] Carol Hanisch, *Kişisel Olan Politiktir: Radikal Feminizm Üzerine,* ed. A. Nazar Erişkin (İstanbul: Kült Neşriyat, 2013), 54.

Evin içinin de bir mücadele alanı olduğunun ortaya çıkması modernizmin tasarladığı yeni aile modeli ile gerçekleşmiştir. Kapitalizmin de etkisiyle kadınlar özel alanda hapsedildikleri yerden çıkarak fabrikalarda işçi olarak çalışmaya başlamıştır.[54] Bu durum kadınların kamusal alanda görünür olmalarını sağlamış olsa da daha fazla emek harcayarak emeklerinin karşılığını daha az almalarına sebep olmuştur. Ayrıca ekonomik yetersizlik nedeniyle proleter sınıfın kadınları hem işte hem de evde çift mesai yapmak zorunda kalmıştır. Bu durum, ücretli ev emeği konusunu gündeme getirmiştir. Marksist feminizm geleneğinden gelen Silvia Federici'nin 1972'de yayınladığı "Wages Against Housework" isimli bildiri bu açıdan önemlidir. Federici, ataerkil düzenin ev işi yapmayı aşk ile ilişkilendirerek hata ettiğini ve aslında bir kadının cinsellikten uzaklaşmanın, intihar etmesinin veya düşük yapmasının meslek hastalığı olduğunu dile getirmiştir.[55]

Ancak bu hareket değişimi sağlayamamış, tek eşli modern aile modeliyle kadınlar evde kalıp çocuklara bakan, erkekler ise çalışıp eve bakan olarak konumlandırılmıştır. Engels'e göre bu özelliği nedeniyle modern aile cinsiyet eşitsizliğini sürdürmektedir. Aile olarak kurulan bu ilişki, kadın ve erkeğin birbiri üzerinde egemenlik kurmaya çalışması ve nihayetinde erkeğin bunu başarması ile sonuçlanmaktadır.[56] Bu egemenlik savaşı kadınların kamusal alandaki varlıklarının daha az görünür olması üzerine kurulmuştur.

1.2.2. Kadınların Özel Alanda Köleleştirilmesi

Wollstonecraft tek eşli aile modelinin kadınları evin kölesine dönüştürdüğünü düşündüğü için eleştirmektedir. Ona göre tarih boyunca kadınların eşlerine karşı kayıtsız şartsız uysal ve itaatkar olması şart koşulmuş ve bu da kadınları köleleştirmiştir.[57] Engels de Wollstonecraft gibi modern ve birey odaklı aile yapısının kadınları evin içine hapsederek

[54] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 35.
[55] Silvia Federici, *Wages Against Housework* (Bristol: Power of Women Collective and the Falling Wall Press, 1975).
[56] Engels, *Kadın ve Marksizm*, 78.
[57] Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, 144.

köleleştirdiğini düşünmektedir. Engels, modern aileler içinde erkekleri burjuvazi, kadınları ise proletarya olarak konumlandırmaktadır.[58]

Bu eleştiriler kadınların toplumsal hayattan soyutlanıp pasifleştirilmesine vurgu yaparken, ikinci dalga feministler ise konuyu kadınların cinsellikte pasif konuma getirilmesi üzerinden eleştirmektedir. Feminist düşünür Germaine Greer, cinsellik söz konusu olduğunda kadınların hadım edilmiş bir erkek gibi ürkek, halsiz ve hassas olmasının beklendiğini, bu yolla da pasifleştirildiklerini dile getirmektedir.[59] Bu da erkeklerin cinsel özgürlüğe sahip olmasını doğal bir hak olarak yorumlarken, kadınların cinsel ilişkiden haz duymasının bile ayıplanmasına sebep olmaktadır. Böylece kadınların cinsellikteki yeri erkeklerin haz almasını sağlamaktan ibaret olmaktadır.

İkinci dalga feministlerin cinsellikte pasifleştirilmeyi eleştirmelerinin sebebi aslında Engels ve Wollstonecraft ile benzer bir sonuca varmaktadır. Çünkü onlar da haz verme aracı olarak görülen kadınların iradelerini ve düşünme yetilerini bir kenara bırakarak yalnızca iyi bir eş olmaya odaklanmalarının beklenmesini eleştirmektedir. Pasifleştirilmiş bir kadının kendi geleceğini kurtarması için yüksek statülü bir erkekle evlenmesi yeterlidir. Bu evlilik ona para, mevki, lüks standartlar ve saygınlık kazandıracaktır.

Ancak hayatını kazanmak için işçi olmasına gerek olmayan, gün içinde yalnızca eşinin işten gelmesini bekleyip çocuklarına bakan kadınlar da büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Çalışma hayatında yer almayıp hayatını yalnızca evin içinde sürdüren kadınlar kendilerini büyük bir stresin içinde bulmaktadır. Bu kadınların rahatlayabildikleri tek an, çocuklar ve eşlerinin evde olmadığı zamanlardır. Bu zamanlarda evi kendi rahatlama alanlarına çeviren kadınlar, kısa bir süre sonra bu rahatlama alanını eşleri işten eve geldiğinde onların rahatlayabilecekleri bir alana dönüştürmek zorunda kalmaktadır.[60] Bu döngü kadınların hayatlarını evdeki sorunları çözme üzerine kurmalarına sebep olmaktadır.

[58] Engels, *Kadın ve Marksizm*, 111.
[59] McCann, *Feminizm Kitabı,* 140.
[60] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 67.

Evlilik ile özel alana bağlı hale getirilen kadınlar bir yana, aile kurmayı düşünmeyen kadınlar da toplumsal hayatta baskı ile karşılaşmaktadır. Günümüzde "evde kalma" algısı yavaş yavaş kırılmaya başlamış olsa bile hala evlenmeyen kadınların neden evlenmedikleri merak edilip evlilik hakkında sorular sorulmaktadır. Tabii bu baskı 19. Yüzyıldakinden daha iyi durumdadır. 19. yüzyılda aile kurmayı düşünmeyen kadınların tıpkı bir "erkek gibi" saçlarını kestirip pantolon giymeleri ve cinsel yaşamlarından tamamen vazgeçmeleri beklenmiştir.[61] Evlilik konusunda dikkat çeken nokta ise bu baskı ve kısıtlamaların aile kurmayı düşünmeyen erkeklerin üzerinde etkisinin olmayışıdır.

Ayrıca kadınlar cinsel özgürlükleri ellerinden alınmış olsa bile toplumsal hayatta dişilikleri ile var olmaktadır. Dişilik, kadınların erkekler tarafından ne kadar arzulandığının bir ölçütü olarak kullanılmaktadır. Kadınların bir arzu nesnesi olmasının yanı sıra aynı zamanda ne yaparlarsa daha fazla arzulanacaklarını belirleyen standartlar da erkeklere aittir.[62] Maruz kaldıkları bu aşağılanmalardan yola çıkarak denilebilir ki, kadınların kamusal alanda var olmak amacıyla verdikleri mücadele büyük bir imparatorluk kurmak için değil, yalnızca sıradan bir erkeğin bile sahip olduğu gibi temel hakları kazanmak içindir.

Tabii günümüzde hala kadınların kendi özel alanlarının hakimiyetini ele geçirmeleri için önlerinde birçok engel bulunmaktadır. Bu engellerden en büyüğünü ataerkil yapının kadınları tahakküm altında tutma isteği oluşturmaktadır. Kadınların yalnızca erkeklerin yanında konu mankeni gibi durmasını idealleştiren ataerkil düzen, "kadınlar çiçektir" söylemiyle bu anlayışı toplumda pekiştirmiştir. Bu masum görünümlü sevgi sözüyle hem kadınların bir çiçek kadar narin olduğu, hem güzelleşmek için birinin onlara bakmasına ihtiyaç duydukları hem de güzellikleriyle ön plana çıktıkları vurgulanmaktadır.[63] Bu

[61] Christine Bard, *Pantolonun Politik Tarihi* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012), 12.
[62] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 26.
[63] Nuray Alagözlü, "Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilemeler ve Toplum-Bilişsel Yapı", *International Journal of Central Asian Studies,* (13), (2009): 45.

söylemin sıkıntılı yanları daha net bir şekilde görülmeye başlandığı için son yıllarda ülkemizde gerçekleştirilen her Kadınlar Günü yürüyüşünde "kadınlar çiçektir" sözüne tepki olarak hazırlanmış pankartlar göze çarpmaktadır.

Ancak "kadınlar narindir" anlayışı yalnızca bu söz ile değil, günümüzde birçok farklı yolla toplumda pekiştirilmektedir. Hedef kitle kadınlar olarak belirlendiğinde ürünler orijinalinden biraz daha küçük hale getirilip göz alıcı renklerde, ki bu renkler genellikle pembe tonlarıdır, tasarlanmaktadır.[64] Bir başka örnek de milyonlarca satan dergilerde kadınların birbirlerine yapacakları misafirlikler için sebze ve peynir ağırlıklı yemekler ile sütlü tatlı tariflerine yer verilirken, mangal tariflerinin daha çok erkeklere hitap edecek şekilde hazırlanmasıdır.[65] Yani bir nevi kadınlar sebzelerle, erkekler ise etlerle ilişkilendirilmiştir. Ekofeminizmin önemli temsilcilerinden biri sayılan Adams'a göre bunun yapılmasının sebebi, kadınların otlarla aynı özelliklere sahip olmasının istenmesidir. Nasıl ki bir ot eylemsiz duruyor ise kadınlar da erkeklerin karşısında otlar gibi edilgen olmalı, tekdüze bir hayat sürdürmelidir.[66]

Kadınların bu şekilde doğa ile özdeşleştirilmeleri onların özel alana hapsedilmeleri için temellendirme görevi görmüştür. Bu temellendirme sonucunda erkeğin çalışmasına, kadının ise yalnızca özel alanda yer almasına karar verilmiştir çünkü doğanın anası; emeğin ise babası vardır.[67] Marksist feministlere göre bu anlayış nedeniyle kadınlar tarih boyunca üretim sürecinde çeşitli şekillerde yer almış olsalar da yalnızca savaş dönemi gibi dönemlerde, erkeklerin yokluğunda öne çıkabilmişlerdir.[68] Bunun sebebi, kadınların yedek emek ordusu olarak görülmesidir.

[64] Rebekka Endler, *Eşyaların Patriyarkası* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023), 84.
[65] Carol J. Adams, *Etin Cinsel Politikası* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013), 80.
[66] Adams, *Etin Cinsel Politikası,* 92.
[67] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 34.
[68] McCann, *Feminizm Kitabı,* 53.

Kadınları yedek emek ordusu olarak konumlandırmak onların toplumsal hayattaki öncelikli rolünün anne ve eş olarak belirlenmesine sebep olmuştur. Böylece doğa gibi annelik de kutsallaştırılmıştır. Bu sebeple kadınların temel görevi çocuk doğurmak ve doğurduğu çocukları yetiştirmek olarak belirlenmiştir.[69] Ancak bu büyük bir yanılgıdan ibarettir.

Aile kurumu özel alan için önemli bir yere sahiptir. Çünkü sosyalleşmenin temeli ailede atılmaktadır. Yani aile, gerçek ilişkilerin ne olduğu ve nasıl kurulduğunun öğrenilmesi için çocukların önündeki örnektir.[70] Bu sebeple ebeveynlerle çocuk arasında hem anne hem de babayı eşit derecede kapsayacak şekilde sağlıklı bir ilişki kurulmasının önemi birçok alanda kendisini göstermektedir. Örneğin Türkiye'de OnlyFans platformunun en tanınmış ve en tartışmalı ismi olan Merve Taşkın, çocukluğunda ailesinden sevgi ve şefkat istemiş, ancak beklentisini ailesi aracılığıyla karşılayamadığı için bu ihtiyaçlarını dışarıdaki insanlarda arayarak gidermeye çalıştığını anlatmıştır.[71]

Bu konuda Merve Taşkın'ın yaşadığına benzer birçok örnek bulunmaktadır. Ancak her ne kadar modern bilim çocuk yetiştirmede anne ve babanın öneminden eşit olarak bahsetse de geleneksel düşünceden yola çıkarak kadınların hayatlarındaki tek amacın annelik olduğu iddia edilmektedir. Bu düşünceyi argümanlarla desteklemeye çalışan Freud, kadınların çocuklarını fetişleştirdiğini iddia etmektedir. Ona göre kadınlar çocuklarının büyüyüp onları terk etmelerinin önüne geçmek için yaşları kaç olursa olsun çocuklarını kendileri giydirip yemek yedirmektedir. Çocuk büyüyüp artık anneye ihtiyacı kalmadığında ise yeniden çocuk yapmaktadırlar. Freud'a göre bu, kadınların çocuklarını fetişleştirmesidir.[72] Ancak Freud ataerkil düzende kadının değerini belirleyen şeyin çocuk doğurmak ve çocuğu iyi yetiştirmek olduğunu görmezden gelmektedir. Bu düşünce yapısı özellikle de Türkiye gibi geleneksel toplumlarda çok daha belirgindir. Örneğin kırsal bölgelerde kadınların kofi denen beyaz başörtüsünü örtebilmeleri için çocuk doğurmaları

[69] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 88.
[70] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 286.
[71] 140journos, video.
[72] Ahu Antmen, *Sanat/Cinsiyet: Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri (*İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 273.

gerekmektedir. Kofi onlar için bir rütbe göstergesidir.[73] Aslında çocukluktan erişkinliğe kadar anneliğin kutsallığı öğretilerek büyütülen kadınların çocuklarını fetişleştirmesi yargılanacak bir durum değildir.

Özetle denilebilir ki, modern ataerkil toplumlar kadınları kamusal alandan uzaklaştırmak için anneliği kutsallaştırmakta ve kadınların özel alana kapatılarak erkekler tarafından korunması gerektiğini düşünmektedir.[74] Anneliğin bu denli kutsallaştırılması nedeniyle kadınlar yalnızca aile kurumunun ve anne olmanın gerekliliklerini yerine getirebiliyor ise değerli görülmektedir. Ataerkil düzenin belirlediği kriterlere uygun bir anne olmayı başaramayan kadınlar ise Rousseau'ya göre evin içindeki ışıltıyı söndürmekte ve aile kurumunu öldürmektedir. Bu sebeple saygı görmeyi hak etmemektedirler.[75] Fakat anneliğin bu şekilde kutsallaştırılması kadınları büyük bir baskı altına sokmaktadır. Anne olmayı "başarabilmiş" kadınların değer görmesi için yerine getirmesi gereken birçok sorumluluk bulunurken, anneliğin kutsallığı üzerine kurulmuş bir değer hiyerarşisinde anne olmayı tercih etmeyen veya çeşitli sebeplerle anne olamayan kadınlar en aşağıda yer almaktadır. Bu durum anne olmuş kadınları "annelik" sınırları içinde kalmaya zorlayarak pasifleştirirken, anne olmayan kadınları ise yetersiz olarak tanımlayarak pasifleştirmektedir.

1.3. Yeni Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya

1.3.1. Geleneksel Medyanın Yerine Geçen Sosyal Medya

Geleneksel medya araçları 20. yüzyıl boyunca kamusal alanda insanların örgütlenmesine aracılık etmiştir. Ancak insanların örgütlenmesine olanak sağlasa da kendi içerisinde büyük bir sansür mekanizmasına sahiptir. Bourdieu'ya göre özellikle de geleneksel medyanın en etkili kalesi olan televizyon sansür nedeniyle oldukça kısıtlı bir alan sunmaktadır. Yayınlanacak program, programda konuşulacak konular, programa reklam

[73] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 26.
[74] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 101.
[75] Rousseau, *Emile: Bir Çocuk Büyüyor*, 14.

veren markaların çıkarları, zaman sınırlaması ve izleyicilerin muhtemel tepkileri göz önünde bulundurularak sansür uygulanmaktadır.[76]

Ayrıca sansür mekanizmasının yanı sıra yalnızca geleneksel medya araçları ile verilebilecek toplumsal tepkilerin oldukça sınırlı olması da geleneksel medyanın yetersiz kaldığı kısımlardandır. Yapılabilecek en fazla şey, televizyonda verilen haber hakkında bir iki kişiyi arayıp eleştirilerin dile getirilmesidir.[77] Günümüzde ise sosyal medya bir tweet ile milyonlarca kullanıcıya ulaşabilme imkanı tanımaktadır. Bu imkanı nasıl kullanacakları tamamen kullanıcıların inisiyatifindedir. Çünkü kullanıcıların takipçi sayılarını yükseltmelerinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca kullanıcıların takipçi sayılarının ait oldukları sınıf, cinsiyet, din veya sosyal statüyle de bir alakası yoktur. Bu nedenle dijital kamusal alanın demokrasiyi geliştirdiği düşüncesi hakimdir.[78] Dijitalleşme ile sağlanan demokraside sosyal medya sayesinde haberi yazan da habere ulaşıp onu yorumlayan da toplumdaki tüm bireyler olmaktadır.

Geleneksel medyada bu tür kısıtlılıklar söz konusu iken, sosyal medya haberi ulaştırmadaki süper hızı ile haber alma hakkına farklı bir boyut kazandırmış ve tek bir egemen haber kaynağı anlayışını yıkmıştır. Geleneksel medyanın bireyleri yalnızca tüketen konuma yerleştirmesi, yeni medyanın ise bireylere bilgiyi hem üreten hem de tüketen olarak esnek bir alan tanıması sosyal medyaya olan ilgiyi artırmıştır. Sosyal medyaya olan ilgi artarken geleneksel medyanın sansürcü anlayışı ise ona duyulan güvenin azalmasına sebep olmuştur.

Özellikle hükümetin medya üzerinde baskı kurduğu ülkelerde geleneksel medyaya olan güven azalmaktadır. Sosyal medyada bu baskı çok daha sınırlıdır, çünkü hükümetlerin interneti tamamıyla kısıtlama gücü bulunmamaktadır. Ancak geleneksel medyada bu

[76] Pierre Bourdieu, *Televizyon Üzerine (*İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1997), 19.
[77] Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 364.
[78] Zizi Papacharissi, "Sanal Mekan: Kamusal Bir Mekân Olarak İnternet", *Yeni Medya Dergisi,* çev. Şeyda Koçak Kurt, (10), (2021): 146. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yenimedya/issue/62586/937495.

sınırlama fazlasıyla görülmekte ve kurulan baskı nedeniyle basın özgürlüğü sağlanamamaktadır. Bu durumun bir örneği Türkiye'de yaşanmaktadır. 2022'de yayınlanan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye'nin konumu 180 ülke arasından 149'dur. 2021 yılında Türkiye 50.21 puanla 153'üncü sırada yer alırken, 2022'deki raporda ise 41.25 puanla 149'uncu sırada yer almıştır. Türkiye'nin düşük puan almasındaki en büyük nedenlerin başında siyasi faktörler gelmektedir. Rapora göre ulusal medyanın %90'ı hükümet kontrolündedir. Aynı zamanda raporun Türkiye ile ilgili bir başka yorumu da internette sistematik sansürün uygulandığı yönündedir.[79] Bu bağlamda ele alındığında, Türkiye'de toplumun geleneksel medyaya duyduğu güvenin her geçen yıl azalmasının birçok haklı sebebi bulunmaktadır.

Ancak Türkiye'de uygulanan kısıtlamalar her kesimde güvensizliğe sebep olmamaktadır. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan kesimin büyük çoğunluğu internet sansürünü desteklemektedir. KONDA'nın 2018'de yaptığı araştırma kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bireylerin çoğunluğunun bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında ilk baktıkları yerin internet değil de Kanal 7, TRT, ATV veya A Haber gibi geleneksel medya kanalları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Haberleri CNN Türk, Fox TV, NTV, Kanal D gibi kanallardan takip edenlerin çoğunluğu ise bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında ilk baktıkları yerin internet olduğunu dile getirmiştir.[80]

Her ne kadar her kesim için geçerli olmasa da, ana akım medyaya duyulan güvenin azalması YouTube ve Twitter aracılığıyla yapılan yurttaş gazeteciliğini ortaya çıkmıştır ve güçlendirmiştir. Sosyal medyada haberi üretme ve yayma işi tamamen kullanıcılara aittir. Bu nedenle geleneksel medya araçlarına oranla çok daha sansürsüz bir yapıya sahiptir. Ancak sosyal medya yalnızca sansürsüz habere erişimi sağlamamakta, aynı zamanda birçok olayda adaletin sağlanması açısından da yardımcı olmaktadır. Örneğin Çiftlikbank'taki büyük dolandırıcılık hikayesiyle tüm Türkiye'nin adından haberdar olduğu Mehmet Aydın'ı bulan kişi Interpol değil, kendisini sosyal medya habercisi olarak

[79] RSF, *2022 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi, Paris:* 2002.
[80] KONDA, *Medya Raporu: Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008-2018*. Ankara, 2019.

tanımlayan Metin Cihan'dır. Cihan, kaldığı hostelde ilk önce sosyal medyadan bilgileri toplamış, ardından da Uruguay domainli sitelerde küçük çaplı bir araştırma yaparak Türkiye'de büyük bir soyguna imza atan Mehmet Aydın'ın nerede olduğunu bulmuştur.[81] Bu sayede Mehmet Aydın'ın tutuklanması sağlanmıştır.

Ancak sosyal medyanın sağladığı haber kaynağı çeşitliliği her zaman gerçek bilgiye ulaşma imkanı sağlamamaktadır. "Rating" olgusu çoğu zaman gerçeğe ulaşma idealinin önüne geçmektedir.[82] Rating olgusunun öncelik olarak belirlenmesi nedeniyle de yalancılık normalleştirilmiştir. Hakikat sonrası çağda insanlar doğru söylemeyi bir zorunluluktan ziyade tercih olarak görmeye başlamıştır. Bu da insanların toplumda bir arada birbirlerine güven duyarak yaşamalarının önüne geçmektedir.[83] Rating ile beslenerek doğruyu ikinci plana atan sansasyonel habercilik anlayışı, cinsellik ve kanlı ölümler ile meraklı izleyici kitlesinin ilgisini çekmektedir. Özellikle de kadın cinayetleri haberlerinde okuyucuyla katledilen kadınların faille birlikte yaşayıp yaşamadığı veya faille maktulün arasındaki yaş farkı gibi gerekli olmayan bilgiler paylaşılmaktadır. Çünkü insanların ilgisini çekebilmek için konu ne olursa olsun haber mutlaka dramatikleştirilmektedir. Sıradan bir olay bile abartılarak insanların ilgisini çekebilecek bir habere dönüştürülebilmektedir.[84] Bu haber anlayışı nedeniyle medya okuyucuların ilgisini çekebilmek için kadınlara yalnızca aşk ilişkileri, kıyafetleri ve katledildikleri haberlerle yer vermektedir.[85]

Bu sansasyonel haberler izleyici kitlesinin ilgisini başka bir olaydan kendisine çekmekte, kısa süre sonra da yine benzer bir haberle yer değiştirerek arşivin tozlu raflarında yerini almaktadır. Çünkü bu haberlerin içeriği toplumun ilgisini çekse de hiçbir önemli noktaya

---

[81] Cenk Arman. *"Ara Akım Medya",* Fayn Studio, 2022.

[82] Jose van Dijck ve Thomas Poell, "Sosyal Medya Mantığını Anlamak", *Yeni Medya Dergisi,* çev. Şeyda Koçak Kurt, (9), (2020): 113. https://dergipark.org.tr/en/pub/yenimedya/issue/58796/847936.

[83] Ralph Keyes, *Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma* (Ankara: Delidolu Yayınları, 2021), 29.

[84] Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, 24.

[85] Songül Aktaş, "Medyanın Kadın Estetiği Üzerine Etkileri ve Ebenin Rolü", *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi,* 17(3), (2014): 189. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunihem/issue/2666/34576#article_cite.

değinmemekte, yalnızca toplumu oyalamaktadır.[86] Sansasyonel haber anlayışının olayları önemsizleştirmesinin bir sonucu olarak 2022 yılında 335 kadının katledilmesi ve 245 kadının da şüpheli şekilde hayatını kaybetmesi yeterince ses getirmemiştir.[87] Çünkü haberin öznesi olan kadınlar bir kayıp olarak değil, yalnızca rating malzemesi olarak görülmektedir.

Rating olgusunun ön plana çıkarılması nedeniyle sosyal medyadan edinilen bilgilerin gerçekliğinden emin olunamamaktadır. Çünkü sosyal medyada filtreleme tam anlamıyla mümkün değildir. Bilgiler filtrelenemediği için teyit edilmesi zorlaşmaktadır. Filtrelenemeyen ve hızla ulaşılan sınırsız bilgi akışı insanların aşırı bilgiye maruz kalmasına neden olmaktadır. Örneğin 1986'da yaşayan bir kişinin tüm basın araçlarını kullandığında maruz kaldığı enformasyon yığını günde ortalama kırk gazeteye denk gelirken, 2007 yılında ise bu sayı günde 174 gazeteye yükselmiştir.[88] Enformasyon yığını gerçeği ortaya çıkarma ihtimalini azaltmaktadır. Çünkü artık insanların bilinçli bir şekilde yalan söyleyip bunu yaparken de yalancı olduklarını düşünmedikleri bir hakikat sonrası çağda yaşanmaktadır.

Ayrıca aşırı bilgiyle karşılaşıldığında insanlarda haberleri önemsizleştirme eğilimi ortaya çıkmaktadır.[89] Örneğin Türkiye gibi yoğun gündeme sahip ülkelerde toplumsal bilinç düzenli olarak sıfırlanmakta ve bireyler kendilerini aktarılacak yeni haberlere hazırlamaktadır. Özellikle politik konularda sınırsız bilgi erişimi insanları aşırı doyurmakta ve bu doygunluk, gerçek sivil katılım yerine bir etkinlik duygusunu canlandırmaktadır. Başka bir deyişle, bireyler politik haberleri takip ederek daha bilgili ve daha aktif vatandaşlara dönüştüklerini düşünse de gerçek böyle değildir. Bu durum, sosyal medyanın bireyler üzerinde yanılgı yaratabilen etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu

[86] Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, 23.
[87] Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2022 Yıllık Veri Raporu,* 2023.
[88] Johann Hari, *Çalınan Dikkat: Neden Odaklanamıyoruz?,* (İstanbul: Metis Yayınları, 2022), 39.
[89] van Dijck ve Poell, "Sosyal Medya", 112.

sebeple internet aracılığıyla sınırsız bilgiye ulaşmak insanları daha bilgili yapmamakta ve dijital kamusal alandan çıkan söylemleri de daha demokratik kılmamaktadır.[90]

Dijital kamusal alandan çıkan söylemlerin daha demokratik olmadığının düşünülmesinin sebebi, totaliter bir yanının bulunmasıdır. Bu totaliter yolla sosyal medyada şeffaflık korunmaya çalışılmaktadır. Şeffaflığın korunması için internet deneyimi algoritmalar aracılığıyla kişiselleştirilmektedir. Bu kişiselleştirilmiş deneyim kullanıcıların kendisi gibi olan dışında bir şeyle karşılaşma ihtimalini düşürmektedir. Bu yolla şeffaflık toplumunun niteliği olan sistemin dışına karşı körleşme durumu sosyal ağlarda da sağlanmaktadır. Ancak farklılıkların görülmesinin önüne geçilmesi Chul Han'a göre kamusal alanı, beraberinde de kamusal ve eleştirel bilinci ortadan kaldırmaktadır.[91] Bu durum, bireysel şeffaflığı korumak için gerekli olan tek tipleştirmeyi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, eleştirenlere göre dijital kamusal alan aslında modern ve dijital bir totaliter demokrasi örneğidir.

Yalnızca bahsi geçen totaliter yapı değil, aynı zamanda dünya çapında internete erişimin her kullanıcı için eşit şartlarda sağlanmaması da sorun teşkil etmektedir. İnternete erişebilen kullanıcısı sayısı dünya genelinde Nisan 2022 itibarıyla 5 milyarı aşmıştır. Bu oran küresel nüfusun %63,1'ini oluşturmaktadır.[92] 2001 yılına bakıldığında ise internete küresel nüfusun %6'sının erişebildiği görülmektedir.[93] Çeşitli değişkenler göz önünde bulundurulduğunda 2001'de internete erişimin düşük olması normal karşılanabilirken, 2022 yılında her şeyin dijitalleştiği bir dünyada hala küresel nüfusun %36,9'unun internete erişemiyor olması eşitsizliği doğurmaktadır.

İnternet erişiminin aynı apartmandaki evler arasında bile değişkenlik gösterdiği düşünüldüğünde, dijital kamusal alanın tam anlamıyla ideal demokrasi alanını

[90] Papacharissi, "Sanal Mekan", 149.
[91] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 54.
[92] Statista, *Number of internet and social media users worldwide as of July 2022*, 20 Eylül 2022. https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide.
[93] Papacharissi, "Sanal Mekan", 153.

yaratamayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. İnternet erişimini yaygınlaştırmak ve kalitesini yükseltmek için erişimin düşük maliyetli olması gerekmektedir. Yoksa kaliteli internete erişim yüksek maliyetli bir hizmet olduğu sürece dijital kamusal alanın 18. yüzyılda soyluların oluşturduğu kamusal alandan farkı olmayacaktır.[94] Bu durum Türkiye'de asgari ücretle çalışan bir kullanıcı ile saygın bir şirkette yönetici pozisyonunda görev alan bir kullanıcının aynı sosyal medya platformlarını farklı kalitede internet bağlantıları ile kullanmalarına yol açmaktadır. Asgari ücretli kullanıcının gönderilere ulaşması internetin yavaşlığından etkilenirken, yönetici pozisyonundaki kullanıcı ise istediği verilere hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir.

1.3.2. Kullanıcıların Vitrinde Yaşadığı Hayatlar

Günümüzde her şey hızla dönüşmektedir. Mark Zuckerberg Facebook'u kurarak hızlı kamusal alanı, Dick ve Mac kardeşler McDonald's ile fast food'u, Sean Rad de Tinder'la hızlı ilişkileri ortaya çıkarmıştır. Hayatın her alanında önemli etkiye sahip olan "hız" olgusu insanların hayatını adeta ele geçirmiştir. Dijitalleşmenin de etkisiyle hızlanma had safhaya ulaşmıştır. Her ne kadar beraberinde olumsuzlukları getirse de günlük hayatın her alanında hızlanma durumunun ortaya çıkması tesadüf değildir. Çünkü içinde bulunulan şeffaflık toplumunun varlığı hıza bağlıdır. Aynı şekilde hızlanmanın sağlanabilmesi için de toplumda her şeyin şeffaflaşması gerekmektedir.[95] Şeffaflık toplumunda mahrem ile namahrem kavramının sınırları ortadan kalkmış ve özel olan kamusala taşınmıştır.

Geleneksel kamusal ve özel alan arasındaki ayrımın giderek silikleşmesi durumu dijital kamusal alanda da görülmektedir. Tüm kullanıcıları etkileyen bu mahremiyet ihlali toplumların mahremiyet sonrası, yani post-privacy ideolojiyi benimsemelerine sebep olmuştur. Bu ideolojiye göre sosyal ağlar ile yaşanan şeffaflık odaklı değişimden geri dönüş artık mümkün değildir. Bu nedenle kullanıcıların yeni duruma uyum sağlamaları gerekmektedir.[96] Bu zorunluluk durumu günümüzde gönüllü bir katılıma dönüşmüş ve

[94] Papacharissi, "Sanal Mekan", 149.
[95] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 16.
[96] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 17.

bireyler diğer kullanıcıların özel alanına dahil olmayı kendilerinde hak görmeye başlamıştır. Çünkü şeffaflık fetişleştirilmiştir.[97] Şeffaflığın fetişleştirilmesi, izlemekten duyulan hazzı anlatan skopofilik içgüdüyü harekete geçirmektedir. İnsanlar diğer kullanıcıların hayatlarını tüm şeffaflığı ile görmekten ve kendi hayatlarını vitrine uygun şekilde sergilemekten haz duyar hale gelmiştir.[98] Skopofilik içgüdü nedeniyle insanlar özellikle de sosyal medya platformlarında yüksek sayıda takipçiye sahip kullanıcıların özel hayatlarını bilme hakkına sahip olduklarını varsaymaktadır. Bu yanı nedeniyle skopofilik içgüdü mahremiyetin sonunu getirmektedir.

Freud, diğer adıyla röntgencilik olan skopofilinin içgüdüsel bir şey olduğunu öne sürmektedir. Günümüzde insanlar diğerlerinin hayatını merak ettiği için içgüdülerine hakim olamayıp sosyal medyayı bu amaçla kullanmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla bir nevi diğer insanların hayatları dikizlenmektedir. Başka bir deyişle, modern dünyanın insanı süperpanoptikonun da verdiği yetkiye dayanarak skopofilik içgüdü sergilemekte, farkına varmasa da diğer insanları izlemekten haz duymaktadır. Ancak bu haz tek taraflı gerçekleşmemektedir. Bireyler diğer insanların hayatlarını izlerken aynı şekilde kendi hayatlarının da izlenmesini arzu etmektedir. Bu nedenle süperpanoptikonda yaşayanlar kendilerini özgür zanneden mahkumlardır.

İletişim teknolojilerinin gelişimi ile panoptikonun uğradığı dönüşüm ortaya süperpanoptikonu çıkarmıştır. Panoptikondaki tek bir yerden sağlanan gözetim yapısı süperpanoptikonda artık dijitalleşmenin de tanıdığı geniş alanla her yana yayılmıştır. GPS cihazları, mobese kameraları, online alışverişler ve sosyal medya platformları gibi araçlar süperpanoptikonda gözetimi sağlamaktadır. Böylece mekan ve zaman fark etmeden toplumda herkes hem izlenen hem de izleyen konumuna gelmiştir.[99] İnsanlar diğer kullanıcıların hayatlarını izlerken gözetlenme ve gözetleme sürecine gönüllü olarak dahil olmaktadır. Gönüllülük esas olduğu için aslında insanlar telefonlarını kapatarak

[97] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 15.
[98] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 50.
[99] Sevgi Davut, "Dijital Dönüşüm Çağında Gözetimin Elektronikleşmesi: Panoptikon'dan Süperpanoptikon'a Gözetim Toplumu", *Communicata,* (25), (2023): 23. https://doi.org/10.5152/communicata.2023.23029.

süperpanoptikonda özgürleşebilme şansına sahiptir. Fakat bu sistemin yürütücülerinin pek de arzu etmeyeceği bir durumdur. Bu nedenle kontrol edilebilirliği kolaylaştırmak için birçok kullanıcı sosyal medyaya bağımlı hale getirilmiştir.

Bağımlılığın oluşturulması için insanlara sergiledikleri kadar var oldukları öğretilmektedir. Bu nedenle kullanıcılar diğer insanlara keyifle sergileyebilecekleri lüks tüketimin muadili bir hayat sunmak istemektedir. Çünkü bu düzende her kullanıcının kendisi reklamın nesnesidir. Reklam panoları ise bedenlerini ve hayatlarını sergiledikleri sosyal medya profilleridir. Bu sebeple sınıf farkı olmaksızın herkesin ulaşabileceği lüks görünümlü hayatlar için ünlü tasarımlar Hong Kong'da saati 15 dolara çalışan işçiler tarafından kalitesiz malzemeler ile üretilmektedir. Bu yavaşlamak ve hatta durmak bilmeyen çalışma düzeni nedeniyle işçiler işlerini bitirdikten sonra daha fazlasını üretebilmek için hızlı bir şekilde çalışmaya devam etmektedir.[100] Hayatları tamamıyla sistemin devamlılığını sağlamak için üretmek üzerine kurulan işçiler, kendi ürettikleri lüks muadili yaşama ulaşmak için sıkı bir şekilde çalışmak zorundadır.

Bu lüks yaşam furyası işçileri fabrikalara, kadınları ise alışveriş merkezlerine hapsetmiştir. Kadınların özel alandan zorlu mücadelelerle kurtulması gerekmişken, günümüzde alışveriş merkezleri onları yeniden dört duvar arasına kapatmıştır. Alışveriş merkezleri bir nevi tüketim tapınağıdır ve bu tapınakta kadınların ihtiyacı olan her şey onlara sunulmaktadır. Burada hem lüks muadili yaşamı oluşturmak için alışveriş yapabilir, hem oyun alanları sayesinde çocuklarından ayrı vakit geçirebilir hem de arkadaşlarıyla kahve içebilirler.[101] Alışveriş merkezlerinin yükselişi ile kadınların günlük rutini evin içinde yemek ve temizlik yapmaktan lüks muadili bir yaşam için alışveriş yapmaya evrilmiştir.

[100] Gareth Southwell, *Marx Bu İşe Ne Derdi?* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 40.
[101] Endler, *Eşyaların Patriyarkası*, 61.

Bu durumun önemi sosyal medya platformlarının yeni kamusal alan olarak ortaya çıkışı ile daha da artmıştır. Sosyal medya platformlarında insanlar diğer kullanıcılar tarafından beğenilmek ve moda akımlarına uyabilmek için lüks ürünlerin bütçelerine uygun muadillerini kullanmaktadır. Kullanıcılar bu yarı kalitedeki ürünlerle lüks yaşamın muadili bir hayat sürdürmektedir. Bu yaşam biçimi kullanıcıların vitrindeki yaşamlarının sosyal medyaya yansımasıdır ve burada her zaman bir bolluk söz konusudur. Ancak bu bolluğu yaratmak için harcananlar veya o esnada tüketilenler kendisine vitrinde yer bulamamaktadır. Kullanıcılar sosyal medyadaki vitrinlerinde sergiledikleri her şeyi kendiliğinden var olmuş gibi göstermektedir. Bu durum vitrine bakan diğer kullanıcıların vitrindekilerin bir emek ürünü olduğunu fark edememesine sebep olmaktadır.[102] Bunun sonucunda bireyler diğer kullanıcıların emeğinin yanı sıra kendi emeklerine de yabancılaşmaktadır. Bu yabancılaşmanın sonucunda kullanıcılar iKöleye dönüşmektedir. iKöleler istedikleri telefonu alabilmek için böbreğini satmayı bile göze alabilecek kadar sistemin kölesi olmaktadır.[103]

Ancak kullanıcılar bu yabancılaşmayı tehlike olarak algılamamakta ve vitrinde sergiledikleri hayatlarına her gün devam etmektedir. Çünkü günümüzde artık statü göstergesi sosyal medya platformları ve bu platformlarda ulaşılan takipçi sayılarıdır. Bu nedenle vitrinde sergilenen her şey aslında kullanıcıların statülerini de göstermektedir. Instagram'da paylaşılan gönderilerde giyilen kıyafetler, Twitter'da atılan bir tweet'in etkileşim oranları, Bluesky'a girebilmek için yollanan davetiyeler vb. bunun örnekleridir. Sosyal medyada kullanıcıların statülerini göstermek için birden çok yol bulunmaktadır.

Elbette insanların kamusal alanda kendilerinin diğerlerin daha iyi olduğunu gösterme çabası yeni var olmamış, Antik Yunan polislerinde dahi görülmüştür.[104] Ancak günümüzde bu çekişme dijital kamusal alanda daha örtülü bir şekilde sürdürülmektedir.

[102] Nurdan Gürbilek, *Vitrinde Yaşamak* (İstanbul: Metis Yayınları, 2001), 38.
[103] Jack Linchuan Qui, "Hoşça Kal iKöle: Dijital Nesnelerle Alternatif Özneler Oluşturmak"*, Dijital Nesneler-Dijital Özneler,* der. David Chandler ve Christian Fuch. (İstanbul: NotaBene Yayınları, 2021), 213.
[104] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 64.

Bireyler sosyal medya paylaşımlarıyla adeta diğer kullanıcılardan daha güzel ve başarılı bir hayat sürdürdüklerini kanıtlama yarışına girmiştir. Bu çekişme bireylerin sosyal medyada vitrinde bir hayat sürmelerinin temel sebebidir. Gürbilek'in deyişiyle, "Birçok şeyin gösterildiği için ve göründüğü kadarıyla var olduğu, sergilendiği için ve seyredildiği kadarıyla değer kazandığı bir toplum çıktı ortaya. Epeydir vitrinde yaşıyoruz hepimiz".[105] Her ne kadar Gürbilek bu cümleleri 1980 sonrası Türkiye için söylemiş olsa da günümüzde de durum benzerdir.

Tüm bunların bir sonucu olarak vitrinde yaşayan insanlar kocaman bir illüzyondan ibaret olan sosyal medyadaki yaşamlarını gerçek hayatlarıyla karıştırmaya başlamakta ve her anı diğer kullanıcılarla paylaşabilecekleri şekilde yaşamaya çalışmaktadır. Dijital kamusal alanın gerçeklik ve illüzyonu birbirine karıştıran bu yaklaşımı için üçüncü bir orta yol bulunmuştur. Zizek'in bahsettiği üçüncü yol, illüzyonun arkasına saklanan gerçekliği algılamayı değil, gerçekliğin içindeki illüzyonun algılanmasını sağlamaktadır.[106] Ancak tüm kullanıcıların bu illüzyonun farkına varması modern toplumların sonunu getirme tehlikesine sahiptir. Çünkü vitrinde yaşanan hayatlar modern toplumların sürekliliğini sağlamaktadır.

Modern toplumlarda Hegel'in "çağın sendromu" olarak bahsettiği can sıkıntısından kurtulmak için ikincil bir gerçeklik inşa edilmektedir. Bu yaratılan ikincil gerçeklik oyun yerine geçmektedir.[107] Günümüzün ikincil gerçekliği, yani oyun alanı ise sosyal medya platformlarıdır. İnsanlar kaybettikleri hayatın anlamını sosyal medya platformlarında vakit geçirerek unutmaya çalışmaktadır. Kapitalist düzen insanların hayatın hiçbir anında sıkılmaması için bu platformları kullanmaya teşvik etmektedir. İnsanların düşünceleriyle baş başa kaldığı bir zaman dilimi olmadığı için can sıkıntısına da vakit kalmamaktadır. Metroda giderken, ders aralarında beklerken, hatta yemek yerken bile sosyal medyadaki

[105] Nurdan Gürbilek, *Vitrinde Yaşamak,* 29.
[106] Sophie Fiennes, *"The Pervert's Guide to Cinema Presented by Slavoj Zizek"*, P Guide, 2006, https://www.imdb.com/title/tt0828154.
[107] Bengül Güngörmez, *Eric Voegelin-İnsanlık Draması* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2011), 220.

içerikler kullanıcılara eşlik etmektedir.[108] İnsanlar yabancı oldukları şeylere bakarak can sıkıntılarını gidermekte ve bu gözetlemeyi de bir oyuna çevirmektedir.[109]

Ancak sosyal medya platformlarının can sıkıntısıyla başa çıkma konusundaki başarısı tartışmaya açıktır. Fisher'a göre sosyal medyadaki içerikler insanların can sıkıntısını gidermemekte, yalnızca mecbur hissettikleri için platformlarda vakit geçirmektedirler. Kullanıcılar boş vakitlerinde kendilerini oyalamak için Onedio'daki testleri çözmekte, magazin hesaplarından ünlülerin hayatlarını okumaktadır. Fisher'ın deyimiyle, günümüzde "kimsenin canı sıkılmıyor, her şey sıkıcı".[110]

1.3.3. Dijital Kamusal Alanda Kadınlar

Yüzyıllar boyunca özel alana hapsedilen kadınlar dijital kamusal alan ile geniş bir özgürlük alanına kavuşmuştur. Çünkü dijital kamusal alanda kadınların kontrol gücü bulunmaktadır. Bu da kendileri için güvenli bir alan yaratmalarını sağlamaktadır. Bu sebeple kadınların sosyal medya kullanımı erkeklere oranla daha fazladır. İstatistiklere göre özellikle de Twitter ve Facebook'ta kadın kullanıcılar çoğunluktadır.[111] Bu kullanım yalnızca diğer kullanıcıları takip etmekle kalmamakta, aynı zamanda kadınlar erkek kullanıcılara oranla sosyal medyada daha fazla paylaşım yapmaktadır.[112] Çoğu kadın kamusal alanda cinsel saldırı veya tacizden korunmak için kendisini gizlemeye çalışırken, sosyal medya ise diledikleri gibi görünmelerini sağlamaktadır.

---

[108] Mark Fisher, *Kimse Sıkılmıyor, Her Şey Sıkıcı,* Terrebayt, 29 Temmuz 2022. https://terrabayt.com/kultur/kimse-sikilmiyor-her-sey-sikici.
[109] Nurdan Gürbilek, *Vitrinde Yaşamak,* 32.
[110] Fisher, *Kimse Sıkılmıyor.*
[111] Şehriban Kaya, "Kadın ve Sosyal Medya" *Gaziantep University Journal of Social Sciences,* 17(2), (2018): 563. https://doi.org/10.21547/jss.363932.
[112] Selçuk Kıran, Hilal Küçükbostancı ve İlkim Ecem Emre, "Sosyal Medya Kullanımının Kişiler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi", *Bilişim Teknolojileri Dergisi,* 13(4), (2020): 439. https://doi.org/10.17671/gazibtd.693331.

Cinsel saldırı veya tacize uğrayan kadınlar utanç, korku ve aşağılanma duyguları nedeniyle kendilerini saldırıyı gerçekleştiren erkekle suç ortağı gibi hissetmektedir.[113] Kadınların kendilerini suç ortağı gibi hissetmelerine sebep olan bu sistem, onların dışarı hangi saatte çıkacaklarını, nereye gideceklerini ve kiminle gideceklerini bile yönetmektedir. Çünkü ataerkil düşünceye göre bir kadın hava karardıktan sonra bu tür bir olayla karşılaşırsa taciz için gerekli ortamı yaratmış demektir.[114] Sosyal medyada sürdürülen #MeToo hareketinin yaygınlaşması bu açıdan önemlidir. 2017'de Twitter'da başlatılan #MeToo hareketi sayesinde cinsel saldırı veya tacize uğrayan kadınlar travmaları hakkında konuşmaya daha açık hale gelmiş, aynı zamanda da ifşa etme konusunda daha cesur olmuştur. Bunu sağlayan şey, dijital kamusal alanın kadınlara yarattığı güven alanıdır. Kadınlar burada seslerini duyurabilmekte ve geniş kitlelerden destek bulabilmektedir.

#MeToo hareketinin Türkiye'deki karşılığı ise İdil Elveriş'in 2015'te başlattığı #SenDeAnlat kampanyasıdır. Bu kampanya üniversite öğrencisi Özgecan Aslan'ın katledilmesi ile başlamıştır.[115] Psikoloji öğrencisi olan Özgecan Aslan, bindiği minibüsün şoförü tarafından katledilmiştir. Bu olay, Türkiye'deki kadına şiddet olaylarının görünürlüğünü artıran dönüm noktalarından olmuştur.[116] Bu olaya bağlı olarak başlatılan #SenDeAnlat kampanyası, Türkiye'de dijital ortamda kadın hareketlerini başlatan adımlardandır.

Sosyal medyanın insanları olaylardan haberdar eden ve yardım istenebilen bir araca dönüşmesi kadınların adalet arayışında da etkili olmaktadır. Twitter'da başlayan adalet arayışı ile seyri değişen Şule Çet davası bu konuda en önemli örneklerdendir. 23 yaşındaki üniversite öğrencisi Şule Çet'in cinsel saldırıya uğradıktan sonra plazanın 20.

[113] MacKinnon, *Sexual Harassment of Working Women*, 27.
[114] Endler, *Eşyaların Patriyarkası*, 75.
[115] Kaya, "Kadın ve Sosyal Medya", 568.
[116] NTV, *Özgecan'ın kaçan katil zanlısı yakalandı,* 14 Şubat 2015. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2023, https://ntv.com.tr/turkiye/kacan-zanli-yakalandi,rQyPiYsz5UKipD7J1M5Mlw.

katından itilerek katledilmesine intihar süsü verilmeye çalışılmıştır.[117] Twitter'da başlatılan #ŞuleÇetİçinAdalet kampanyası için Mayıs 2018 ile Aralık 2019 arasında 307.371 tweet atılarak fail Çağatay Aksu'nun müebbet, Berk Akand'ın ise 18 yıl 9 ay hapis cezası alması sağlanmıştır.[118]

Sosyal medya kadınlara özgürlük alanı tanımış olsa bile aynı zamanda kadına yönelik taciz ve psikolojik şiddetin uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Çünkü şiddetin faili olan kullanıcılar anonim profiller ile kendilerini gizleyebilmektedir. Böylece anonim hesap kullanan kullanıcılar arkalarında iz bırakmadan kadınları rahatsız edebilmektedir. Anonim hesapların da etkisi ile dünya çapında kadına yönelik çevrimiçi şiddetin yaygınlığı %85 oranındadır. Bu oranın içindeki şiddet mağduru kadınların %45'i Z ve Y kuşağına dahildir. Dünya geneline bakıldığında özellikle de Orta Doğu ülkelerinde kadına yönelik dijital şiddet had safhaya ulaşmıştır.[119] Sosyal medyada kadına yönelik şiddetin yaygınlaşmasının bir nedeni de görmenin sağladığı üstünlüktür.

Bu zafer özellikle de kadın kullanıcıları huzursuz etmektedir. Çünkü sosyal medya aracılığıyla kadın bedeni daha fazla metalaştırılmaktadır. Hayatın her alanında olduğu gibi sosyal medyada da pornografik içerikler daha fazla ilgi çekmekte ve beğenilmektedir. Algoritma, beğenilen şeyleri daha popüler hale getirerek öne çıkarmaktadır. Bu yönlendirmeler doğrultusunda da kadınların "like" sayılarını artırıp sosyal medyada popüler olmaları için kamusal alanda olduğu gibi sosyal medya platformlarında da her an güzel ve çekici olmaları beklenmektedir.

Kadınların sosyal medyada devamlı güzel olma zorunluluğu onları kısıtlamaktadır. Sosyal medyanın belirlediği güzellik standartları mükemmel görünümlü "ideal kadın"

[117] BBC News Türkçe, *Şule Çet davası sonuçlandı: Çağatay Aksu ve Berk Akand cinayet ve cinsel saldırıdan 'iyi hâl indirimli' ceza aldı*, 4 Aralık 2019. https://bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50660568.
[118] Ayşe Karabat, Semin Güner Gümüşel, Can Pürüzsüz ve Şükrü Oktay Kılıç, *"Büyüteç: Türkiye'de Sosyal Medyada Adalet Arayışı",* Fayn Studio, 2020.
[119] Economist Intelligence Unit. *Measuring the Prevalence of Online Violence Against Women*, 2021. https://onlineviolencewomen.eiu.com.

profilini çizmekte ve kadınlar bu profile uyabilmek için tek tipleşmektedir. Tek tipleştirme sonrasında 1950'lerde ideal olarak görülen "balık etli" kadın modeli yerini sıfır beden kadınlara bırakmıştır. Bunda yalnızca sosyal medyanın değil, televizyon ve dergilerin de etkisi büyük olmuştur. Televizyon ve dergiler üzerine yapılan içerik analizleri zayıflığın çekicilik için neredeyse norm haline geldiğini göstermiştir.[120] Çünkü bireylerin içinde bulunduğu habitus bilinçli olmasa da bir şeyleri beğenip beğenmeme konusunda onları yönlendirmektedir. Sosyal medya ile habitus sınıf ayrımıyla değil, takipçi sayılarıyla orantılı hale gelmiştir. Bir kadının güzelliği sosyal medyadaki takipçi sayısı ve güzellik standartlarına uyumu ile ölçülür olmuştur.[121] Bu sebeple takipçi sayısını artırmak isteyen kadınlar doğal olarak kendilerini sosyal medyanın güzellik algısına uymak zorunda hissetmektedir. Bu durum hem ergenlik çağındaki kızlarda hem de yetişkin kadınlarda çeşitli yeme bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[122] Görüldüğü üzere, sosyal medyanın kadınlar üzerindeki kısıtlayıcı etkisi tam da buna bağlı olarak popülerlik olgusunun sosyal medyada önemli bir yere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak son yıllarda sosyal medyada beden olumlama hareketinin yaygınlaşması ile bu algı biraz olsun kırılmaya başlamıştır. Sosyal medya hesaplarında "öz sevgi" temalı içerikler üreten bazı kadın kullanıcılar selülit, sivilce veya vücut tüylerinin doğal şeyler olduğunu anlatarak sosyal meydanın yarattığı "kusursuz kadın" imajını değiştirmeye ve gerçeklik ile bağdaşmayan güzellik standartlarına meydan okumaya çalışmaktadır.

[120] Kristen Harrison, "Television Viewers' Ideal Body Proportions: The Case of the Curvaceously Thin Woman", *Sex Roles*, 48(5/6), (Mart 2003): 256. https://link.springer.com/article/10.1023/A:1022825421647.
[121] Massimo Airoldi, *Machine Habitus: Toward a Sociology of Algorithms (*Cambridge: Polity Press, 2022), 25.
[122] Aktaş, "Medyanın Kadın Estetiği Üzerine Etkileri", 190.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYADA BEDENİN MAHREMİYETİ

2.1. Beden ve Mahremiyet

2.1.1. Beden ve Mahremiyet Algısının Dönüşümü

1980'lerin başında Victoria's Secret markası iç çamaşır koleksiyonu için modellik yapacak kadar "cesur" kadınlar bulmakta zorlanmıştır. O dönemlerde toplumdaki mahremiyet algısı nedeniyle özellikle de adını duyurabilmiş süper modeller iç çamaşırı markalarının çekimlerine katılmayı tercih etmemiştir.[123] Ancak 2000'lere gelindiğinde *Sex and the City* gibi kadın cinselliğini ön plana çıkaran yapımların popüler olduğu dönemlerde neredeyse her genç modelin hayali Victoria's Secret modelliği yapmak olmuştur. Bu durum mahremiyet algısının değişimini gösteren örneklerdendir.

Victoria's Secret gibi ünlü markaların kapitalizmin etkisiyle toplumda yarattığı tek değişim mahremiyet özelinde olmamıştır. Beden ve güzellik algısı konusunda da değişimler yaşanmış, kadınlara yapay bir güzellik algısı empoze edilmiştir. Televizyonun beden algısında yarattığı değişimin görülmesi için 20'li yaşlardaki bir grupla yapılan araştırma, erkeklerin dayatılan güzellik algısının etkisinde ne kadar kaldığını kanıtlar niteliktedir. Araştırmanın sonuçlarına göre erkekler medyanın dayattığı güzellik algısına uygun olan ince bel, büyük göğüs ve kalçaları idealleştirmiştir.[124]

Tabii bu yerleşmiş güzellik algısının ortaya çıkışı günümüzde olmamıştır, köklü bir geçmişe sahiptir. 1920'lerden bu yana sürdürülen Miss America Güzellik Yarışması, bu güzellik algısının pekiştirilmesi için önemli bir araç olmuştur. Miss America Güzellik Yarışması, ırk çeşitliliğini yok sayarak uzun yıllar boyunca beyaz ten ve ince bele sahip

[123] Matt Tyrnauer, *"Victoria's Secret: Angels and Demons",* Hulu Originals, 2022.
[124] Harrison, "Television Viewers", 263.

olan kadınları sıralamaya koyarak güzelliklerini yarıştırmıştır. Hem ırkçı standartları hem de kadınları nesneleştirdiği gerekçesiyle de ikinci dalga feministlerin eleştirilerinin odağında olmuştur. Yarışmanın dayattığı güzellik standartlarını kabul etmeyen kadınlar, 1968'de Miss America Güzellik Yarışması'nın sonlandırılması için protestolar düzenlemiştir.[125] Ancak o zamanlar kadın hareketleri daha az ses getirdiği için bu protestolar yeterince etkili olamamıştır. Günümüzde ise artık kadın hareketi birleşerek bir markayı protesto etmeye karar verdiğinde o markanın ciddi anlamda zarara uğramasını sağlayabilmektedir. Victoria's Secret meleklerinin meşhur defilesinin sonunu getiren de bu örgütlenme olmuştur. Dördüncü dalga feminist hareketin etkisiyle markalar beden ve ırk çeşitliliğini önceleyen bir güzellik anlayışı benimsediği için "Victoria's Secret Melekleri" geleneğine son verilmiştir. Victoria's Secret'ın bünyesindeki modeller konusunda geri adım atmasıyla dördüncü dalga feministler tarafından kazanılan zafer büyüktür. Çünkü Victoria's Secret ile iyice pekiştirilen bu kusursuz kadın algısı, özellikle de son yıllarda beden olumlama hareketinin yükselişi ile yarışamayarak yıkılmıştır.

Bu algının yıkılışı aynı zamanda kadın bedeni ve güzellik konusundaki dayatmaya karşı ortaya çıkan şişman-pozitiflik akımının da lehine olmuştur. Bu akım, kadınların kendi bedenlerini olduğu sevme ve kabul etme hakları olduğunu onlara hatırlatmaya çalışmaktadır. Bu akımla birlikte geleneksel ve sosyal medyadaki gerçekçi olmayan güzellik ve beden algısına karşı çıkılmıştır. Son yıllarda sosyal medyanın da etkisiyle şişman-pozitiflik akımı iyice kabul görmüş ve içerisinde Victoria's Secret'ın da olduğu dünyaca ünlü giyim markaları koleksiyonlarının tanıtımında büyük beden modellere yer vermeye başlamıştır. Etkinin giderek artması sayesinde artık ana akım medyada da şişman kadın karakterler yalnızca aseksüel veya yan rollerde yer almak yerine hikayenin başrolü olabilmeyi başarmıştır.[126]

Ancak hala birçok video oyununda kadın bedenine bu yapay güzellik algısına uygun olacak şekilde yer verilmektedir. Hedef kitle olarak erkeklere öncelik verilen video

[125] McCann, *Feminizm Kitabı,* 132.
[126] Mara Maor, "Becoming the Subject of Your Own Story: Creating Fat-positive Representations", *Interdisciplinary Humanities,* 30(3), (2013): 8.

oyunlarında kadın bedeni bilinçli olarak bu şekilde servis edilmekte ve metalaştırılmaktadır. Örneğin en çok satan video oyunları listesinde ikinci sırada yer alan *GTA V* oyununda çekici olarak gösterilen kadınların her biri ince bel, büyük göğüs ve kalçalara sahiptir.[127] Bu güzellik algısının insanlara, özellikle de kadınlara dikte ettiği şey, her ne yolla olursa olsun "ideal" beden ölçülerine sahip olunması gerektiğidir. Bu nedenle insanlar estetik operasyonlara, sağlıklarını bozacak diyetlere, işten yorgun argın çıkıp spor salonlarında saatlerini geçirmeye yönelmektedir.

Bu anlayış günümüzde hala devam etse bile sosyal medyanın etki alanının genişlemesi ile kadınlar üzerindeki alışagelmiş güzellik algısı baskısı azalmak zorunda kalmıştır. Çünkü dördüncü dalga feministler sosyal medyanın örgütlenme gücünü iyi kullanmayı başarabilmiştir. Dördüncü dalga feministler sayesinde özellikle de 2010'lı yılların sonrasında kadınlara yönelik dergilerin yanı sıra gençler için hazırlanan dergilerde de feminist bir ideoloji benimsenmeye başlanmıştır.[128] Böylece dünyanın dört bir yanında milyonlarca okuyucuya ulaşan dergilerle gerçek dışı güzellik algısının genç kadınları kötü etkilemesi engellenmiştir.

Ancak dördüncü dalga feministlerin sosyal medyanın gücünü kullanarak yapay güzellik anlayışının standardize edilmemesi için uğraşması onları hedef haline getirmiştir. Çünkü feminist hareketin kadınların rahatlığı ve sağlığını öne çıkaran bu hamlesi kapitalist sistemin aleyhine işlemektedir. Kadınların topuklu ayakkabılar, rahatsız kıyafetler ile makyaj malzemelerini hayatından çıkarmaya başlaması kozmetik ve moda endüstrisi için büyük bir tehlike olarak algılanmıştır. Bu nedenle de hem geleneksel hem de dijital medya ağlarında feministlerin şişman, bakımsız ve erkeğe benzeyen çirkin kadınlar olduklarına dair bir algı yaratılmaya çalışılmıştır.[129] Bu algı özellikle de internette ofansif bir mizah dili kullanılarak hazırlanan "meme kültürü" aracılığıyla komik bir şeymiş gibi servis edilerek gençler arasında yaygınlaştırılmıştır.

---

[127] Aylin Berna Zamandar Başoğlu, *"Dijital Oyunlarda Nefret Söylemi: GTA V Örneği"*, 2020 Uluslararası Nefret Söylemi ve Ayrımcılık Konferansı, Hrant Dink Vakfı, 12 Aralık 2020, https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/konferans.
[128] McCann, *Feminizm Kitabı,* 296.
[129] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 46.

2.1.2. Mahremiyet İhlali ve Müstehcenlik Suçu

Geleneksel yapı mahrem/namahrem karşıtlığında kadınları mahrem olan kısma yerleştirmiştir. Bedenleri mahrem olarak görüldüğü için de kadınların özel alanın dışına çıkmaması gerekmektedir. Bu düşünceye göre aksi takdirde bu durum ahlaki çözülmeye yol açma tehlikesine sahiptir.[130] Bu sebeple kadınlar gizlenmesi ve korunması gereken mahrem bir şey olarak özel alanda kalmaya yönlendirilmiştir.

Bu algı günümüz modern toplumlarında dönüşüme uğramış olsa da bu dönüşüm hala tam olarak tamamlanamamıştır. Örneğin OnlyFans içerik üreticisi olan Merve Taşkın, OnlyFans dışındaki sosyal medya profillerinde de pornografik paylaşımlara yer vermektedir. Ancak bu paylaşımlar çeşitli kesimleri rahatsız ettiği için Taşkın müstehcenlik suçundan ceza almıştır. Çünkü modern dünyada beden mahremiyeti tartışmaları "müstehcenlik" ile bağlantılı şekilde yürütülmektedir. Modern hukukta yer alan müstehcenlik suçu, bireylerin kamusal alandaki çıplaklığının ölçütü olmuştur. Bu suç, Türkiye'de TCK Madde 226'da "müstehcenlik suçu" adı altında yer almaktadır.

Taşkın'ın "müstehcenlik suçu" kapsamında ceza almasına sebep olan ve Amsterdam'ın kara turizmini yöneten Red Light District, seks işçilerinin müşterileri vitrinde bekledikleri bir sokaktır. Cinselliğin oldukça yapay bir şekilde yaşandığı bu sokak, Amsterdam'ın turizminde önemli bir yere sahiptir.[131] Taşkın'ın bu sokakta bir seks işçisinin vitrindeki yerine geçip iç çamaşırlarıyla çektirdiği fotoğrafları sosyal medyada paylaşması "müstehcenlik suçu" kapsamında değerlendirilmiş ve 5 ay hapis cezası almasına sebep olmuştur.

[130] Göle, *Modern Mahrem*, 50.
[131] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 104.

Taşkın'ın Red Light District paylaşımları ile hapis cezası almasına sebep olan TCK Madde 226'nın suç kapsamına; müstehcen içeriklerin çocukların girebileceği veya görebileceği platformlarda sergilenmesi, bu içeriklerin satışa sunulması veya reklamının yapılması girmektedir. Müstehcen görüntüleri yayınlayan ve yayınlanmasına aracılık eden kişilerin cezası ise TCK'da yer aldığına göre altı aydan üç yıla kadar hapis ile beş bin güne kadar adli para cezasıdır.[132]

Kendi "müstehcen" fotoğraflarını paylaştığı gerekçesiyle emniyette ifade veren Taşkın, bu olay sonrasında sosyal medyada daha az "müstehcenlik" içeren paylaşımlar yapmaya başlamıştır. Türkiye'de yaşanan bu müstehcenlik davası dünyanın ilgisini çekmiş ve BBC dahil birçok uluslararası medya kuruluşunda haber olmuştur. Dava sürecinden sonra bir süre sosyal medya kullanmayı bırakma noktasına gelen Taşkın şunları söylemiştir:

> *"İlk mahkemeden sonra 2 yıl boyunca Twitter ve Instagram'da çok sakin, sade bir hayat yansıttım. Sansasyonel bir şey yapmamaya, iç çamaşırlı veya üstsüz fotoğraf paylaşmamaya çalıştım. Bir süre adapte olamadım 'yeni ben'e. 2 yıl sonra rol yapmaktan sıkıldım. Bende daha fazlası vardı, yansıtamıyordum."*[133]

Taşkın'ın dava süreci ile Türkiye'de büyük bir kesimin haberdar olduğu müstehcenlik suçunun izdüşümüne diğer ülkelerin mevzuatlarında da rastlanmaktadır. Feminist hukuk teorisyeni MacKinnon, bu suçun içeriğinden ziyade "müstehcenlik" olarak adlandırılmasını eleştirmektedir. MacKinnon'a göre müstehcenlik ahlakla alakalı bir kavram iken, pornografi politik bir kavramdır. Bu nedenle devletlerin müstehcenlik suçu veya yasası olarak yürürlüğe sürdüğü şey ahlakla ilgilidir. Ve hukuk sistemi tamamen eril bir yapıya sahip olduğu için müstehcenliğin ölçütü erkeklerdir.[134] Bu durum eril tahakkümün kadın bedenine hükmetmesine sebep olmaktadır.

---

[132] Türk Ceza Kanunu (5237 S.K.), *Resmi Gazete, 25611, 226,* Ekim 2004.
[133] Hazal Sipahi, "*Merve Taşkın'la Müstehcenlik Davaları Üzerine",* Mental Klitoris, Aralık 2022.
[134] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 226.

Her ne kadar müstehcenlik suçu ile kadınlar kısıtlanıyor olsa bile toplum genelinde mahremiyet dönüşümü yaşanmaktadır ve bu dönüşüm engel olunamayacak bir boyuta ulaşmıştır. Çünkü bu dönüşüm kamusal ve özel alan ayrımının ortadan kalkması ile sıkı sıkıya bağlantılıdır. Modernleşmenin etkisi ile bu iki alanın ayrımı silikleşmiştir. Birçok kez bahsedildiği üzere, ayrımın silikleşmesinin özellikle de kadınları kötü etkileyeceği konusunda endişe duyulmaktadır. Bu endişe nedeniyle kadınlar mahrem olarak görülerek özel alana hapsedilmektedir. Bu anlayışa karşı koyulabilmesi için kadınların kamusal alanda görünür olması oldukça önemlidir. Çünkü Giddens'a göre kadınların eşitlik talebi onların mahrem olarak görülerek özel alana hapsolmalarının önüne geçmektedir.[135] Her ne kadar ataerkil düzenin sarsılmasına sebep olduğu için kadınların kamusal alanda görünür olmasının önüne geçilmeye çalışılmış olsa da kadın hareketinin durdurulması sağlanamamıştır. Ve bundan sonra da önüne geçilmesi zor gibi görünmektedir.

2.2. Feminizmin Beden ve Mahremiyet Anlayışı

2.2.1. Kadın Bedenine Yüklenen Anlam

Geleneksel toplumlarda kadınları konu alan tartışmalar genellikle beden üzerinden yürütülmektedir. Bu toplumlarda kadın bedeni aile kurumu ile bağdaştırılmıştır. Aile ve kadının özdeş kabul edilmesinin en önemli sebebi, kadınların öncelikli toplumsal kimliğinin eş ve anne olarak görülmesidir.[136] Bu bakış açısı kadınların sosyal medyada bedenlerini "sergilemelerini" aile kurumu için bir tehdit olarak yorumlamaktadır. Aileyi temsil ettiği düşünüldüğü için kadınların cinselliği toplu bir denetime tabi tutulmakta ve bu denetim örtünmeyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu anlayışa göre mahrem görülen yerler örtünmeyle gizlendiğinde erkeklerin aklının karışmasının önüne geçilmektedir.[137] Ayrıca kadınların bedenlerini "sergilememeleri", davranışlarını da kontrol altına almakta ve daha "edepli" olmalarını sağlamaktadır. Bu yolla kadınlar konuşmalarından oturup

[135] Anthony Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 123.
[136] Günindi Ersöz, "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi", 83.
[137] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 81.

kalkmalarına kadar tam anlamıyla ataerkil yapı tarafından kontrol altına alınmaktadır.[138] Kadınları kısıtlamaya çalışan bu anlayış göstermektedir ki, kadınlar toplumsal hayatta erkekler için "baştan çıkarıcı" olarak görülmektedir.

Modern toplumlarda kadınlar kendi bedenleri konusunda biraz daha özgür hale gelmiş olsa da birkaç yüzyıl öncesine kadar söz konusu kadınların mahremiyeti olduğunda çok daha sıkı kural ve yasaklar belirlenmiştir. Beden mahremiyetinin dönüşümü sanat alanında açıkça görülmektedir. Örneğin 19. yüzyıl sanat anlayışında nü çizimler yapmak bir ayrıcalıktır. Nü çalışan sanatçılar başarılı olarak addedilirken, kadın sanatçıların kadın veya erkek nü modellerle çalışması kesinlikle yasaklanmıştır. Aynı şekilde kadınların nü modellik yapması da yasaklanmıştır. Bu durum birçok sektörde olduğu gibi kadınların sanat alanında da erkeklerle eşit şartlarda yer alamamasına sebep olmuştur.[139] Kadın sanatçıların çalışmalarının önüne geçen bu durumu yalnızca eşitlik arayışı olarak değerlendirmek doğru değildir. Bu durum bir tıp öğrencisinin kadavra üzerinde eğitim almasının yasaklanması ile benzer bir engellemedir.

20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise bu algı değişmiş ve sanatın işlediği temel konulardan biri kadın bedeninin metalaştırıldığı cinsellik olmuştur. Çıplaklık teması yüzyıllardır eserlerde işlense de insanda cinsel dürtü uyandırmayan, masum niteliktedir. 20. yüzyıldaki çıplaklık ise içerisinde pornografi ve erotizmi barındırmaktadır.[140] Sanatın eril tahakküm altına giren pornografik niteliği özellikle de ikinci ve üçüncü dalga feministlerin değindiği konulardan biri olmuş ve kadın bedenine yalnızca pornografik eserlerde yer verilmesini eleştirmişlerdir. Bir eleştiri yöntemi olarak feminist sanatçılar eserlerinde sarsıcı olabilecek itiraflara yer vermiştir. Bu örneklerden öne çıkanlardan biri de Tracey Emin'in "1963-1995 Yılları Arasında Beraber Olduğum Herkes" (Everyone I Have Ever Slept With 1963-1995) isimli eseridir. Emin, bu eser ile kadın bedeni ve cinselliği üzerinde kurulan eril tahakkümü yıkmayı amaçlamıştır. Eserinde 1963-1995 yılları arasında beraberlik yaşadığı kişilerin, aile üyelerinin ve kürtajla aldırdığı iki

[138] Göle, *Modern Mahrem*, 127.
[139] Antmen, *Sanat/Cinsiyet,* 136.
[140] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 9.

fetüsün isimlerini bir çadıra işlemiştir.[141] Çadırdaki 102 ismin işlenmesinde nakışı tercih etmesinin sebebi ataerkil yapının kadınlığa yüklediği gelenekselliğe vurgu yapmak istemesidir. Aynı zamanda isimleri görebilmek için çadırın içine girilmesinin gerekmesi de sanatçının insanların kadınlarla empati kurabilmesini sağlamak için seçtiği yoldur.[142]

Yalnızca sanat alanında değil, hayatın her alanında kadın bedeni ve mahremiyet algısının dönüşümü birçok bakımdan etkisini göstermektedir. Her ne kadar ilerleme ile özgürleşileceği düşünülmüş olsa da sosyal medyada kadın bedenine istikrarlı bir şekilde sansür uygulanmaktadır. Kadın kullanıcıların paylaştığı fotoğraflarda meme ucunun görünmesi "müstehcen" içerik olarak değerlendirilmekte ve çeşitli sosyal medya platformları bu fotoğrafları derhal kaldırtmaktadır. Yalnızca pornografik görseller değil, kadınların bebeklerini emzirirken çektirdikleri fotoğraflarda da meme ucunun görünmesi paylaşımın platform tarafından sansürlenmesi anlamına gelmektedir. Çünkü kadın bedeni cinsellikle aynılaştırılmaktadır. Bu anlayışa karşı çıkmak amacıyla dördüncü dalga feministler tarafından #FreeTheNipple kampanyası başlatılmıştır[143] Bu kampanya ile kadın bedeninin erkek bedeniyle eşit değer ve özgürlüğe sahip olması gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Ancak kadın bedeninin değersizleştirilmesi yüzyıllardır süregeldiği için toplumda yerleşik bir davranış biçimine dönüşmüştür. Milattan öncesine dayanan bu mizojinik tutum devletin yararına olduğu argümanı ile desteklenmeye çalışılmıştır. Örneğin Platon kadınlar ile çocukların devleti koruyan bekçiler arasında ortak olması gerektiğini düşünmektedir (Platon, 2010: 160). Ona göre bu uygulama ile aile kurumunun devletin çıkarlarının önüne geçmesi önlenecektir. Yalnızca Platon değil, tarih boyunca insan

[141] Ayşegül Türk ve Nuray Akkol, "Tracey Emin'in Günümüz Sanatındaki Yeri ve İşlerinin Değerlendirilmesi", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1(2), (2010): 108. https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25902/273031.
[142] Tuba Gültekin ve Aşkın Bahadır, "Einfühlung Kavramı Bağlamında Tracey Emin'in "1963-1995 Yılları Arasında Uyuduğum Herkes" ve "Yatağım" Eserlerinin Çözümlenmesi", *Social Sciences Research Journal,* 9(2), (2020): 104. https://dergipark.org.tr/en/pub/ssrj/issue/54392/722956.
[143] Endler, *Eşyaların Patriyarkası*, 110.

hakları üzerine çalışmalar yapmış olan Hegel, Rousseau, Augustinus ve başka birçok düşünür mizojinik bir tutum sergilemiştir.[144]

Kadın bedeninin ataerkil düzen tarafından değersizleştirilmesi geçmiş yüzyıllarda kalmamış, günümüz modern toplumlarında da sürdürülmüştür. Özellikle de radikal feminist düşünürlere göre porno endüstrisi buna katkı sağlamaktadır. Onlara göre porno endüstrisi tamamıyla erkek odaklıdır ve erkeklerin ne istediği üzerine yoğunlaşmaktadır. Erkeğin gözünden cinselliğin nasıl olması gerektiği ve yine erkeğin gözünden "ideal" kadın görünümünün deneyimlendiği pornografik içeriklerde kadınlara bir obje olarak yer verilmektedir.[145]

Porno karşıtı feministler, kadınların üretilen içeriklerde bedenlerinin metalaştırılması nedeniyle pornografik görüntüleri tüketme hakkından mahrum kaldıklarını iddia etmektedir. Kadın çalışmaları yapan porno karşıtı düşünür Gail Dines, kadın vücudu kullanılarak kazanç sağlamanın anti-feminist bir yanı olduğunu düşünmektedir. Ancak elbette her feminist porno endüstrisi konusunda Gail Dines gibi düşünmemektedir. Seks-pozitif feministler pornoyu savunmakta ve bunun için de feminist pornografi fikrini öne sürmektedir.[146]

Feminist pornografi hareketinin gelişiminde önemli rol oynayan yönetmen ve senarist Erika Lust, porno sektörünün kadınların cinselliği üzerinde kurulan eril tahakkümden kurtulmasının yolu olduğunu düşünmektedir. Çünkü ona göre cinselliği yaşamak ve bunu kontrol etmek insanların özgürleşmesini sağlamaktadır. Bu özgürlüğü sağlama yolunda ortaya çıkan feminist pornoda ana akım pornolarda yer verilen "ideal kadın formu" yerine büyük beden kadınlar, "istenmeyen tüyler" ve aydınlatması daha iyi mekanlar tercih

[144] Mehmet Fatih Işık, "Felsefe Tarihinde Mizojini Sorunu", *Politik Ekonomik Kuram*, 6(1), (2022): 60. https://doi.org/10.30586/pek.1107877.
[145] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 162.
[146] Roisin Agnes, "Feminist porn: putting female desire in the picture?", *The Irish Times*, 18 Haziran 2015, https://irishtimes.com/life-and-style/people/feminist-porn-putting-female-desire-in-the-picture-1.2250349.

edilmektedir. Aslında bu yanıyla feminist pornografinin yalnızca içinde yer alan kadınları değil, izleyenleri de cinsel açıdan özgürleştirdiği savunulmaktadır.[147] Burada asıl amaç, kadınların cinsel bakımdan aktif olma hakkına sahip olduklarının gösterilmesidir. Ancak bu amaç ikinci dalga feministlerin büyük kısmı ile radikal feministlerin porno sektörüne sıcak bakmasını sağlayamamıştır. Ve hatta özgür cinsellik anlayışının aslında aşırı cinselleştirilmiş ve objeleştirilmiş bir kadın imgesi yarattığını düşünmüş ve bunu post-feminist bir anlayış olarak değerlendirmişlerdir.

Feminist pornonun etkisi tam olarak bilinmese de ana akım porno endüstrisinin kadınları objeleştirdiği istatistiklerle kanıtlanabilir niteliktedir. Pornhub'ın her sene yayınladığı senelik değerlendirme raporunda kadın bedeninin porno endüstrisindeki konumu daha açık bir şekilde görülmektedir. Rapora göre 2022 yılında kullanıcıların sitedeki pornografik içerikler arasında en çok arattığı ilk birkaç kelime grubu arasında "milf, lezbiyen, Filipinli kadın, Asyalı kadın, üvey anne" yer almaktadır.[148] En çok aranan kelimelerin yanı sıra Pornhub'ın yayınladığı raporda kadınların objeleştirildiğini gösteren birçok farklı veri de bulunmaktadır.

Radikal feministlere göre pornografik içeriklerde kadın bedeninin objeleştirilmesine sebep olan şey, çekilen sahnelerde kadınların uğradığı her türlü şiddetin cinsellikle bağdaştırılarak haz duyulan bir şey gibi izleyiciye aktarılmasıdır. Tecavüz, fiziksel şiddet, cinsel taciz, çocuk istismarı gibi günlük hayatta insanları dehşete düşüren durumlar pornografik içeriklerde hazzın kaynağı olarak gösterilmektedir.[149] Buradaki asıl sorun, şiddetin haz vermesinin altında yatan sebeptir. İkinci dalga feministlerden Brownmiller'e göre tecavüz suçu cinsel arzuyla değil, eril tahakkümün ortaya çıkardığı egemenlik tutkusuyla işlenmektedir.[150] Brownmiller'ın da değindiği gibi pornografik içeriklerde şiddet ile haz ilişkilendirilerek eril güç ön plana çıkarılmaktadır. Erkek izleyicilere asıl haz veren şey, bu gücü ellerinde tutmaktır. Bu nedenle de ana akım pornografik

[147] Agnes, Feminist porn.
[148] Pornhub. *2021 Year in Review,* 8 Aralık 2022. https://www.pornhub.com/insights/2022-year-in-review.
[149] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 162.
[150] McCann, *Feminizm Kitabı,* 168

içeriklerde erkeğin karşısındaki kadına istediği zaman istediği şeyi yapma hakkı bulunmaktadır. Bu içeriklerde kadınların cinselliği sahip olunmak ve tüketilmek üzerine kurulmuştur.[151]

Seks-pozitif feministler ise kadınların cinsellikte sadomazoşizm pratiklerini uygulamak istemesinin rıza dahilinde olduğu sürece hiçbir sıkıntı yaratmayacağını düşünmektedir. Onlara göre kadınlar cinselliği arzu ettiği şekilde yaşayabildiği takdirde cinsel özgürlüğe erişebilmektedir.[152] Bu nedenle ikinci dalga feministler arasında yer alan Catharine MacKinnon, Andrea Dworkin gibi pornografi karşıtı düşünürler ile büyük bir fikir ayrılığına düşmüşlerdir.

Elbette ana akım pornolarda özellikle de MacKinnon ve Dworkin gibi isimlerin öne çıkardığı ancak seks-pozitif feministlerin görmezden geldiği yanlar vardır. Porno karşıtı feministlere göre seçim hakkı tanınmayan kadınların pasifleştirilerek edilgen hale getirilmesi toplumsal hayatta erkeklerin bakışına daha fazla önem verilmesi ile bağlantılıdır. Bu anlayışa göre bakmaktan zevk alması gereken taraf erkek iken, kadın ise toplumda imge olarak yer almaktadır ve sadece bir figürdür. Bu nedenle kadın figürü tam anlamıyla erkeklerin zevkine göre inşa edilmektedir.[153] Başka bir deyişle kadın bedeni erkeklerin beğenisine sunulmaktadır. Bu durum kadın bedeninin metalaştırılmasına yol açmaktadır.

Kadın bedeninin metalaştırılması erkek cinselliğini özgürleştirirken kadınları ise köleleştirmektedir. Çünkü erkek cinselliğinin özgürleşmesi geçmiş yüzyıllarda eleştirilen ve anormal görülen cinsel eylemleri normalleştirmiştir.[154] Kadınlar için istismar olarak sayılabilecek cinsel eylemlerin arzuya dönüşmesi için aşırılıklar fetişizm çatısı altında

[151] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 164.
[152] McCann, *Feminizm Kitabı,* 236.
[153] Antmen, *Sanat/Cinsiyet,* 286.
[154] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 36.

toplanmıştır.[155] Çalışmalarında erkekleri önceleyen bir bilim insanı olan Freud, cinsellikteki sadist fetişlerin olağan dışı olduğunu düşünmemektedir. Ona göre saldırgan davranışlar erkeklerin cinselliği yaşayış biçimidir ve bu saldırganlığın sebebi kadınların cinselliğe karşı koymasını engellemek içindir.[156] Freud'un bu şekilde cinsellikte saldırganlığı normalleştirmesi oldukça tartışmalı düşüncelerin önünü açmıştır. Freud'un düşüncelerinden etkilenen Amerikalı seksolog Alfred Kinsey, erkeklerin hayvanlara benzememesi için cinselliği özgürce yaşaması gerektiğini savunmaktadır. Ona göre bir erkek bir kadından cinsellik beklediğinde kadının onu reddetme hakkı bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak erkeklerin kadınlara tecavüz etmesine ve çocuklara istismarda bulunmasına göz yummayı tercih etmektedir. Çünkü cinsel ilişkilerin artmasının toplum için iyi sonuçlar doğuracağını düşünmektedir.[157] Ancak Kinsey'in bahsettiği bu "iyi sonuçlar" yalnızca ataerkil düzenin yöneticileri olan erkekler içindir. İsteksiz bir şekilde cinsellik yaşayan kadınların içine girdiği psikolojik buhran önemsenmemektedir.

Kinsey'in döneminin büyük tartışma yaratarak erkeklerin cinsel özgürlüğünü ön plana çıkardığı raporlarında kadınlar oldukça önemsizleştirilmiştir. Kinsey Raporu'na göre bir kadının cinsellikten haz duymasının ölçütü erkeklere dayalıdır. Eşinin haz alması, bir kadının doyuma ulaşması için yeterlidir. Kinsey'e göre birçok evli kadın eşlerini memnun edebildikleri için mutlu bir evliliğe sahiptir.[158] Rapordan elde edilen bu veriler kadınların bedenlerinin yanı sıra mahremiyetlerine de saygı duyulmadığının kanıtı niteliğindedir.

Kinsey kadar radikal düşüncelere yer vermeseler de Yeni-Freudcular da cinsellik konusunda erkeklere sınırsız özgürlük alanı tanımaktadır. Onlar için cinsellikte erkekler ve erkeklerin alacağı haz önceliklidir. Bu nedenle cinselliğin özgürleşmesi demek, kadınların erkeklerin yapacağı her şeye rıza göstermesi anlamına gelmektedir.[159] Çünkü ataerkil düzende kadınların yalnızca cinsel olarak özgürleşmesi değil, hayatlarını yaşama

[155] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 164.
[156] Sigmund Freud, *Bilinçaltı: Cinsellik Üzerine Üç Deneme* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2017), 23.
[157] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 156.
[158] Alfred Charles Kinsey, *Kinsey Raporu: Kadınlarda Cinsel Yaşam* (İstanbul: Beydağ Yayınevi, 1986), 83.
[159] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 156.

biçimi olarak özgürleşmesi de istenmemektedir. Bu anlayışa göre bir kadının bir erkekle birlikte yaşaması kadar bir kadının hiç evlenmemeyi tercih edip yalnız yaşaması da doğru değildir.[160] Görüldüğü üzere ataerkil düzende kadınların özgürlüğünü kısıtlamak için hayatın her alanında çeşitli kısıtlamalar uygulanmaktadır.

Doğum kontrol yöntemleri kadın cinselliğini bu kısıtlamalardan kurtarmak için önemli bir rol oynamaktadır. Ancak ataerkil yapıdaki toplumlarda kadınların cinselliği yaşayış biçimlerine erkekler karar verdiği için doğum kontrol yöntemlerinde de kadınların sözü etkili değildir. Bu da kadınların özel alana hapsedilmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu anlayışa göre kadının yeri evdir ve görevi çocuk yetiştirmek, ev işlerini yapmak, eşini memnun etmektir. Kadınların bu görevlerin dışında var olabilmesi için özel alandan çıkıp cinselliği özgürce yaşaması gerekmektedir.[161] Kadın cinselliğini özgürleştirecek şey, doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve bu konuda kadınların söz hakkına sahip olmasıdır.

Kadınları özel alandan kurtararak cinselliğe mahrem bir nitelik kazandıran doğum kontrol yöntemleri, cinselliği yalnızca üreme aracı olmaktan çıkararak kadınlar için de arzu ile yapılan bir eyleme dönüştürmüştür.[162] Doğum kontrol yöntemlerinin cinselliğe kazandırdığı bu boyut, kadınların cinsel özgürlüğe ulaşmasının önünü açmıştır. Günümüzde en pratik doğum kontrol yöntemlerinden biri olan doğum kontrol haplarının 1960'larda satışa sunulması kadınların cinsel özgürlüğü elde etmesinde oldukça önemli bir gelişmedir.[163] Doğum kontrol hapı kadınlar için cinsel özgürlüğü elde etmenin yanı sıra psikolojik etkilere de sahiptir. Sürpriz gebelik durumlarında kadınların yaşayacağı utanç ve korku duyguları bu haplar sayesinde ortadan kalkmıştır.[164]

[160] Hanisch, *Kişisel Olan Politiktir: Radikal Feminizm Üzerine*, 56.
[161] Bard, *Pantolonun Politik Tarihi*, 277.
[162] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 31.
[163] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 36.
[164] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 41.

Ancak doğum kontrol haplarının yaygınlaşması ve kadın cinselliğinin özgürleşmesi ataerkil toplumlarda iyi karşılanmamıştır. Cinsel özgürlüğünü elde etmiş kadınlar erkekler tarafından duygusallık olmadan cinsel birliktelik yaşayan kişiler olarak görülmeye başlanmıştır. 1970'lerdeki bu anlayış günümüzde hala büyük bir kesim heteroseksüel erkek tarafından devam ettirilmektedir. Elbette ki bir kadının cinsel özgürlüğünü elde etmesi gelişigüzel bir şekilde cinsel birliktelik yaşayacağı anlamına gelmemektedir.[165] Ancak hangi yüzyılda yaşanıyor olursa olunsun kadınların cinselliği özgür bir şekilde yaşaması erkekler için göz korkutucu olmuştur. hooks, hamile kalmak istemeyen ancak cinselliğini özgürce yaşamaya devam etmek için doğum kontrol hapı kullanan arkadaşlarının erkekler tarafından "hafif kadın" olarak etiketlendiklerini anlatmaktadır.[166] Kadınlar ve erkekler arasında cinsel eşitliğin sağlanamaması bununla bağlantılıdır. Erkekler sonuçlarına katlanmak zorunda olmadıkları bir cinsellik yaşayabiliyor iken, kadınlar ise istenmeyen sonuçlarla tek başlarına ilgilenmek zorundadır. Bunu yaparken de ataerkil düzenin yetiştirdiği erkeklerin "hafif kadın" yaftalanması ile karşılaşmaktadırlar.

Cinsel eşitsizlik yalnızca doğum kontrol konusunda değil, çeşitlilik konusunda da yaşanmaktadır. Erkeklerin evlenmeden önce cinsel çeşitliliğe sahip olması ataerkil toplum için sorun teşkil etmemektedir. Ancak kadınların cinsel çeşitliliğe sahip olması erkekler için başa çıkması zor bir durumdur. Bu nedenle günümüz modern toplumlarda dahi cinsel çeşitliliğe sahip olan kadınlar "hafif kadın" olarak görülmektedir.[167] Özellikle geleneksel toplumlarda kadınlar seks işçisi olmadıkları halde erkeklerin kamusal alandaki özgürlüklerine sahip oldukları için "fahişe" denilerek aşağılanmaktadır.[168] "Fahişe" kelimesinin aşağılama yöntemi olarak tercih edilmesi bir yana, aşağılanma korkusu nedeniyle ataerkil toplumlarda kadınlar evlilik öncesi ve sonrasında cinsellik konusunda kısıtlanmaktadır. Evlilik öncesinde bakire olmayan, evlilik sonrasında da eşlerine sadık kalmayan kadınlar toplumda kötü bir konuma yerleştirilmektedir biridir.[169] Cinsellik

[165] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 108.
[166] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 41.
[167] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 13.
[168] Göle, *Modern Mahrem*, 65.
[169] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 98.

konusunda uygulanan bu çifte standart dalga fark etmeksizin her dönem feminist düşünürlerin eleştirdiği temel konulardan biri olmuştur.

2.2.2. Toplumda İçselleştirilen Mizojinik Tutum

Kadın bedeninin değersizleştirildiği ve buna bağlı olarak da metalaştırıldığı toplumlarda kadınlara yönelik mizojinik tutum normalleştirilmektedir.[170] Bu normalleşme toplumda cinsel taciz oranlarını artırmaktadır. Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması'nın 2021 verilerine göre kadınlar diğer kullanıcılar tarafından en çok Instagram'da rahatsız edilmektedir.[171] Kadınların bedenleri üzerinde tahakküm kurma isteği nedeniyle özellikle de görselliğin ön planda olduğu Instagram'da rahatsız edilme oranlarının fazla olması şaşırtıcı değildir.

Ayrıca mizojinik tutum normalleştikçe geniş kitlelere ulaşabilen yapımlar, video oyunları veya popüler kültür imgelerinde düşmanca duygulara daha fazla yer verilmektedir. Örneğin yüz milyonu aşkın kullanıcının oynadığı *GTA V* oyunundaki kadın karakterler yaşları kaç olursa olsun metalaştırılmıştır. Oyunda ergenlik çağındaki Tracey karakteri devamlı olarak göğüslerini gösteren üstler ve mini etekler giymektedir. Oyunun baş karakteri Michael'ın orta yaşlardaki eşi Amanda ise arzularına yenik düşüp eşini aldatan ve bunda hiçbir sakınca görmeyen bir kadın olarak tasvir edilmektedir.[172] Milyonlarca oyuncunun oynadığı bu oyunlar özellikle de genç erkeklerin kadınlara yönelik düşmanca tavırlar sergilemesine sebep olmaktadır.

Üstelik mizojinik tutum yalnızca erkeklerin düşmanca tavırlarını içermemekte, kadınlar hem diğer kadınlardan hem de kadın oldukları için kendilerinden nefret eder hale gelmektedir.[173] Bu durum mizojinik tutumun erkekler kadar kadınlar tarafından da içselleştirilmiş olması ile açıklanabilmektedir. Kadınlar içinde büyüdükleri ataerkil

[170] Işık, "Felsefe Tarihinde Mizojini", 67.
[171] TBİD ve KONDA, *Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması 2021,* 2021, 23.
[172] Zamandar Başoğlu, *"Dijital Oyunlarda Nefret*".
[173] Işık, "Felsefe Tarihinde Mizojini", 68.

toplum, kültür ve normlara karşı koyamamakta, bu sebeple de birbirlerine yönelik düşmanca tavırlar sergilemektedir.[174] Ancak bu durum modern toplumlar ile ortaya çıkmamıştır. Ataerkil yapının etkisinde kalan kadınların arasındaki bu düşmanlık yüzyıllardır süregelmektedir. Örneğin geçmiş yüzyılda burjuva sınıfına ait kadınların çoğunluğu proletaryanın hem fabrika hem de seks işçisi kadınlarına karşı küçümseyici duygular beslemiştir.[175] Bu örnek göstermektedir ki kadın erkek ayrımının yanı sıra kadınların kendi içlerinde de bir kutuplaşma ortaya çıkmıştır. Mizojini içerisinde doğup büyüyen kadınlar kendilerini doğal olarak erkeklerden aşağı görürken, erkeklerin gözünde değer kazanabilmek için de hemcinsleriyle yarış haline girmiştir. Bu rekabet nedeniyle toplumda kadınların birbirlerine karşı nefret veya kıskançlık gibi olumsuz duygular beslemeleri normalleştirilmiştir. Kadınların kız kardeşliğin gücünü keşfedip bu nefret duygusundan arınmaları da feminizm sayesinde olacaktır.[176]

Feminist ideolojiye göre, aralarında bir kız kardeşlik birliği sağlanamadığı sürece kadınlar ataerkil toplumlarda erkekler tarafından yetersiz hissettirilmeye devam edilecektir. Çünkü mizojinik tutum kadın bedenini eksik ve çoğu zaman da erkek bedenine oranla yetersiz bulmuştur.[177] Örneğin Freud'un çocukluk dönemi analizlerine göre kız çocukları penisleri kesildiği için vajinaya sahiptir ve bu da onlar için bir cezadır. Yani Freud'a göre kadın olmak bir nevi cezalandırılmaktır. Ek olarak Freud, psikolojik temelde yalnızca erkeğin cinsel organının var olduğundan bahsetmektedir. Bu nedenle kız çocukları erkeklerde olduğu gibi kendilerinin de bir penise sahip olmasının hayalini kurmaktadır.[178]

Kız çocukları penise sahip olmanın hayalini kurarken erkek çocukları da hadım edilme kompleksi ile başa çıkmaya çalışmaktadır. Her iki cinsiyetin de aynı cinsel organa sahip olduğunu düşünen erkek çocukları, kız çocuklarının cinsel organlarının farklı olduğunu

[174] Veysi Baydar, "Popüler Kültürde Mizojini", *Turkish Studies,* 8(12), (2013): 154, http://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5969.
[175] Antmen, *Sanat/Cinsiyet,* 239.
[176] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 27.
[177] Antmen, *Sanat/Cinsiyet,* 304.
[178] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 117.

öğrendiklerinde hadım edilme korkusu yaşamaktadır.[179] Freud'un ele aldığı Küçük Hans Vakası, erkek çocukların her iki cinsiyetin de aynı cinsel organa sahip olduğunu düşündüklerini öne süren önemli bir araştırmadır. 4 yaşındaki Hans, kız kardeşi Hanna'ya banyo yaptırılırken onun "çiş aygıtını" gördüğünde gülmeye başlar ve o an Hans'ın cinsel organların ayrımını kabullendiği andır.[180] Hans'ın bu farklılığı kabullenmesinin altında aslında kadın bedeninin "eksik" olduğu düşüncesi yatmaktadır.

Freud'un kız çocuklarının penis kıskançlığı yaşadığı düşüncesi birçok feminist düşünür tarafından eleştirilmiş ve kadın düşmanlığı olarak nitelendirilmiştir. Onlara göre Freud insan psikolojisini erkek merkezli bakış açısıyla ele almaktadır. Queer feminizmin önemli temsilcilerinden Butler, aslında Freud'un bahsettiği hadım edilme korkusunun temelinde dişileşme korkusunun yattığını düşünmektedir. Ataerkil düşünce yapısının sebep olduğu bu korku nedeniyle erkekler "tamamıyla" heteroseksüel rolünü oynamaktadır. Çünkü eşcinsellik ile dişileşme bir tutulmaktadır.[181] Freud'un hem kadınları hem de eşcinselleri heteroseksüel erkeklerden daha değersiz bir konuma yerleştirmesi psikanalist Karen Horney karşı çıkmış ve aslında erkeklerin rahim kıskançlığı yaşadığını öne sürmüştür.[182] Horney'nin rahim kıskançlığı olarak Freud eleştirisinde bulunması günümüzde dönüşüme uğramıştır. Cinsiyet kimliklerinin çeşitlenmesi nedeniyle dördüncü dalga feministler bu tartışmayı cinsel organları yüceltmeden ve buna bağlı olarak da cinsiyetleri katmadan yürütmeye çalışmaktadır.

2.3. Feminist Teorinin Seks İşçiliğine Bakışı

2.3.1. Kadın Cinselliğinin Tabulaştırılması

Kadın cinselliği tarih boyunca büyük bir tabu olmuş ve kadınlar söz konusu olduğunda cinsellik yasak, ayıplı bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak da kadınlara

[179] Freud, *Bilinçaltı: Cinsellik Üzerine Üç Deneme,* 55.
[180] Sigmund Freud, *Çocukta Fobinin Analizi: Küçük Hans Vakası (*İstanbul: Say Yayınları, 2013), 27.
[181] Judith Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi (*İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 125.
[182] Gülperi Putgül Köybaşı, "Histeriden Oedipus'a Freud Teorisinde Kadınlık ve Cinsellik", *Madde, Diyalektik ve Toplum Dergisi,* 3(3), (2020): 208.

toplumsal hayatta sahip oldukları en büyük güç, cinsellik konusunda ailelerini utandırmamaları için verilmiştir.[183] Bu utancı yaşatmamaları için kadınların cinselliğe karşı koymaları gerekmektedir. Eğer bir kadın cinselliğe karşı koyamıyorsa toplumda "hafif kadın" olarak etiketlenmektedir. Ataerkil toplumlarda "hafif kadın" damgası toplumdaki diğer birçok damgadan daha aşağılayıcı ve silinmez olarak görülmektedir.[184] Bu damgalamaya rıza dışı cinsel birliktelikler de girmektedir. Öyle ki, Antik Yunan'da kadınlar bir erkek tarafından tecavüze uğradıklarında dahi eşlerini aldatmış gibi cezaya tabi tutulmuştur.[185] Günümüz modern toplumlarında da kadınlar cinsel istismara maruz kaldıklarında kendilerinin suçlanacağını düşündükleri için çoğu zaman durumu gizlemeyi tercih etmektedir.

Cinsellik konusunda gözleri bu denli korkutulan kadınlar erkeklerin gözünde "mahrem" olarak görüldükleri için cinsellikleri de eril tahakküm altındadır. Buna bağlı olarak cinsellik deneyimi ele alındığında ataerkil toplumlarda bir erkeğin bekaretini kaybetmesi üzerine konuşulmamakta, çünkü konuşulmaya değer bir konu olarak görülmemektedir. Bu toplumlarda bir erkeğin cinselliği yaşaması oldukça normal karşılanan, hatta istenen bir durumdur. Ancak bir kadının bekareti söz konusu olduğunda "kaybetmek" kelimesi tercih edilmektedir.[186] Bu düzende kadınlar için "kaybedilen" bir şey olan bekaret aynı zamanda kadınların ne kadar erdemli olduğunun da ölçütüdür. Çünkü tarih boyunca bir kadının erdemli olması cinselliğe karşı koyabilmesi ile ölçülmüştür.

Birçok geleneksel toplumda kadınlar cinselliğe karşı koyabilmeleri için erkeklerle ailelerinin gözetiminde flört etmeye ve istemeseler de onların onayladıkları kişilerle evlenmeye zorlanmaktadır.[187] Kadınların cinselliği üzerindeki bu toplu denetime anne babanın yanı sıra akrabalar ve hatta zaman zaman komşular da dahil olmaktadır. Ataerkil toplum tahakkümü altına almak istediği kadın cinselliğinde kendisini doğrudan sorumlu

[183] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 281.
[184] Kate Millett, *Sokak Kadınları* (İstanbul: Payel Yayınları, 1996), 54.
[185] Işık, "Felsefe Tarihinde Mizojini", 62.
[186] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 52.
[187] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 12.

görmektedir.[188] Çünkü kadının yapacağı "iffetsiz" bir davranış aileye utanç verecektir. Onlar için önemli olan şey, ataerkil yapının zarar görmemesi ve ailenin şerefinin korunmasıdır.

Ancak ataerkil toplumlarda kadınların "iffetsiz" olarak görülmesi için "iffetsiz" bir şey yapmalarına gerek bile yoktur. Çünkü ataerkil düşünce yapısını benimsemiş erkeklerin çoğu karşılaştığı her kadını potansiyel seks işçisi olarak görmektedir. Bu durum yalnızca Orta Doğu ülkelerinde karşılaşılan bir ön yargıdan ibaret değildir. Bu ön yargının gelişmiş ülkelerdeki varlığının kanıtı olarak popüler filmler bir örnektir. ABD yapımı birçok korku filminde daha önce cinsel birliktelik yaşamamış ve cinselliğe "düşkün" olmayan kadın karakterler hayatta kalmayı başarırken, cinselliği özgürce yaşayan kadınlar ise "cinsellik düşkünü" olarak gösterilmekte ve filmlerde ya işkenceye uğramakta ya da vahşice öldürülmektedir.[189] Çünkü ataerkil düzenin kadınlara büyürken öğrettiği şey, yalnızca namussuz kadınların cinselliği arzuladığı ve cinsellikten haz aldığıdır. Cinsellikten bahsedildiğinde kadınlar ya Meryem Ana gibi kutsal bakire ya da cinselliğe doyamayan "fahişe"lerden ibarettir. Cinsiyetçi yaklaşım için bunun bir ortası yoktur.[190] Ve filmlerden de görüldüğü gibi "fahişe" olmayı seçen kadınlar cezalandırılmaya mahkumdur.

Elbette "cinsellik düşkünü" kadınların potansiyel seks işçileri olduğunu söylemek doğru değildir. Tarihin farklı dönemlerinde kadınların seks işçiliğini meslek edinmelerinin çeşitli sebepleri bulunmuştur. Bu kadınların ortak noktası seks düşkünü olmaları değil, buna toplum tarafından itilmiş olmalarıdır. Örneğin Fransız Devrimi döneminde toplumda büyük bir sefillik hakim olduğu için kadınların seks işçiliği dışında toplumun şerefli kabul ettiği bir işte çalışmasının önüne geçilmiştir. Bu durum hayatını kazanmaya çalışan onbinlerce kadını seks işçisi olmak zorunda bırakmıştır.[191] Özellikle de eşleri

[188] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 80.
[189] Baydar, "Popüler Kültürde Mizojini", 156.
[190] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 106.
[191] August Bebel, "İçinde", *Kadın ve Marksizm*, der. Les Editions Sociales, (İstanbul: Sorun Yayınları, 2010), 92.

olmayan kadınlar hem kendilerine hem de ailelerine bakabilmek için isteksiz bir şekilde seks işçiliği yapmıştır.

18. yüzyılda kadınların seks işçiliği yapmaya zorlanması durumu modern toplumlarda dönüşerek "hafifmeşrep" bir kadın olma zorunluluğuna evrilmiştir. Modern toplumlarda kadınların iş yerlerinde, hastanede veya sosyal hayatın herhangi bir alanında sebebe ihtiyaç duymaksızın yabancı bir erkekten iltifat almak istememesi onları neo-püriten bir konuma yerleştirmektedir.[192] Başka bir deyişle, bir kadının erkeklerin flört isteğine karşılık vermemesi onu bağnaz olarak etiketlemektedir. Çünkü ataerkil düzendeki anlayışa göre kadınlar potansiyel seks işçileridir ve flört talebine karşılık vermek zorundadır. Bu nedenle denilebilir ki, kadınlar kamusal alanda var olmak için büyük mücadeleler vermiş olsa da kamusal alanda görünür olabildikten sonra mücadeleleri bitmemiştir.

Bu mücadele kadınların kendileri için güvenli bir alan yaratma çabalarını içermektedir. Çünkü kadınlardan olmaları beklenen "hafifmeşrep" tarz iş hayatında zorluklar yaşamalarına sebep olmaktadır. Erkekler statülerini kullanarak "hafifmeşrep" kadınların üzerlerinde baskı kurmaktadır.[193] Bu kurulu düzen dördüncü dalga feminizmin ortaya çıkışı ve dijital feminizm hareketlerinin yaygınlaşması ile değişmiştir. Oyuncu Alyssa Milano'nun 15 Ekim 2017'de Twitter'dan yaptığı "Eğer cinsel taciz veya saldırıya uğradıysanız bu tweet'e cevap olarak 'ben de' yazın" çağrısı 48 saat gibi bir süre sonra onlarca farklı sektörden bir milyondan fazla kadının 'ben de' tweet'iyle yanıt bulmuş ve böylelikle #MeToo hareketi başlamıştır.

Aktivist Tarana Burke, cinsel saldırı ve tacizin ifşası kültürünü yaygınlaştıran #MeToo hareketi sosyal medyaya taşınmadan önce hareketin öncülüğünü yapmıştır. 2017'de Sessizliği Bozanlar temasıyla TIME'ın Yılın Kişisi seçtiği Burke, cinsel tacize uğrayan

[192] MacKinnon, *Sexual Harassment of Working Women*, 25.
[193] MacKinnon, *Sexual Harassment of Working Women*, 9.

kadınların susmaması gerektiğini düşündüğü için "Me Too" hareketini başlatmıştır. 2017'de Milano'nun attığı tweet, Me Too hareketinin dijital kamusal alanda kadın çalışanların seslerini duyurması için bir araç haline gelmiştir.[194] O zamandan bu yana #MeToo hareketi sayesinde yüzlerce tacizci ifşa edilerek hüküm giymeleri sağlanmış ve ataerkil düzenin yarattığı kamusal alanda kadınların "hafifmeşrep" olmak zorunda olmadığı kanıtlanmıştır. Ayrıca bu hareket, güç sahibi erkeklerin de cinsel taciz nedeniyle cezalandırılabileceklerini gösterdiği için dördüncü dalga feminizminin önemli adımlarından birine dönüşmüştür.

Ancak elbette #MeToo hareketine tepkiler gecikmemiştir. İçerisinde kadınların da bulunduğu ünlülerden oluşan 100 kişilik bir ekip harekete karşı bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride #MeToo hareketinin cinsel özgürlüğü kısıtladığı, erkekleri korkaklaştırdığı ve hareketin püriten bir yapıda olduğu iddia edilmiştir.[195] #MeToo hareketinin erkeklerin özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle eleştirilmesi hareketin haklılığını bir kez daha kanıtlar nitelikte olmuştur.

2.3.2. Feminist Teoride Seks İşçiliği

Toplumun geneli seks işçiliğini kadınların sömürüsü olarak değerlendirmektedir. Ancak sömürü söz konusu olduğunda toplumda kadın ve erkek için birbirinden ayrı iki düşünce ortaya çıkmaktadır. Ataerkil toplumlardaki yaygın düşünceye göre erkeklerin sömürülmesi direkt olarak sömürü iken kadının sömürüsü ise bir ahlak sorunudur.[196] Bu durum hem seks işçiliği hem de günümüzde oldukça yaygınlaşan OnlyFans platformu için de geçerlidir. Örneğin OnlyFans platformunda erkek içerik üreticilerinin yer alması birçok kişinin ilgisini çekmezken, kadın içerik üreticileri ahlaksızlıkla suçlanmaktadır.

[194] Hailey Rastrelli, "A Comparative Analysis: #MeToo, Nari Movements, and the Price of Neoliberal Feminism", *International Social Science Review,* 97(3), (Eylül 2021): 1.
[195] McCann, *Feminizm Kitabı,* 327.
[196] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 36.

Seks işçiliği toplumda ahlak ile ilişkilendirilerek ele alınırken, ikinci dalga ve radikal feministler ise konuyu farklı açılardan eleştirmektedir. Radikal feminizmin önemli temsilcileri erkeklerin cinselliği için çalışan kadınların şehvet düşkünlerine hizmet ettiğini düşünmektedir.[197] Radikal feministler bu yorumlarında çok da haksız sayılmamaktadır. Rousseau ve sayısız düşünür kadınları yalnızca erkeklerin rahatlamasını sağlayacak bir araç olarak görmektedir. Rousseau, kadınların erkeklere gereken zamanlarda hoş görünme ve eşlik etme görevleri olduğunu düşünmektedir. Onun gözünde kadınlar erkeklere haz verme görevi olan birer köledir.[198] Radikal feminizmin seks işçiliğini eleştirdiği kısım, Rousseau gibi düşünenleri haklı çıkardığı düşüncesidir.

İkinci dalga feministlerin eleştirdiği bir başka konu da seks işçilerinin sattığı şeyin cinsellik değil, kadınların aşağılanması olmasıdır. Çünkü müşterinin seks işçisinden asıl beklentisi kendisine cinsel doyumdan öte üstünlük duygusunu doyasıya yaşatmasıdır. Seks işçilerinin maruz kaldığı aşağılanmanın temelinde de kadınların cinsel olarak simgeleştirilmesi ve bedenlerinin metalaştırılması yer almaktadır.[199] Ayrıca kadını aşağılamanın haz veriyor olması, ataerkil toplumlarda bireylerin bilinçdışında mizojinik tutumun yer aldığının göstergesidir.

MacKinnon, tamamıyla mizojinik tutumun hedefi olduğunu düşündüğü seks işçiliğinin özgür iradeyle yapılmadığını iddia etmektedir. Ona göre kadınların bu aşağılama ve şiddete boyun eğmesinin altında sosyo-ekonomik sebepler yatmaktadır. Bu yüzden de seks işçisinin bu işi yaparken rızasının olması bunu yapmayı istediği şeklinde yorumlanmamalıdır.[200] hooks da seks işçiliğini MacKinnon'a benzer şekilde ekonomik yetersizlikler üzerinden ele almaktadır. Kadın seks işçilerinin "cinsel organlarını para karşılığında serbest piyasada kullanıma açmalarının" cinsel özgürlük olarak değerlendirilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Kadınların seks işçiliğini tercih etmesinin sebebi olarak ekonomik yetersizliklerden bahseden hooks, onların bu yolu

[197] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 233.
[198] Karakuş Öztürk, "Mary Wollstonecraft", 479.
[199] Millett, *Sokak Kadınları*, 76.
[200] Arıkan, "Feminist Düşünce", 678.

seçerek kendi bedenlerinin kontrolünden mahrum kaldıklarını düşünmektedir.[201] Çünkü feminist düşünürlere göre seks işçiliği yalnızca bedenin belli bir süre için kullanıma açılması değildir. Kadınların bedenlerinin kontrolünü kaybetmeleri onlara kendilerini satın alınmış gibi hissettirmekte ve bedenleriyle birlikte insanlıklarının da satıldığını düşündürtmektedir.[202] Bu anlayışa göre yaşanılan süreç göz önünde bulundurulduğunda para kazanmak için seks işçiliğini tercih etmek oldukça yıpratıcı olmaktadır.

Ancak hem geleneksel hem de dijital seks işçileri hooks'un beden kontrolünün yitirildiği düşüncesine katılmamaktadır. Dijital seks işçilerine göre OnlyFans'te özel olarak içerik üretecekleri kişileri seçme hakkına sahip olmak onları özgürleştirmektedir. Bakıldığında bu seçme hakkı geleneksel seks işçilerinde de vardır. Ancak yine de seks işçiliğinin karşısında duran feministlere göre kadınlar bedenlerini serbest piyasaya açtıkları için üzerindeki hakimiyeti kaybetme tehlikesi yaşamaktadır. Çünkü birçok işte olduğu gibi seks işçilerinin önceliği de kime hizmet vereceklerinden ziyade nasıl daha fazla para kazanacaklardır. Millet'ın görüşme yaptığı seks işçisinin ihtiyacı olan parayı kazanmak için müşterilerin güzel veya çirkin olup olmadığına bakmadığını, yalnızca iğrenmeyecek kadar temiz olmasını yeterli bulduğunu söylemesi de bunun kanıtlarındandır.[203]

Tüm bunlar bir yana, feminist teoride seks işçiliğine karşı çıkanların bahsettiği sebeplerin arasında kadınların cinsellikten duyduğu haz konusu da vardır. hooks'a göre seks işçiliği erkeğin hazzını öncelemektedir.[204] Kadınların hazzını önemsemeyen bu meslek, aynı zamanda en doğal dürtülerden biri olan cinselliği tüketme tehlikesine de sahiptir. Millett'ın yaptığı görüşmelerde bir seks işçisi ona ne hemcinsine ne de karşı cinse cinsel yönden heyecan duyamadığını, artık cinselliğinin kalmadığını düşündüğünü anlatmıştır.[205] Millet'ın seks işçileriyle yaptığı görüşmeler aslında kadınların bu meslekte ne kadar tükendiğini göstermektedir.

[201] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 113.
[202] Millett, *Sokak Kadınları*, 46.
[203] Millett, *Sokak Kadınları*, 35.
[204] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 99.
[205] Millett, *Sokak Kadınları*, 34.

Ancak seks işçiliği kadın bedeninin ve cinselliğinin sömürüsünü içerse de bunun faturasını direkt olarak kadınlara kesmek doğru değildir. Öncelikle kadınların bu mesleği seçmelerindeki ekonomik ve kültürel faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Marx'ın seks işçiliği eleştirileri tam da buna uygun olarak ekonomi temelli olmuştur. Marx, seks işçiliğini hiçbir zaman doğal bir şey olarak yorumlamamış olsa da konuyu ahlak üzerinden eleştirmemiştir. Onun eleştirdiği kısım, kadın seks işçileri üzerinden para kazanan kesimdir.[206] Dijital seks işçilerinin yaşadığı zorluklar da Marx'ın eleştirdiği konuyla bağdaşmaktadır. Tumblr ve Instagram gibi platformların sıkı topluluk kuralları nedeniyle dijital seks işçilerinin birçoğu OnlyFans platformunu tercih etmektedir. Ancak OnlyFans platformu kullanıcıların kazançlarına diğer sosyal medya platformlarına oranla daha fazla ortak olmaktadır.[207] Ayrıca OnlyFans platformunun içerik üreticilerini sömüren tek yanı komisyon oranı da değildir. Porno endüstrisine kesinlikle karşı olan MacKinnon, kapitalist düzenin pornografik içerikler ile kadınların cinsel ve ekonomik eşitsizliğinden faydalandığını düşünmektedir. Bu durum kadınların kendilerinin ve bedenlerinin sömürülmesi anlamına gelmektedir.[208] Günümüzde OnlyFans, kadınların toplumda karşılaştıkları ekonomik eşitsizlikle başa çıkabilmek için tercih ettiği bir platforma dönüşmüştür.

Tabii burada OnlyFans'teki içerik üreticilerinin seks işçisi olup olmadıkları ayrı bir tartışma konusudur. "Online sex work" ile de tanımlanan yeni ve dijital seks işçiliği formunda kullanıcılar cinsel içerik üretimi yapmaktadır. Cinsel içerikler ya direkt platformlara ya da gig ekonomisinin bir parçası olarak diğer kullanıcılara bizzat içerik üreticileri tarafından satılmaktadır. Dijital seks işçilerinin gig ekonomisine katkı sağladığı platformların başında OnlyFans gelmektedir.

[206] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 36.
[207] Lauren Rouse ve Anastasia Salter, "Cosplay on Demand? Instagram, OnlyFans, and the Gendered Fantrepreneur", *Social Media + Society,* 7(3), (Temmuz-Eylül 2021): 10. https://doi.org/10.1177/20563051211042397.
[208] MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, 225.

Her ne kadar OnlyFans içerik üreticileri için birçok kaynakta "dijital seks işçisi" terimi kullanılsa da araştırma kapsamında görüşme yapılan içerik üreticileri kendilerini dijital seks işçisi olarak tanımlamamaktadır. Bunun sebeplerinden biri, OnlyFans'in platformda içerik üreten kullanıcılar için yetişkinlere yönelik içerik üreten, erotik performans sanatçısı veya dijital seks işçisi kelimelerini kullanmamasıdır. OnlyFans bu kullanıcılar için "üreticiler" kelimesini kullanmaktadır. Çünkü yetişkinlere yönelik içeriklerin herkese ulaşabilir bir biçime dönüştürülmesi hukuki sonuçlar doğurabilmektedir.[209] Kendisini bu tehlikeden korumak isteyen platform, OnlyFans'in yalnızca yetişkin içerik üreticilerinin hayranlarıyla buluşabileceği bir platform olarak görülmemesi için kendi sitesinde birçok blog yazısı yayınlamıştır. Hatta sitede yer alan blog yazılarında OnlyFans'te yetişkinlere yönelik içeriklerin üretildiğine dair çok az bilgi bulunmaktadır. Platformun şu anki CEO'su Ami Gan da verdiği çeşitli röportajlarda platformun her çeşit üreticiye kucak açtığını tekrar tekrar dile getirmiştir. TIME'a verdiği röportaj bunun bir örneğidir.[210]

Bir diğer tartışma da dijital seks işçilerinin beden sömürüsüne maruz kalıp kalmadığı ile ilgilidir. Radikal feministlerin aksine seks-pozitif feministler, kadınların porno sektörü dahil istedikleri her işte yer alma hakkı olduğunu savunmaktadır. Ancak Pornhub gibi ana akım pornoyu sürdüren platformları onlar da eleştirmektedir. Günümüzde dördüncü dalga feministler ana akım pornonun karşısında yer almakla birlikte, içerik üreticilerinin kendi belirlediği şartlar ve ücretler ile hizmet verebildiği OnlyFans platformunu desteklemektedir.[211] Ancak porno sektörünün eleştirisinde de bahsedildiği üzere, özellikle de radikal feministler seks-pozitif feministlerin bu görüşüne katılmamakta ve bunun anti-feminist bir görüş olduğunu savunmaktadır.

[209] Emily van der Nagel, "Competing platform imaginaries of NSFW content creation on OnlyFans," *Porn Studies,* 8(4), (2021): 405. https://doi.org/10.1080/23268743.2021.1974927.
[210] Raisa Bruner, "OnlyFans CEO Ami Gan Wants to Dispel Misconceptions About the Company", *TIME,* 31 Temmuz 2022. https://time.com/6202306/onlyfans-ceo-ami-gan-interview/.
[211] Taylor Comerford, "Pornography Isn't the Problem: A Feminist Theoretical Perspective on the War against Pornhub", *BCL Rev.,* 63, (2022): 1216. https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bclr63&div=29&id=&page=.

Görüldüğü üzere feminist teoride dijital seks işçiliği konusunda bir fikir birliğine varılamamıştır. Ancak yalnızca feminist teoride değil, toplumda da OnlyFans konusunda bir fikir birliği sağlanamamıştır. Toplumda OnlyFans platformuna olan ilgi her geçen gün arttığı için dijital seks işçileri sosyal medyada sıklıkla eleştirilmekte ve geleneksel toplumlarda dijital seks ticaretinin aracı olan platformlara erişim engeli getirilmesi talep edilmektedir. Erişim engeli getirilmediğinde de vatandaşların şikayetleri üzerine davalar açılarak içerik üreticilerine baskı uygulanmaktadır.

Ancak seks işçiliğini ahlaksızlık olarak değerlendirip kadınları yargılayan ataerkil yapıya göre bile yasaklamalar çözüm sağlamayacaktır. Aquinolu Thomas'ın seks işçilerini lağım çukurlarına benzetmesi ataerkil yapının bu konudaki fikrini yansıtmaktadır. Benzetmeye göre lağımın kendisi pistir, ancak o olmadan en gösterişli saraylar bile çok kötü hale gelecektir. Lağımların gerekliliği ile seks işçilerini eşdeğer gören Aquinolu Thomas'a göre aynı şekilde bir toplumda da seks işçileri olmazsa olmazdır.[212] Çünkü bu düşünceye göre kadınların toplumun en aşağısında görülen seks işçilerinden olması lağım gibi pis olmaları anlamına gelirken, lağımın işlevini yerine getirmesi ise erkeklerin cinsel isteklerinin kaçınılmaz sonucu olarak onlarla birliktelik yaşamasıdır.

Ayrıca istatistiklerle de kanıtlanabileceği üzere Aquinolu Thomas'ın "olmazsa olmaz" diyerek bahsettiği seks işçileri, özellikle de dijital dünyada erkekler için önemli bir hizmet sağlamaktadır. İstatistiklere göre günümüzde erkeklerin yaklaşık %46'sı bir hafta boyunca en az bir kez pornografik içeriklere bakmaktadır.[213] Pornografi söz konusu olduğunda akla ilk olarak kadınlar gelse de pornografik içerikleri tüketme üstünlüğü erkeklere aittir. Çünkü ana akım porno endüstrisinin amacı erkeklerin daha fazla haz almasını sağlamak için gerçeklikten uzak içerikler üretmektir. 1980'lerde porno karşıtı hareket düzenlemek için anti-feminist aşırı sağcı gruplarla bile iş birliği yapmayı göze alan radikal feministler, pornografik içeriklerin erkeklerin alacağı hazzı önemseyerek hareket etmesi nedeniyle kadın ve kadın vücudunu değersizleştirdiğini düşünmektedir.

[212] Les Editions Sociales, "Önsöz", *Kadın ve Marksizm*, 24.
[213] Stacey Diane Aranez Litam, Megan Speciale, Richard S. Balkin, "Sexual Attitudes and Characteristics of OnlyFans Users", *Archives of Sexual Behavior,* 51(6), (2022): 3095.

Onlara göre kadın bedeninin değersizleştirilmesi objeleştirme ile de bağlantılıdır. Pornografi karşıtlığı ile öne çıkan radikal feminist Dworkin'in eleştirisi kadınların nesneleştirilmesine dayanmaktadır. Ona göre pornografi gerçek cinselliği yansıtmamakta ve bu içeriklerde kadınlar cinselliği yalnızca erkeklere haz verme odaklı yaşamaktadır. Bu özelliği nedeniyle pornografinin hizmet ettiği kitle erkeklerdir.[214] Ancak burada tehlikeli olan şey, bu içerikleri tüketen erkeklerin gördüğü kurgu dünyasını gerçek hayatta kadınlara dayatmaya çalışmasıdır. Erkeklerin cinsel tahakkümünü pekiştirdiği gerekçesiyle pornografinin karşısında duran Dworkin, kelimenin etimolojisine bakarak bile kadını aşağılama amacı olduğunun anlaşılabileceğini düşünmektedir. "Pornografi" kelimesi Yunanca "porne" ve "graphos" kelimelerinden türemiştir ve anlamı "fahişelere ilişkin yazı"dır.[215]

Ancak radikal feministlerin büyük çabalar göstermesi pornografik içeriklerin üretilmesini ve seks işçiliğinin dönüşerek dijitalleşmesini önleyememiştir. Özellikle de dijitalleşen dünyada bir kamera ve internet erişimine sahip olan her kadının seks işçiliği yapması daha da kolaylaşmıştır. Dünyanın dört bir yanında ekonomik krizlerin etkisiyle yükselen bir meslek olarak ortaya çıkan dijital seks işçiliğinin önüne geçebilmek adına erişim engelleri veya yasalar yürürlüğe sokulmuştur. Örneğin Türkiye'de kullanıcıların CİMER'e yaptığı şikayetler sonrasında mahkeme kararıyla OnlyFans platformuna erişim engeli getirilmiştir. Bir başka örnek de ABD'dendir. 2018 yılında ABD Senatosu tarafından kabul edilen FOSTA-SESTA yasası ile yapmak istenen şey, dijital ortamda gerçekleştirilen seks ticaretinin önüne geçmektir. Yasa ile seks ticaretinin internetten pizza sipariş eder gibi kolay olması ve seks işçiliğinin teşvik edilmesi engellenmek istenmiştir.[216] Çevrimiçi seks ticaretini önlemek üzere Trump yönetimi sırasında imzalanan bu yasa, Trump taraftarları tarafından desteklense de muhalif kesim seks

[214] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 197.
[215] Lee Barron, "Dworkin's Nightmare: Porngrind As the Sound of Feminist Fears", *Popular Music History,* 6(1), (2011): 71.
[216] Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act [FOSTA]. *One Hundred Fifteenth Congress of the United States of America, 1-2, (*Ocak 2018).

işçilerinin can güvenliğini tehdit ettiği ve geçim yollarını kısıtladığı gerekçesiyle bu kararı eleştirmiştir. Onlara göre FOSTA-SESTA'nın yasalaşması başta kadınlar olmak üzere kendi rızasıyla seks işçisi olmayı seçen insanları olumsuz etkilemektedir. Yasadan etkilenen insanların ifade özgürlüğünün engellendiği ve ekonomik refahlarının sekteye uğratıldığı savunulmuştur.[217]

Eleştirilerin doğruluğu istatistiklerle de kanıtlanabilir niteliktedir. FOSTA-SESTA yasasının ABD'de yürürlüğe girmesinin ardından sokakta işlenen seks işçiliği suçlarında büyük bir artış gözlenmiştir. Ayrıca yasa yürürlüğe girdikten sonraki sene New York'ta seks işçiliği ile ilgili tutuklamalarda %180 oranında artış görülmüştür. Tutuklanan kişiler arasında yer alan seks işçilerinin %15'i polis memurlarının cinsel ilişki karşılığında onları tutuklamadığını iddia etmiştir.[218]

Seks işçilerinin maruz kaldığı tek olumsuzluk cinsel saldırıdan ibaret olmamıştır. Yasanın yürürlüğe girmesinin ardından 13 seks işçisi öldürülmüş, çok sayıda seks işçisi ise geçim sıkıntısı nedeniyle evsiz kalmıştır. Parasız kalsa dahi FOSTA-SESTA yasası nedeniyle hapis veya para cezasına çarptırılmaktan korkan seks işçileri, dijital seks işçiliğini bırakarak sokaklara dönmek zorunda kalmıştır.[219] Bu durum dijital seks işçilerinin geçimlerini sürdürebilmek için fuhuşa yönelmesine sebep olmuştur. Ancak fuhuşa yönelmeleri her türlü şiddete ve hem bedenlerinin hem de duygularının sömürüsüne tamamen açık olmalarına sebep olmuştur.[220] Görüldüğü üzere dijital seks ticaretinin tamamen serbest bırakılması bir çözüm olmadığı gibi, hapis ve para cezasıyla korkutularak yasaklanması da bir çözüm olmamıştır.

---

[217] Amelia Gallay, "Sex Sells, But Not Online: Tracing the Consequences of FOSTA-SESTA", *Berkeley Journal of Criminal Law,* 4 Aralık 2021. https://www.bjcl.org/blog/sex-sells-but-not-online-tracing-the-consequences-of-fosta-sesta.

[218] Gallay, Sex Sells.

[219] Rouse ve Salter, "Cosplay on Demand?", 7.

[220] Samantha Cole, "Pimps Are Preying on Sex Workers Pushed Off the Web Because of FOSTA-SESTA", *Vice,* 30 Nisan 2018. https://www.vice.com/en/article/bjpqvz/fosta-sesta-sex-work-and-trafficking.

Bu tür yasaklama ve kısıtlamalar insan ticareti ve istismarı önlemeyi amaçlarken aslında marjinalize edilmiş bir grup olan seks işçilerini ve bu sektörü yeraltına itmektedir. Bu da aslında FOSTA-SESTA yasasının ardından açıklanan istatistiklerde de görüldüğü üzere seks işçilerini daha savunmasız bir hale getirmektedir. Her ne kadar dünya genelinde örneğine çok rastlanmasa da Yeni Zelanda'da olduğu gibi seks işçilerinin insan hakları, iş sağlığı ve güvenliğini korumayı amaçlayan yasalar gerekmektedir.[221] Bu yol tercih edildiğinde devletler tıpkı vergisini ödeyen diğer vatandaşları gibi seks işçilerini de koruyabilecek ve bu konuda bir güvenli alan yaratabilecektir.

2.4. OnlyFans Platformu

2.4.1. Teşhircilik Toplumu

Teşhircilik toplumunda her bireyin bizzat kendisi reklamın nesnesi olmaktadır. Bu nedenle insanlar hayatlarını dışa dönük yaşamaktadır. Toplumdaki her şey dışa dönük yaşandığı için de özel hayatlar kamusal alanda görünür olmuştur. Özel hayatın kamusal alana taşınması insanlarda hem kendi hayatları hem de başkalarının hayatını ifşa etme merakını beraberinde getirmiştir.[222] "Şeffaflığı" esas alan bu anlayış, her şey gibi cinselliği de dönüştürmüştür. Bu anlayış nedeniyle cinsellik pornografik bir yapıya bürünmüş ve aşk ile olan bağını koparmıştır. Aşkın yaşadığı bu dönüşüm, cinsel hazda yabancılaşma ile sonuçlanmıştır. Teşhircilik toplumunda bedenler artık yalnızca rollerini yerine getiren bir araçtan ibaret olmuştur. Cinsellik konusunda özellikle de kadınlar pasifleştirilmiştir.[223]

Ancak cinselliğin yaşadığı bu "duygusuz" dönüşüm Wollstonecraft'a göre erkeklerin beğenisini yozlaştırmaktadır. Erkeğin yozlaşmış beğenisine ayak uydurmaya çalışan kadınlar ise hem fiziksel hem de psikolojik olarak yetersizlik hissine kapılmaktadır.[224]

[221] Gwyn Easterbrook-Smith, "OnlyFans as gig-economy work: A nexus of precarity and stigma", *Porn Studies,* (2022): 10. https://doi.org/10.1080/23268743.2022.2096682.
[222] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 28.
[223] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 29.
[224] Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, 207.

Ancak kadınları bu histen kurtarmak artık çok zordur çünkü modern toplumlarda ekonomi modeli bu cinsellik anlayışı üzerine kurulmuştur.

Duygusuz cinsellik anlayışının üzerine kurulan bu ekonomi modelinde teşhircilik toplumunun özelliklerinden faydalanılmaktadır. Çünkü teşhircilik toplumunda insanların kendilerine ait şeyleri sergilemeyi tercih etmesinin ardında yatan sebep kapitalist ekonomidir. Kapitalist ekonomi, bireylere bir şeyleri sergilemeleri için gerekli motivasyonu sağlamaktadır.[225] Kullanıcıların yetişkinlere yönelik içerik ürettiği OnlyFans platformunun kuruluşundaki amaç da kapitalist ekonominin motivasyonu ile teşhircilik toplumuna hizmet etmektir. Platformun kurucusu Tim Stokely, OnlyFans ile içerik üreticilerinin arada reklamcılar olmadan kendi başlarına para kazanabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır.[226] Tıpkı teşhircilik toplumunda bireylerin bedenlerinin reklamın nesnesi haline gelmesi gibi, OnlyFans'te de hem reklamcı hem de reklamın öznesi içerik üreticilerinin kendisidir.

Ancak günümüzde her şey gibi OnlyFans'in de hizmet ettiği kapitalizm, emeği sömüren bir sistemdir. Bu sistemde en fazla kadınlar ve çocukların emeği sömürülmektedir. Sistemde sömürüye sebep olan şey emeğe biçilen değerdir. Tarihin her döneminde kadın emeğine erkek emeğinden daha az değer biçilmiştir.[227] Günümüzde özel sektörde çalışan birçok kadın, aynı pozisyonda görev aldığı erkek iş arkadaşlarından daha düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır. Örneğin 2018 yılında yapılan Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü isimli araştırma, Türkiye'de özel sektördeki çalışanların maaşlarında cinsiyetin belirleyici olduğunu istatistiksel olarak ortaya koymuştur. Raporun verilerine göre 2018'de cinsiyete dayalı ücret farkı %15.6 olarak tespit edilmiştir.[228] Bu durumun ortaya çıkmasında ataerkil toplumların erkeği evi geçindiren kişi olarak konumlandırması etkili olmuştur. İş hayatında kadınların konumu, aileyi geçindiren erkeğin yanında ek kazanç sağlamak için

[225] Han, *Şeffaflık Toplumu,* 28.
[226] OnlyFans, *Our Teamand Goals,* t.y.a. https://www.onlyfans.com/about.
[227] Les Editions Sociales, "Önsöz", *Kadın ve Marksizm*, 26.
[228] ILO ve TÜİK, *Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü.* Ankara, 2020.

çalışmaktır.[229] Bu anlayış nedeniyle uzun yıllar boyunca "aile geçimi zorunlu değilse kadın çalışmamalıdır" düşüncesi toplum genelinde yaygın olmuştur. Günümüzde ise kadınların çalışmasının ve bu yolla sosyal hayata katkı sağlamasının daha değerli olduğunu düşünenlerin oranı çok daha fazladır.[230] Fakat kadınların emeklerinin değerli olması için yalnızca ataerkil düzenin "kadınlara uygun" olduğunu düşündüğü sektörlerde çalışılması gerekmektedir.

Ataerkil düzen kadınların yalnızca "kadınlara uygun" olduğu kabul edilmiş sektörlerde çalışması, çalışırken bir erkeğin emrinde olması ve aynı işi yaptığı erkek iş arkadaşından daha az maaş alması gerektiğini düşünmektedir. Bu anlayışa göre kadınların "kadın gibi" çalışması gerekmektedir.[231] Oysa dünyanın dört bir yanında evin geçimini sağlayan tek kişinin kadın olduğu birçok aile bulunmaktadır. Toplum da bu gerçeğin varlığından haberdar olmasına rağmen geleneksel aile yapısı imgesine zarar gelmemesi adına görmemeyi tercih etmektedir.[232] Çünkü insanlığın avcı-toplayıcı zamanlarından beri eve et getirmek erkeklerin görevidir ve kadınların çalışıp eve et getiriyor olması ataerkil aile yapısına zarar vermektedir. Eve eti getiren kişi aynı zamanda ailede gücü ve parayı elinde tutan kişidir.[233] Bu nedenle onlara göre ataerkil yapının zarar görmemesi için kadınların çalışma hayatları bir hobiden ibaret kalmalıdır.

Kadınların çalışma hayatını hobi olarak sınırlandırmak için yukarıda da değinildiği gibi meslekler "kadınlara uygun" olanlar olarak cinsiyete göre kategorilendirilmiştir. Cinsiyet ayrımcılığının ön plana çıktığı sektör kategorileri, kadınların genellikle tekstil fabrikasında işçi, hemşire, kasiyer, anaokulu ve ilkokul öğretmeni, sekreter, resepsiyonist, temizlikçi, garson, telefon operatörü gibi meslekleri seçmelerine sebep olmaktadır. Kadınları belirli bir sektör kategorisine sıkıştıran bu sistem nedeniyle mesleklerin cinsiyete göre dağılımında yüksek statülü işler erkeklere kalmıştır. Böylece

[229] Peryön ve PwC Türkiye, *Çalışma Hayatında Cinsiyet Eşitliği.* İstanbul, 2022.
[230] TÜİK, *İstatistiklerle Kadın, 2022.* Ankara, 2023.
[231] Catharine MacKinnon, *Sexual Harassment of Working Women* (New Haven: Yale University Press, 1979), 9.
[232] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 13.
[233] Adams, *Etin Cinsel Politikası,* 90.

niceliksel dağılım fark etmeksizin uzmanlaşma gereken işlerde erkekler denetleyici konumunda olmaktadır.[234] Çalışma hayatında kadınların denetleyici konuma yükselmeleri ise "başarı hikayesi" olarak görülüp medyanın ilgisini çekmektedir. Örneğin 2018 yılı verilerine göre en büyük 34 havayolunda çalışan pilotların yalnızca %5,2'sini kadınlar oluşturmaktadır.[235] Kadınların pilot olması bir "başarı hikayesi" olarak anlatılmakta ve kimse buradaki cinsiyet eşitsizliğine odaklanmamaktadır. Kadınların iş hayatında bu şekilde yaşadıkları cinsiyet eşitsizliği, onları daha rahat koşullarda para kazanabilecekleri yolları bulmaya itmiştir. OnlyFans de bu para kazanma yollarından biridir.

2.4.2. Gig Ekonomisi Örneği Olarak OnlyFans

Platform ekonomisi olarak da adlandırılan gig ekonomisi, uygulama tarafından çalışanın işe ulaşmasını kolaylaştıran, güvensiz, genellikle kısa süreli istihdam türüdür. 2000'lerin sonundaki mali kriz ile platform tabanlı ekonomi gelişmeye başlamış, internetin yaygınlaşması ile kendisine iyice bir büyüme alanı oluşturmuştur. Bu çalışma modelinde çalışanların yaşayacağı finansal risk ve güvencesizlik bireyselleştirilmiş, işçi haklarından mahrum bırakılmıştır. Örneğin bir gig ekonomisi işçisi çalıştığı platforma erişim engeli getirilmesi veya platformdaki hesabının devre dışı bırakılması ile işsiz kalma riskine sahiptir.[236] Örneğin Türkiye'de OnlyFans platformuna erişim engeli getirildiğinde içerik üreticilerinin bir kısmı VPN kullanarak siteye girmekle uğraşmak istemediği için içerik üretmeye son vermiştir.

OnlyFans içerik üreticileri bir nevi "self-brand" adı verilen ve "kişisel markalaşma" olarak Türkçeye çevrilebilecek bir yöntemle gig ekonomisine dahil olmaktadır. İçerik üreticilerinin OnlyFans'te yaptığı şey, sosyal medyayı kullanarak kendi bedenlerini ve kimliklerini tüketilecek bir şeye dönüştürmek için pornografik bir temelde metalaştırmaktır.[237] Böylece içerik üreticileri kendilerine iş atayan bir patron olmadan,

[234] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar*, 26.
[235] Endler, *Eşyaların Patriyarkası*, 140.
[236] Easterbrook-Smith, "OnlyFans as gig-economy", 4.
[237] van der Nagel, "Competing platform", 398.

kendi kendilerinin girişimcisi olmaktadır. Bu da onları gig ekonomisinin bir parçası yapmaktadır.

Gig ekonomisinin temelinde kişilerin isteğine bağlı işgücü bulunmaktadır. Gig ekonomisinin yaygınlaşmasını sağlayan faktörlerin başında ise dijital dönüşüm gelmektedir.[238] COVID-19 pandemisi sürecinde dünya genelinde bir izolasyon yaşandığından insanlar hayatlarını sürdürebilmek için dijital alandaki gig ekonomisi işlerine yönelmiştir. Bu süreçte özel sektördeki toplu işten çıkarmalar ve maaşların ödenmesinde yaşanan düzensizlikler OnlyFans içerik üreticiliğini yükselen bir meslek kolu olarak ortaya çıkarmıştır.

OnlyFans platformu gig ekonomisinin bir parçası olarak görülmüş ve bireylerin pandemi sürecinde yaşadığı ekonomik sıkıntıları fiziksel gücü en aza indirerek çözmesinde aracı olmuştur. New York Times'ın bir yazısında yer verdiği OnlyFans içerik üreticilerinden Lexi Eixenberger, salgın sırasında üç kez işten çıkarılınca okulu bırakmaya mecbur kaldığını anlatmıştır. Genç kadın, faturasını ödeyecek parası dahi kalmayınca OnlyFans'te içerik üretmeye başlamıştır.[239] Bu hikaye, ekonomik nedenlerle seks işçiliği yapmayı tercih eden birçok kadın ile benzerlik göstermektedir.

Ancak pandemi sürecinde işler yolunda gitse bile gig çalışma modelinde çalışanların sürekli bir işi ve iş güvenliği güvencesi bulunmamaktadır. Herhangi bir iş sözleşmesine bağlı olmayan OnlyFans içerik üreticileri, platformdaki üyelerle oluşturulan arz talep ilişkisi ile gig ekonomisinin bir parçası olmaktadır.[240]

---

[238] Nevin Küçük ve Pınar Tınaz, "Gig Ekonomide Psikososyal Riskler 'Nitel Bir Analiz'", *Beykoz Akademi Dergisi,* 10(1), (2022): 104. https://doi.org/10.14514/BYK.m.26515393.2022.10/1.103-126.

[239] Gillian Friedman, "Jobless, Selling Nudes Online and Still Struggling", *The New York Times,* 13 Ocak 2021. https://www.nytimes.com/2021/01/13/business/onlyfans-pandemic-users.html.

[240] Vaughn Hamilton, Ananta Soneji, Allison McDonald ve Elissa Redmiles. "'Nudes? Shouldn't I charge for these?': Motivations of New Sexual Content Creators on OnlyFans", *arXiv e-prints*, arXiv-2205, (2022): 3. https://doi.org/10.48550/arXiv.2205.10425.

OnlyFans içerik üreticilerinin para kazanmak için yapması gereken şeylerin başında kullanıcıları kendi aboneleri olmaya ikna etmek vardır. Kullanıcılar merak uyandıran içerik üreticilerine abone olmaktadır. İçerik üreticileri abone sayısını artırdıktan sonra ücretini kendilerinin belirlediği gönderileri paylaşmaya başlamaktadır. Kullanıcıların ilgisini çekmek için kimi gönderiler ücretsiz görüntülenmeye açılırken, kimileri de ücretli bir şekilde gösterilmektedir.

İçerik üreticilerinin ana sayfa dışında para kazanma yöntemlerinden biri de abone olduktan sonra üyelere otomatik olarak gönderilen kişiselleştirilmiş mesajlardır. Bu mesajların içeriği genellikle merak uyandırıcı pornografik bir yazıyla birlikte gönderilen sansürlü görsellerdir. Görselin sansürsüz görüntülenmesi için üyelerin ekstra ödeme yapması gerekmektedir. Otomatik mesajın ardından üyelerin sohbete devam etmek için ücretli mesaj göndermesi ve bahşiş sistemi de içerik üreticilerinin kazanç elde etmesini sağlamaktadır. Platformda para kazanmanın bir diğer yolu da canlı yayınlardır. İçerik üreticileri açtıkları canlı yayınları izleyebilmeleri için üyelerden belirli bir ücret talep edebilmektedir. OnlyFans'te kullanıcılar bu şekilde para kazanırken kazançlarının %20'si ise komisyon olarak platform tarafından alınmaktadır.

Bu komisyonun yanı sıra kullanıcıların aynı normal bir işte olduğu gibi kazançlarından vergi vermeleri beklenmektedir. Ancak vergi ödemelerinin indirimli olması konusunda içerik üreticilerinin bulduğu bir yol vardır. ABD'de gelir idaresi alanında faaliyet gösteren Internal Revenue Service, OnlyFans içerik üreticilerini küçük işletme sahibi olarak kabul etmektedir. Bu da içerik üreticilerinin vergiye tabi gelirlerini düşürmek için harcamalarını bildirmelerinin bir yoludur. Bildirilebilecekler arasında Airbnb ile kiralanan ev veya otel odası, cep telefonu faturası, çekim için satın alınan makyaj ve güzellik malzemeleri, internet hizmeti, içerikte kullanılan aksesuarlar ve kamera gibi harcama kalemleri bulunmaktadır.[241] Ancak bu yöntemi kullanmaya gerek bile duymayıp

[241] Jeannine Mancini, "OnlyFans Taxes: Everything You Need to Know", *doola*, 13 Nisan 2023. https://doola.com/blog/onlyfans-taxes/#:~:text=Any%20money%20you%20earn%20from,self-employment%20taxes%20on%20it.

vergisiz kazanç sağlayan birçok içerik üreticisi de bulunmaktadır. Çünkü OnlyFans üzerinden sağlanan kazancın vergisi söz konusu olduğunda özellikle de ülkemizde henüz gerekli düzenlemeler tam olarak yapılmamıştır. Bazı içerik üreticileri talep ettikleri ücreti üyelerden farklı platform ve yollar kullanarak almakta ve böylece de gelir beyanını olduğundan az göstermeye yönelmektedir. Bir başka yöntem de harcamaların bildirilmesinde yapılan usulsüzlüklerdir. Bu yöntemler ve görüşme yapılan içerik üreticilerinin konu hakkında pek konuşmak istememesi göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'deki içerik üreticilerinin OnlyFans kazancı için vergi ödeyip ödemediği bir muammadır.

Tekrar kazanç sağlama konusuna dönecek olursak, kullanıcıların OnlyFans'te içerik üreterek para kazanmaları için herhangi bir konu kısıtlamaları bulunmamaktadır. Platformda yemek pişirme, güzellik, müzik, komedi, oyun ve fitness gibi birbirinden farklı alanlarda içerik üretilebilmektedir.[242] Ancak OnlyFans'teki içerik üreticileri daha hızlı bir şekilde fazla kazanç sağlama imkanı sunduğu için alanları ne olursa olsun paylaşımlarını pornografik bir içeriğe dönüştürmektedir. Örneğin OnlyFans'te @viennatouristboard ismiyle açılan Viyana Turizm Kurulu'nun hesabı, müstehcen olarak nitelendirildiği için sansüre uğrayan sanat eserlerini yayınlayan bir hesaptır. Hesabın OnlyFans platformunu tercih etmesinin sebebi, sosyal medya algoritmalarının sanata karşı uyguladığı sansüre başkaldırmaktır. Bir başka örnek de Librerias Gandhi isimli Meksika'daki bir kitabevinin açtığı @gandhifans hesabıdır. Kitabevinin OnlyFans hesabında kitap önerileri ve kitap alıntıları gibi içerikler pornografik bir şekilde takipçilerle paylaşılmaktadır. Örneğin kitabevinin satışını yaptığı bir kitabın tanıtımı, o kitabı okurken vücuduna dokunan bir kadının videosu ile tanıtılmaktadır. Son örnek ise Olivia Knight isimli @chesswitholivia kullanıcısıdır. Bu kullanıcı satranç oynarken kullandığı stratejileri OnlyFans hesabında üyelerine öğretmektedir. Ancak eğitim videolarında giydiği kıyafetler, davranışları ve konuşma tarzıyla pornografik bir tema oluşturmuştur. Bu örneklere rağmen OnlyFans kendi internet sitesinde yer alan rehber

[242] OnlyFans, *Genres You Can Find On OnlyFans,* 2022. https://blog.onlyfans.com/genres-you-can-find-on-onlyfans.

niteliğindeki blog yazılarının 100'ünden 87'sinde platformda yetişkinlere yönelik içerikler olduğundan bahsetmemektedir.[243]

Ancak bu içeriklerden bahsedilmemesi onları ortadan kaldırmamaktadır. Ve pornografik yapısından dolayı OnlyFans'te üretilen içeriklerin neredeyse tamamı NSFW kapsamına girmektedir. Dijital ortamda üretilen pornografik içeriklere karşı kullanıcılar internet jargonunda NSFW kısaltması ile uyarılmaktadır. "Not safe for work"ün kısaltması olan NSFW, karşılaşılan içeriğin çıplaklık, küfür, cinsellik, şiddet veya rahatsız edici bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. OnlyFans'ten önce de NSFW içerikleri üretmek için birçok farklı site kullanılmıştır. Bu içerikler Tumblr gibi pornografik içerikler konusunda katı topluluk kuralları olmayan internet sitelerinde paylaşılmıştır. 2013 yılında Tumblr'a gerçekleştirilen trafik incelendiğinde, trafiğin yaklaşık %23'ünün NSFW içerikli sitelerden gerçekleştiği ve Tumblr'ı ziyaret eden kullanıcılardan da yaklaşık %17'sinin yetişkinlere yönelik içerik üreten blogları tercih ettiği görülmüştür. Kullanıcıların büyük kısmı yetişkinlere yönelik içeriklere göz atmak için siteye giriyor olsa da Tumblr, FOSTA-SESTA yasası nedeniyle topluluk kurallarını yetişkinlere yönelik içeriklere izin vermeyecek şekilde düzenlemek zorunda kalmıştır. Bu karardan sonra Tumblr'ın dünya genelinde aylık ortalama tekil ziyaretçi sayısında %21'den fazla azalma yaşanmıştır. Yalnızca ABD özelinde baktığımızda ise sitenin aylık trafik hacmi %49 oranında azalmıştır.[244] Bu katı kurallar nedeniyle ziyaretçiler platformu kullanmayı bırakmış ve bir zamanların en popüler sosyal medya platformlarından biri olan Tumblr tozlu raflarda yerini almıştır.

Yetişkinlere yönelik içeriklerin paylaşıldığı bir diğer platform da Patreon'dur. Patreon tıpkı OnlyFans gibi içerik üreticilerinin kendilerinin belirlediği ücret karşılığında içeriklerini satmalarına izin vermektedir. İki platformda da konsept temelde aynı olsa bile Patreon'un topluluk kuralları yetişkinlere yönelik içerikler konusunda daha katıdır. OnlyFans'teki içerikler için pornografi konusunda herhangi bir sansür veya sınırlama

[243] van der Nagel, "Competing platform", 403.
[244] Rouse ve Salter, "Cosplay on Demand?", 7.

bulunmazken, Patreon'da ise kullanıcıların kamera önünde cinsel ilişkiye girmesine izin verilmemektedir. Patreon'un topluluk kurallarının net çizgilerinin olması, yetişkinlere yönelik içerik üretmek isteyen kullanıcıların OnlyFans'i tercih etmesine sebep olmuştur.[245]

Ancak OnlyFans'in tercih edilmesinin tek sebebi topluluk kuralları konusunda tanıdığı alan değildir. OnlyFans ile aynı amaç doğrultusunda hizmet veren ve OnlyFans'ten yıllar önce açılmış pornografik içerik üreten onlarca "cam site" bulunmaktadır. OnlyFans'in aylık yüz milyonlarca tıklanma alan Chaturbate, LiveJasmin, BongaCams ve daha nice pornografik siteden farkı, dijital seks işçiliğini abonelik sistemi ile birleştirmiş olmasıdır. OnlyFans'in bu yapısı onu diğer sosyal medya platformlarından ayırmış ve COVID-19 pandemisi sürecinde gelirinin %500 artmasını sağlamıştır.[246] OnlyFans platformu hem ulaşılabilirliği hem de pandemi sürecinde dünyaca ünlü isimlerle yürüttüğü reklam kampanyaları ile daha önce bu sektörde hiç yer almamış kullanıcıları bile kolay bir şekilde bünyesine katabilmiştir.

Yürütülen reklam kampanyalarında dünyaca ünlü oyunculardan Tyler Posey, Bella Thorne ve Carmen Electra; parçalarıyla listelerde üst sıralarda yer alan şarkıcılardan Cardi B, Tyga ve Chris Brown gibi isimlerin yer alması OnlyFans'e olan merakın artmasını sağlamıştır. Ayrıca Bella Thorne'un OnlyFans'i kullanarak bir günde bir milyon dolar kazanması platformdan ne kadar kolay ve hızlı bir şekilde para kazanılabildiğini göstererek içerik üretici sayısının artmasına katkı sağlamıştır. Ünlülerin yalnızca platformda yer alması değil, platformun adını kullanması bile popülerliğin artmasını kolaylaştırmıştır. Örneğin Beyonce'in "Savage" isimli şarkısının remiks versiyonunda OnlyFans kelimesinin yalnızca bir kez geçmesinin ardından platformun trafiği 24 saat içinde %15 artmıştır.[247]

[245] Rouse ve Salter, "Cosplay on Demand?", 6.
[246] Hamilton, Soneji, McDonald ve Redmiles, "Nudes?", 2.
[247] Hamilton, Soneji, McDonald ve Redmiles, "Nudes?", 2.

OnlyFans'in bünyesindeki içerik üreticileri zahmetsizce büyük kazançlar sağlıyor gibi görünse de işin bir de psikolojik yanı bulunmaktadır. Dünya çapında oldukça tartışmalı olan OnlyFans platformunda içerik üreten kullanıcılar toplumda olumsuz bir ön yargıyla karşılaşmaktadır. Bu ön yargı nedeniyle birçok Avrupa ülkesi ve ABD'de OnlyFans'te içerik ürettiği gerekçesiyle kadın çalışanlar işlerinden atılmıştır. Türkiye gibi geleneksel toplumlarda ise bu durum toplumsal dışlamanın ötesine taşınarak içerik üreticilerinin hukuki süreçler yaşamasına kadar ileri gidebilmektedir. Bunun şu anda Türkiye'deki tek örneği Merve Taşkın'dır.

Ancak platform Türkiye'de eleştirilerin hedefi olmasına rağmen erişim engeli getirilmeden önce her geçen gün hem içerik üreticisi hem de abone sayısı katlanarak artmıştır. Üye ve içerik üreticilerinin artmasına bağlı olarak toplumun platforma olan ilgisi de artmıştır. Google'da platformun arama hacmi 2018'den bu yana son 5 yılda oldukça yükselmiştir. Google'da "OnlyFans" kelimesini en çok aratan ilk dört şehir ise sırasıyla Yalova, Kırklareli, Eskişehir ve Rize olmuştur.[248]

Platforma olan ilginin her geçen gün artması başlangıçta içerik üreticilerinin daha fazla gelir elde edebilmesini sağlamış olsa bile Türkiye'de 8 Haziran 2023 tarihinde OnlyFans'e getirilen erişim engeli bu durumu değiştirmiştir. İlk olarak #OnlyFansKapatılsın hashtag'i ile Twitter'da büyük bir kampanya başlatılmış, ardından kullanıcılar platformu "kamu ahlakını ve Türk aile yapısını tehdit ettiği" gerekçesiyle CİMER'e şikayet ederek siteye erişim engeli getirilmesinde önemli rol oynamıştır.

2.4.3. Kadın İçerik Üreticilerine Yönelik Eleştiriler

Hem Türkiye hem de dünyada platforma olan merakın ve sağlanan kazancın artması beraberinde eleştirileri de getirmiştir. Ancak bu eleştiriler toplumun bir kesiminden değil, birbirinden tamamen farklı düşünce yapısına sahip kesimler tarafından yapılmıştır.

[248]Google Trends, *OnlyFans Arama Terimi,* t.y. https://trends.google.com/trends/explore?date=today%205-y&geo=TR&q=OnlyFans.

Örneğin bir yanda pornografik içerikler ile kadın cinselliğinin eril tahakküme girdiğini savunan radikal feministler varken, diğer yanda OnlyFans platformunun toplumun ahlaki yapısını bozduğunu düşünen ve kendisini muhafazakar olarak tanımlayan kişiler vardır.

Feminist teorinin seks işçiliğine bakışının işlendiği başlıkta detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere, radikal feministler seks işçiliğinin kadınları metalaştırdığını düşünmektedir. Bu nedenle de OnlyFans platformunun sorunlu yanlarının olduğunu, bunun cinsel özgürleşme olarak değerlendirilemeyeceğini düşünmektedirler. Ancak seks-pozitif feministler buna katılmamakta, çünkü OnlyFans'in seks işçilerine kendi imajları ile içeriklerini istedikleri şekilde yönetme ve kontrol etme alanı tanıdığını savunmaktadırlar. Bu kontrol mekanizmasının yanı sıra ana akım pornografide yaşanan kadınların ve trans bireylerin daha az kazanç sağlaması veya kötü şartlarda çalışmaları gibi durumların OnlyFans'te yaşanmadığını da eklemektedirler. Çünkü OnlyFans gig ekonomisi modeline uygun bir şekilde oluşturulmuştur ve dijital seks işçileri burada kendi kazançlarını belirleme hakkına sahiptir.[249]

Feminist teorinin eleştirileri böyleyken, mizojinik tutum ile ortaya çıkan eleştirilerin odağı ise daha farklıdır. Eleştiriler genellikle platformun kendisine veya erkek içerik üreticilerine değil, kadın içerik üreticilerine yönelik olmaktadır. Bunun başlıca sebeplerinden biri mizojinik tutumdur. Burada bir nevi bir nefret çekişmesi söz konusudur. Medya ve kadın üzerine çalışmalar yürüten Sarah Banet-Weiser'a göre mizojini ve feminizmin popülerleşmesi bu iki olgunun birbirine meydan okumalarına sebep olmaktadır. Bu meydan okumada OnlyFans platformu mizojinik tutumun kullanabileceği bir malzemedir. Platforma karşı takınılan mizojinik tutum genellikle ofansif mizah kullanılarak hazırlanan ve internette yayılan görsel veya deyişler olan meme'ler aracılığıyla sergilenmektedir. OnlyFans'e karşı mizojinik tutumun boyutunu görmek amacıyla araştırma yapan Emily van der Nagel, incelediği 100 meme'in genelinde

[249] Easterbrook-Smith, "OnlyFans as gig-economy", 5.

kadınların NSFW içerik üreterek kolay para kazanmak uğruna kendilerini aşağıladıklarını söyleyerek onlarla dalga geçildiğini ortaya çıkarmıştır.[250]

Ayrıca içerik üreten kadın kullanıcılar eleştirilirken sıklıkla kadınların özünde "ilgi meraklısı" olduğu argümanı da kullanılmaktadır. Bu argümanın temelleri geçmiş mizojinik düşüncelere dayandırılmaktadır. Örneğin Giddens'ın aktardığına göre, Freud kız çocuklarının hadım edilmiş olduklarını kabullendikten sonra kendilerini yalnızca bir erkeğin arzu nesnesi olarak nitelendirdiğini düşünmektedir. Giddens, Freud'un bu düşüncesinin temelinde hadım edilmiş olmanın kadınlara narsist bir nitelik kazandırmasının ve bu nedenle erkekler tarafından takdir edilmeye ihtiyaç duyduklarının yattığını düşünmektedir.[251]

Freud'un bakış açısına göre değerlendirildiğinde OnlyFans platformu kadınların narsist yanını beslemektedir. Araştırmanın görüşme çıktılarında da görülebileceği üzere, kullanıcıların birçoğu platformu maddi kazanç elde etmekten ziyade duygusal tatmin amacıyla kullandığını dile getirmektedir. Ancak kadınların bu işi erkeklerin takdirini kazanmak için yaptıklarını söyleyerek genellemek oldukça yüzeysel ve mizojinik bir yorum olacaktır. Çünkü kadınların erkeklerin beğenisi için yaşadığını öne süren ataerkil anlayış, onların yalnızca güzel görünme gibi bir misyonlarının olduğu algısını yüzyıllardır sürdürmektedir. Örneğin Britanya kraliyet ailesinin üyeleri doğum yaptıktan bir gün sonra en güzel halleri ile kameralar karşısında poz vermek zorundadır. Bu zararsız gibi görünen geleneğin temelinde kadınların her koşulda güzel görünme zorunluluğu yatmaktadır. Bu zorunluluk uzun yüzyıllardır toplumda o kadar yerleşmiştir ki, Rousseau kadınların kendilerine bakmaktan başka dertleri olmadığını açıkça dile getirmekte sakınca görmemiştir.[252]

[250] van der Nagel, "Competing platform", 403.
[251] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 121.
[252] Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, 76.

Kadınlara güzel görünme zorunluluğunu dayatan bu anlayışa göre kadınların ilgi görebilmek için erkekleri güzellikleriyle büyülemesi gerekmektedir. Bu sebeple ataerkil sistemin içinde kadınlar karşılarındaki erkeğe haz verebildikleri ölçüde mutlu olabilecekleri öğretilerek büyütülmektedir.[253] Bu durum beraberinde kadınların fark etmeden psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalmaları ile sonuçlanabilmektedir. Kadınları tamamıyla arzu nesnesi haline getiren OnlyFans gibi platformlarda ise bu tehlike çok daha büyüktür.

OnlyFans davası ve sosyal medya paylaşımları ile devamlı gündemde olan Merve Taşkın, ataerkil sistemin içinde erkek beğenisinin önemli olduğuna inandırılarak büyütülen çocuklardan biridir. Taşkın, çocukluğunda kendisini yalnız, öz güvensiz ve değersiz hissettiğini anlatmaktadır.[254] Bununla başa çıkmak için de OnlyFans'te içerik üretmeye başlamıştır. Taşkın'ın çocukluğunda yaşadığı bu hislerin benzerlerini OnlyFans'te içerik üreten birçok kullanıcı paylaşmaktadır. İçerik üreticileri bu histen kaçabilmek ve mutlu olabilmek için ataerkil sistemin onlara öğrettiği şekilde erkeklerin beğenisini kazanmaya çalışmaktadır. Bu örneklerden yola çıkarak, kadınların büyürken kendilerine aşılanan "beğenilme arzusu" ile bu işe bu girmeleri ilişkilendirilebilmektedir. OnlyFans ise bu yolla onların hem bedenlerini hem de duygularını sömürme gücünü elinde bulundurmaktadır. Bu sebeple ataerkil yapının kadınları bu psikolojiye sokarak hem onların kendi bedenlerini metalaştırmalarına sebep olması hem de bu konuda onları eleştirme hakkına sahip olması atlanmaması gereken bir noktadır.

Ayrıca eleştirilerin yalnızca kadın içerik üreticilerine yönelik olması pek de adil değildir. Çünkü OnlyFans platformunda internet erişimi ve bir kameraya sahip olan tüm kullanıcılar cinsiyet fark etmeksizin içerik üretebilmektedir. Bu nedenle OnlyFans platformunu yalnızca kadın bedeninin sömürüldüğü bir yapı olarak ele almak doğru değildir. Fakat tıpkı OnlyFans platformunda hem eleştiri hem de ilgi açısından kadın kullanıcıların ön planda olması gibi, hayatın her alanında kadınlarla alakalı şeyler daha

[253] Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, 72.
[254] 140journos, video.

fazla ilgi çekmektedir. Örneğin bir erkeğin bir kadına şiddet uygulaması artık "ilgi çekici" bir haber niteliği taşımazken, bir kadının bir erkeğe uyguladığı şiddet olayı uluslararası medyada ilginç ve komik bir şey olarak servis edilebilmektedir.[255] Kadınların her konuda erkeklerden daha fazla ilgi çekmesi, ataerkil düzenin öğrettiği mizojinik tutumdur. Çünkü kadın düşmanlığı toplumda kadının marjinalleştirilmesi gibi bir sonuç doğurmaktadır. Kadınların toplumdaki konumu, onların her olayda daha fazla öne çıkarılmasına, olumsuz düşünce ve söylemlerle karşılaşma ihtimallerinin artmasına sebep olmaktadır.[256]

Görüldüğü üzere bedeninin eril tahakküm altına alınarak sömürülmesi OnlyFans ile ortaya çıkmış bir durum değildir. Günümüzde birçok meslek dalında kadın bedeninin sömürüsü söz konusudur. Örneğin sinema tarihinde kadın karakterler çoğunlukla erkeklerle bağlantılı olarak var olabilmiştir. Filmlerde erkek karakterin eylemlerinin çıkış noktası kadın karakterin sebep olduğu şeylerdir. Bunların dışında kadınlar yalnızca erotik bir görsellik olarak yapımlarda yer almıştır.[257] Bu sebeple de kadınlar başarı ve yetenekleri görmezden gelinerek yalnızca bedenleri ile ön plana çıkarılmıştır. Bu da kadınların cinsiyetleri nedeniyle değersizleştirilmesine sebep olmuştur.

Bir başka örnek de beden ve etnik zenginliği göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilerin hedefi olan iç çamaşırı markası Victoria's Secret'tır. Victoria's Secret'ın ilk defilesinden son defilesine kadar izleyicilerinin büyük çoğunluğu erkekler olmuştur. Ayrıca Victoria's Secret bugüne kadar biri kadınlar, diğeri ise erkekler için olmak üzere iki farklı reklam kampanyası yürütmüştür. Bu reklam kampanyalarında erkeklerin ilgisini artırabilmek için Transformers filminin yönetmeni Michael Bay ile bol aksiyonlu ve iç çamaşırlı sahneler çekilmiştir. Reklam filmindeki aksiyon sahnelerinde süper modeller dantelli, son derece göz alıcı Victoria's Secret ürünleriyle boy göstermektedir. Fakat reklamda kullanılan erotik imgeler oldukça yapaydır, gerçek dünyayla bağlantılı değildir. Bu nedenle ekran önündeki cinsellik yapay, yüzeysel bir nitelik taşımaktadır.[258] Ayrıca

[255] Ayşe Düzkan, "Önsöz", *Erkek Doğrama Cemiyeti Manifestosu*. Solanas, V. (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2002), 17.
[256] Işık, "Felsefe Tarihinde Mizojini", 68.
[257] Antmen, *Sanat/Cinsiyet,* 286.
[258] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 54.

markanın kadın iç çamaşırı pazarladığı düşünüldüğünde bu reklam kampanyalarının erkeklere hitap ettiği de ortadadır.

Elbette kadın bedenini metalaştırarak reklam kampanyası yürüten tek marka Victoria's Secret değildir. Reklamcılık tarihinde birçok marka bu yöntemi kullanmıştır çünkü kapitalist düzende önemli olan şey satışı artırmaktır. Modern toplumlarda satışı artırmanın yolu da haz üretmektir. Hazzı üreten şey ise cinselliktir. Bu nedenle satış pazarlamasında cinselliğin yeri büyüktür.[259]

Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, OnlyFans kapitalist düzeni sürdürmek için oldukça işlevsel bir platformdur. Kapitalizmin temel şartı olan tüketim çılgınlığı için "haz üretme" aşaması, OnlyFans platformunun temelinde yer almaktadır. Kullanıcılar, cinsellik kullanılarak manipülasyona uğratılmaktadır. Cinselliğin doyurulmasını hedefleyen bu manipüle işlemiyle arzu ekonomisi yürütülmektedir. Ancak burada sömürülen tek şeyin arzular değil, bir yandan da kadın bedeni olduğu unutulmamalıdır.[260] Erkekler için yalnızca arzunun sömürülmesini içeren bu sistemde kadınların ise duyguları, cinsellikleri ve bedenleri sömürülmektedir.

[259] Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü*, 163.
[260] Kahraman, *Cinsellik, Görsellik, Pornografi*, 121.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ ONLYFANS İÇERİK ÜRETİCİLERİ

3.1. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme

Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Medeni durumu	Eğitim durumu	Gelir kaynağı	Gelir düzeyi	Twitter'daki takipçi sayısı	Görüşme yöntemi
Sanem	22	Bekar	Meslek Yüksekokulu mezunu	Moda tasarım asistanı ve OnlyFans içerik üreticisi	İyi	13,6 B (23 Kasım 2022 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Didem	23	Bekar	Üniversite mezunu	OnlyFans içerik üreticisi	Yüksek	28,8 B (10 Aralık 2022 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Pırıl	25	Bekar	Üniversite öğrencisi	Freelance grafiker, dövmeci ve OnlyFans içerik üreticisi	Orta	2.434 (23 Kasım 2022 itibarıyla)	Sesli ve yazılı mesaj
Ahsen	-	Erkek arkadaşı var	Üniversite mezunu	OnlyFans içerik üreticisi	İyi	47,7 B (12 Nisan 2023 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Sedef	23	Bekar	Üniversite mezunu	OnlyFans ve Pornhub içerik üreticisi	İyi	29,1 B (30 Ocak 2023 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Leman	21	Bekar	Üniversite öğrencisi	OnlyFans içerik üreticisi	Orta	2.002 (30 Ocak 2023 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Aybike	18	Evli	Lise mezunu	Farklı sosyal medya platformlarında içerik üreticisi	Yüksek	87,3 B (22 Nisan 2023 itibarıyla)	Sesli ve yazılı mesaj

Nihan	24	Bekar	Üniversite mezunu	Dershanede İngilizce öğretmeni ve OnlyFans içerik üreticisi	Orta	3.546 (1 Şubat 2023 itibarıyla)	Sesli ve yazılı mesaj
Peri	24	Bekar	Üniversite mezunu	Barista, nü model ve OnlyFans içerik üreticisi	Orta	14,8 B (2 Mayıs 2023 itibarıyla)	Yazılı mesaj
Vildan	26	Partneri var	Üniversite mezunu	OnlyFans içerik üreticisi	Orta	2.289 (5 Şubat 2023 itibarıyla)	Yazılı mesaj

3.1.1. Örneklem Grubunun Kısa Yaşam Anlatıları

Sanem: Saygın bir markada moda tasarım asistanıdır, 22 yaşındadır. Meslek Yüksekokulu Moda Tasarım bölümünden mezun olmuştur. Ailesiyle birlikte kendilerine ait bir evde yaşamaktadır. Gelir düzeyi asgari ücretin üzerindedir. Yeni yerler keşfetmek hayatta en çok keyif aldığı şeydir.

Didem: Özel bir üniversitenin Çocuk Gelişim bölümü mezunudur, 23 yaşındadır. Öğretmenlik maaşı tatmin etmediği için mesleği bırakmıştır, OnlyFans'te içerik üretmeye yönelmiştir. Gezmekten ve gezdiği yerleri fotoğraflamaktan hoşlanmaktadır.

Pırıl: Grafik Tasarımı alanında lisans öğrencisidir, 25 yaşındadır. Öğrenciliğin yanı sıra arkadaşının dövme stüdyosunda dövme yapmaktadır. Freelance olarak grafik tasarım işleri de almaktadır. Geçmişte Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri için nü modellik yapmıştır. Ekonomik olarak ailesi tarafından finanse edildiği için kira veya fatura gibi giderleri bulunmamaktadır.

Ahsen: Üniversiteden yeni mezun olmuştur. Öğrencilik zamanlarında part time işlerde çalışmış ve freelance işler yapmıştır. Seneye yüksek lisansa başlama planları vardır. Akademi odaklı bir kariyer düşünmekte ve gelecekte kendi alanında tanınan bir sima olmak istemektedir. Erkek arkadaşıyla birlikte OnlyFans'te içerik üretmektedir. İleride kurmak istediği kariyer sebebiyle anonimliğini korumak için kişisel bilgilerini paylaşmak istememiştir.

Sedef: Özel bir üniversitenin Çocuk Gelişimi bölümünden mezun olmuştur, 23 yaşındadır. Bir dönem öğretmenlik yapmış ancak onu gelir olarak tatmin etmediği için mesleğini bırakmıştır. Şu anda tek gelir kaynağı OnlyFans ve Pornhub'ta içerik üretmektir. Anne ve babasıyla birlikte yaşamaktadır. Annesi ev hanımı, babası ise restoran ve galericilik işleriyle uğraşmaktadır. Araç alım satımında babasına yardımcı olmaktadır. Hayvanlarla vakit geçirmekten ve yemek yapmaktan hoşlanmaktadır. Aynı zamanda sosyal sorumluluk projelerinde yer almakta ve derneklere yardım yapmaktadır.

Leman: Üniversite öğrencisidir, 21 yaşındadır. Aldığı KYK Öğrenim Kredisi dışında başka bir geliri yoktur.

Aybike: Lise mezunudur, 18 yaşındadır. Evlidir. Eşinin ailesi ona destek olsa da kendi ailesi oldukça dindar olduğu için OnlyFans kariyerini onaylamamaktadır. Eşi İsveç doğumlu ancak Türkiye kökenlidir. Eşi ile sosyal medya üzerinden tanışmışlardır. Eşi e-sporcudur, kendisi de video oyunları oynamayı bağımlılık derecesinde sevmektedir. İçerikleri eşiyle birlikte oluşturmakta ve çekmektedir. Twitch, Instagram, OnlyFans ve TikTok gibi sosyal medya platformlarında içerik üreterek hayatını sürdürmektedir. Eskiden voleybolcudur. Voleybol oynamaktan, kendi fotoğraflarını çekerek bedenini sergilemekten hoşlanmaktadır.

Nihan: İngilizce öğretmenidir, 24 yaşındadır. Devlet kurumuna öğretmen olarak atanamadığı için bir dershanede asgari ücretin üçte biri ücretle çalışmaktadır. İzmirlidir ve annesiyle birlikte İzmir'de yaşamaktadır. Bira içmekten ve çalışmaktan hoşlanmaktadır.

Peri: Bir devlet üniversitesinin Dilbilim bölümünden mezun olmuştur, 24 yaşındadır. Lisans tezini toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yazmıştır. İstanbul'da doğup büyümüştür. Şu anda öğrencilik hayatını sürdürdüğü İzmir'de annesiyle birlikte yaşamaya devam etmektedir, babası vefat etmiştir. Bir mekanda baristalık yapmaktadır. Aynı zamanda boş zamanlarında nü modellik yapmaktadır. Yıllardır analog fotoğrafçılıkla uğraşmaktadır, en sevdiği şeylerden biri fotoğraf çekmektir.

Vildan: Sosyal Bilgiler öğretmenidir, 26 yaşındadır. Devlet kurumuna öğretmen olarak atanamamıştır ve atanacağına dair umudu da kalmamıştır. Ücretli öğretmenlik yaparak haftada 30 saat çalışmayla ortalama 2.700 TL kazandığı için de mesleğini bırakmıştır. Eğer OnlyFans'ten para kazanamazsa mecburen ücretli öğretmenlik yapmaya devam edecektir. Ailesi yapı olarak ne baskıcı ne de özgürlükçüdür, geleneksel bir Türk ailesidir.

3.1.2. Sosyal Medyayı Kullanma Şekilleri

Platform fark etmeksizin içerik üreticilerinin sosyal medyayı kullanma biçimi diğer kullanıcılardan farklılık göstermektedir. Çünkü içerik üreticileri günlük hayatta karşılaştığı her şeyi dijital alanda yarattığı dünyada paylaşabileceği bir içeriğe dönüştürme çabası içine girmektedir. Hayatın her alanı ve anında cinsellikle kolaylıkla bağ kurulabildiği düşünüldüğünde, OnlyFans içerik üreticilerinin sosyal medyayı kullanma biçimlerinin incelenmesi önem taşımaktadır.

OnlyFans çocuk pornografisi gibi bir sorunla karşılaşmamak için kullanıcıların kişisel bilgilerini teyit ederek platforma kaydolmalarına izin vermektedir. Platformun kayıt

aşamasında durum böyle olsa da içerik üretirken bu şeffaflığın korunması için kullanıcıları zorlamamaktadır. Bu nedenle özellikle Türkiye gibi gelenekselliğin baskın olduğu ülkelerde yaşayan içerik üreticilerinin büyük bir kısmı OnlyFans'te anonim bir şekilde içerik üretmeyi tercih etmektedir. Leman bu tercihinin sebebini şöyle açıklamaktadır:

> *"Türkiye'de yaşıyor olduğum için anonim kalıyorum. Haberleri okuyoruz…"*

Toplumsal baskı birçok içerik üreticisini platformu anonim olarak kullanmaya itmektedir. Ancak içerik üreticilerinin anonim olmayı seçmesi onları toplumsal baskıdan korusa da kazanç açısından onların aleyhine olmaktadır. OnlyFans'te gizlenmeyi tercih etmeyen kullanıcılar çok daha hızlı bir şekilde takipçi kazanıp gelirini artırabilmektedir. Bu durumun farkında olan Ahsen, platformda anonim kalmasının sebebini şöyle açıklamaktadır:

> *"Eğer burada anonim kalmasam şu anda elde ettiğimden daha fazla gelir elde edebilirim ve büyük ihtimalle hiç maddi bir kaygım da kalmaz. Ancak benim için birinci öncül bu değil. Eğer burada anonimliğimi kaldırırsam tabiri caizse 'patlarım'. Bir anda gündem bile olabilirim. Benim ileride yapmak istediğim 'ciddi' meslek insan ilişkileri içermeyen ve tanınma arzumun olmadığı bir iş olsaydı bu konudaki görüşüm daha farklı olabilirdi."*

Tabii her içerik üreticisinin böyle bir endişesi bulunmamaktadır. Peri, OnlyFans profilinin reklamını yaptığı hesap ile sosyal çevresinin ekli olduğu kişisel hesabı birdir. Sosyal çevresi bu hesapta ekli olmasına rağmen yaptığı paylaşımlarda kendisini kısıtlamamaktadır:

"Açıkçası paylaşımlarıma bir kısıt koymuyorum. Ama genelde özel anları paylaşıyorum. Mesela arkadaşlarımla dışarı çıktığımda ya da işteyken yaptığım kahveleri paylaşıyorum. 'Ay bunu paylaşmayayım görürler, ay bunu paylaşmayayım yanıma gelirler' diye bir düşüncem hiçbir zaman olmuyor. Tamamen şeffaf paylaşımlar yapıyorum."

Kimi kullanıcılar hayatını Peri gibi kendi özgürlüğünü kısıtlamadan şeffaf bir şekilde paylaşsa da kimisi ise özel hayatını OnlyFans'teki hayran kitlesinden saklamayı tercih etmektedir. Örneğin Ahsen sosyal medyayı yalnızca profesyonel bir iş alanı olarak gördüğü için OnlyFans'te anonim bir şekilde içerik ürettiği hesabı dışında kişisel bir hesap açmayı düşünmemekte, özel hayatını internete yansıtmamayı seçmektedir. Vildan da sosyal medyada Ahsen gibi pek günlük hayatına yer vermemektedir. Ancak onun sebebi farklıdır:

"Pek sosyal biri değilim, az arkadaşım var. Twitter'ı da pek kullanmıyorum. Az takipçim var ifşalanmaktan korktuğum için."

Yalnızca Vildan ve Ahsen değil, genel olarak OnlyFans'te içerik üreten kullanıcıların büyük çoğunluğu platforma gerçek hayatını yansıtmayıp kurduğu sahte dünyayı paylaşmaktadır. Örneğin Sanem kişisel hesabında pek paylaşım yapmasa da OnlyFans profilini dijital günlük gibi kullanmaktadır. Ancak bu paylaşımlar onun gerçek yaşantısını yansıtmamaktadır:

"OnlyFans hesabımda kendi kurduğum ve keyif aldığım dünyayı paylaşıyorum."

Ahsen de OnlyFans'te takipçilerine yansıttığı günlük yaşantıyı Sanem'in "yarattığım dünya" benzetmesine yakın bir şekilde açıklamaktadır:

> *"OnlyFans platformunda yarattığım kişilik bir persona gibi. Aslında benim birebir kişiliğimi yansıtmıyor. O nedenle burada 'günlük hayat' adı altında yansıttığım kısım da yarattığım kişiliğin bir parçası oluyor. Bu sayede de günlük hayatıma takipçilerimi neredeyse hiç dahil etmiyorum."*

Ahsen ve Sanem örneğinde de görüldüğü gibi birçok içerik üreticisi takipçilerinin hoşuna gidecek sahte bir günlük hayat yaratarak sosyal medyada bu sahte hayatı paylaşmaktadır. Pırıl, kurduğu sahte günlük hayatı takipçilerine aktarırken onların hoşuna gitmesi için Twitter'da kalıplaşmış "Şunu yapmam şaka mı?" gibi cümleleri kullanmaktadır. Nihan da kişisel hesabında hayata ve insanlara olan nefretini yansıtan depresif paylaşımlar yaparken, OnlyFans için açtığı Twitter hesabında ise takipçilerinin ona satın almasını istediği şeyler, gün içinde neler yediği veya başına gelen komik olaylar hakkında eğlenceli tweetler paylaşmaktadır.

Takipçileri memnun etme zorunluluğu kullanıcıların ikili bir hayat sürdürmesine sebep olmaktadır. Gün içinde kullanıcılar üniversite öğrencisi, beyaz yakalı çalışan veya umutsuz bir işsizken, OnlyFans'e girdikleri andan itibaren istedikleri karakteri yansıtabilecekleri bir alana sahip olmaktadır. Vildan, OnlyFans'in kendi kişisel sosyal medya hesabında bedenini paylaşmak isteyip de paylaşamayan kadınları özgürleştirdiğini düşünmektedir. Çünkü ona göre ataerkil toplumlarda birçok kadının en büyük korkusu ifşa edilmektir.

Ancak Peri bu korkuyla başa çıkmayı başarabilmiştir. Her ne kadar annesinin OnlyFans kariyerini öğrenmesinden çekinse de ataerkil düzenin saldığı bu korkunun özgürlüğünü kısıtlamasına izin vermeme konusunda oldukça kararlı olduğunu belirtmektedir:

"Artık bir filtrem yok. Eskiden biraz çekiniyordum takipleştiğim insanlar açısından. Kendi üniversite hocalarımı takip ederken OnlyFans reklamı yapmak biraz beni ürkütüyordu ama artık çok umurumda değil açıkçası."

Peri, annesinden çekindiği için içerik üreteceği zaman onun evde olmamasına dikkat etmekte veya fotoğrafçı arkadaşlarının evini tercih etmektedir. Peri'nin yaşadığı bu gizli saklı içerik üreticiliği durumunu anonim bir şekilde içerik üreten tüm görüşmeciler yaşamaktadır. Leman, Pırıl ve Nihan evde kimse yokken çekim yapmayı tercih etmektedir. Vildan ise kendi evi uygun olmadığı için onu OnlyFans'te içerik üretmeye başlaması için ikna eden partnerinin evine giderek çekim yapmaktadır. Tüm bu gizlilik hassasiyeti nedeniyle ailesiyle birlikte yaşayan kullanıcılar içerikleri çekerken yüzlerinin görünmemesine ayrıca özen göstermektedir.

3.1.3. OnlyFans'te İçerik Üretmeye Başlama Hikayeleri

Her kullanıcının OnlyFans'te içerik üretmesinin farklı sebepleri olduğu gibi platformla tanışma hikayesi de farklıdır. Ancak çoğunun temelinde hızlı bir şekilde para kazanma isteği yatmaktadır. Kullanıcıların büyük çoğunluğu pandemi döneminde ekonomik kriz yaşanırken dünyaca ünlü isimlerin OnlyFans'te içerik üretip para kazandığını öğrenince platforma yönelmiştir. Pırıl'ın platformla tanışma hikayesi de bu şekilde olmuştur:

"OnlyFans'i sosyal medyaya düştüğü zamanlarda Cardi B'den görmüştüm. Bir gün paraya ihtiyaç duydum. OnlyFans'ten önce Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okuduğum için nü modellik yapmaya başlamıştım. Vücudumla kendimi iyi hissettiğim, insanların önünde çıplak olmakta sorun yaşamadığım için bu mesleği yapabileceğimi düşündüm. Fotoğraf ve video çekerek bu işte nasıl olduğuma baktım. Sonrasında nü modellikle uğraşmak yerine buradan

daha fazla para elde ederim diye buraya yöneldim. İlk önce Twitter hesabını açtım, onu biraz geliştirip OnlyFans hesabını açtım."

Pırıl'ın geçmişteki nü modellik kariyerinin bir benzerine de Peri sahiptir. Bu nedenle OnlyFans platformunda çıplaklığı sanatsal bir şekilde sunmaya çalıştığını savunmaktadır:

"5 senedir fotoğrafçılıkla uğraşıyorum. Bunun dışında kendi fotoğraflarımı çekmeyi çok seviyorum. Bedenimi çok seviyorum. Ayrıca OnlyFans'in ilk kurulduğu zaman sanatçıların işlerini paylaşması için oluşturulmuş bir platform olduğunu biliyordum. Sadece çıplaklık ve bedenimi komple 'satışa sunmak' ya da sergilemek için değil, biraz da sanatsal şekilde fotoğraflayıp gözler önüne sermek istedim. Bu yüzden de tam 1 sene önce açtım. Ama ondan öncesinde de haberim vardı. Sosyal medyayı sürekli kullandığım için yabancı OnlyFans kullanıcılarından haberdardım."

Peri'nin kendi bedeni ve fotoğraflarına duyduğu hayranlık Aybike'de de vardır ve bu durum ona OnlyFans'te içerik üretmeye devam etmek için gerekli motivasyonu sağlamaktadır:

"Bu iş yüzünden kendimi değersiz hissetmiyorum, hatta gurur duyuyorum. Mesela Instagram'a güzel çıktığınız story atarsınız, sürekli açıp story'e bakarsınız ya. Ben de sürekli OnlyFans profilime bakıyorum ve hoşuma gidiyor."

Leman'ın OnlyFans'te içerik üretmeye karar verme süreci tıpkı Peri ve Aybike gibi kendi bedenine duyduğu hayranlıkla alakalı olsa bile aynı zamanda kendisini "kötü fiziğe sahip" içerik üreticilerinden üstün görmesinin de etkili olduğu açıktır:

"Bunu söylemekten hazzetmiyorum ama bu platformda daha kötü fizik ve paylaşımlarla çok iyi gelirler elde edenler var. 'Benim ne eksiğim var ki?' diye düşündüm ve OnlyFans'te içerik üretmeye başladım."

İçerik üreticilerinin kendi bedenlerini görmekten aldığı haz, birçoğu için OnlyFans'in öncesine dayanmaktadır. OnlyFans ile tanışmadan önce pornografik görüntülerini erkek arkadaşlarına gönderen veya çeşitli platformlara yükleyen içerik üreticileri, OnlyFans sayesinde bundan kazanç elde etmeye başlamıştır. Vildan bunun örneklerinden biridir:

"OnlyFans yokken de partnerimle birlikte kendi videolarımı çekiyordum. Sonra eve gidip onları izliyordum. Başlama sebebim sadece para. Sonrasında da sanırım büyüsüne kapıldım. Hiç de öyle sanıldığı gibi 'Kamera, ışık, başlat!' kadar kolay değil bu arada. Bir keresinde bir içeriği çekmem 5-6 saatimi almıştı. Bazen strese giriyorum, o moda giremiyorum. Yeni içerik fikri gelince aşırı heyecan yapıyorum, bir an önce çekmek istiyorum."

Kazanç konusunda bir diğer örnek de Peri'dir. Peri'nin OnlyFans kariyeri görüşmenin başlangıcında belirttiği gibi "ortaya sanatsal bir şeyler çıkarma" arzusundan ibaret değildir. Görüşmenin ilerleyen dakikalarında OnlyFans'e asıl başlama sebebini itiraf etmiştir:

"Ben başlangıçta burun ameliyatı paramı biriktirmek istedim aslında. Biriktirdikten sonra o sırada kredi borcum vardı, kapattım vs. derken devam ettim. Ek gelir tamamen ama düzenli değil maalesef. Tutarsız bir para akışı var. Mesela bir ay 100 dolar gelirken, diğer ay 25 dolar gelebiliyor. Bir ayda

en çok 1000 dolar kazandığımı hatırlıyorum ve bu tutarsızlık varken sürekli abonelerle uğraşmak yorucu."

Yukarıda da görüldüğü üzere Peri estetik ameliyatının parası için OnlyFans'te içerik üretmeye başlamış olsa da ardından bunu ek gelir olarak kullanmıştır. Peri'nin OnlyFans'ten kazandığı parayı ihtiyaçlarını karşılamak için kullanması onu emek üretimi döngüsüne hapsetmiştir. Marx'a göre insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kalmakta ve bu da emeğin sürekliliğini doğurmaktadır.[261] Ancak bu emek üretimi döngüsünde gig ekonomi modelinin çalışanı olarak yer alan Peri'yi ekonomik temelli çeşitli olumsuzluklar beklemektedir. Çünkü gig ekonomisinin çalışanlarının yaşadığı psikososyal kaygılardan biri de çaba-ödül dengesizliğidir. Bu belirsizlik, tıpkı Peri'nin de yaşadığı gibi çalışanların kaygılanmasına sebep olmaktadır.[262]

Peri platformdaki kazancının düzensizliğinden ve kaygılarından bahsederken, Aybike ise bu durumdan oldukça memnundur. 3 aydır OnlyFans'te içerik ürettiğini ve on binlerce dolardan fazla para kazandığını dile getiren Aybike, gelirinde her ay düzenli bir artış olduğunu eklemiştir:

"Ben normal fenomen olmak istesem bir şekilde yine olurdum. Ama şu an kazandığım paraya gelmek çok uzun zaman alırdı. Ve dediğim gibi kendimi göstermeyi, insanların beni beğenmesini seviyorum. Eğer bu işi yapmasaydım belki de hep içimde kalacaktı. Sadece iş ve para için değil, aynı zamanda sevdiğim için yapıyorum."

Her ne kadar her kullanıcı Aybike kadar yüksek kazançlar elde edemeyip Peri'nin bahsettiği gibi ekonomik temelli kaygılar duysa da "normal" bir işte kazanacağı paradan

[261] Arendt, *İnsanlık Durumu,* 180.
[262] Küçük ve Tınaz, "Gig Ekonomide Psikososyal", 112.

çok daha fazlasını OnlyFans'ten kazanabilmektedir. Örneğin Nihan'ın asgari ücretin üçte birini kazandığı bir işte çalışırken OnlyFans platformuyla tanışması onun gözünde kurtuluş yolu olmuştur:

> *"OnlyFans'te içerik üreten Twitter'dan tanıştığım bir erkek arkadaşım vardı. Ona birkaç nude fotoğrafımı yolladım. Ardından aylık 3 bin lira olan aylık gelirim bir anda katlanarak artınca devam ettim. Kimse adımı, yüzümü, sesimi bilmiyor sonuçta. Bunu yapma sebebim maddi olarak kötü durumda olmam."*

Bu konuda son örnek ise Didem'dir. Didem, Türkiye'deki en eski OnlyFans içerik üreticilerinden biridir. OnlyFans hesabı açalı 3 yıldan fazla olmuştur ve o dönem halihazırda sosyal medyada fenomen olduğu için OnlyFans'te anonim bir şekilde içerik üretme gereği duymamıştır:

> *"Açıkçası saklamak saçmaydı benim için. Instagram'a zaten böyle fotoğraflar atıyordum. OnlyFans'i açmasaydım NFT yapıp satacaktım. Kendi hayatımı kurmak istiyordum. O yüzden yollar arıyordum. Şimdi asgari ücretin beş katından fazlasını rahatlıkla kazanıyorum."*

Görüldüğü üzere OnlyFans'te içerik üreten dijital seks işçileri herhangi bir işe girerek şu anda kazandıkları paranın yarısını bile kazanamayacağını düşünmektedir. Görüşmecilerden sıklıkla duyulan bu cümleyi Millett'ın görüşme yaptığı sokakta çalışan seks işçileri de dile getirmektedir.[263] Hem geleneksel hem de dijital seks işçiliğinde kadınların birçoğu bu argümana dayanarak seks işçiliğini meşrulaştırmaktadır.

[263] Millett, *Sokak Kadınları*, 44.

Örneğin çocuk gelişimi mezunu olmasına rağmen öğretmenlik yapmayı bırakarak tamamen OnlyFans kariyerine odaklanan Didem'in kararında da OnlyFans'ten çok daha fazla para kazanması etkili olmuştur:

> *"OnlyFans'ten önce öğretmenlik de yaptım, kasiyer de oldum. Bunları yaparken de fenomendim. Ama öğretmenliğe dönmeyi düşünmüyorum çünkü çocuk gelişim maneviyat odaklı bir iş, ben maddiyat odaklıyım."*

Ancak bahsedilen "para motivasyonu" konusunda içerik üreticileri kendi içlerinde büyük bir fikir ayrılığına düşmektedir. Yukarıdaki kullanıcıların aksine görüşülen diğer içerik üreticileri bu işe başlamak ve devam ettirmek için tek motivasyon kaynağının para olamayacağını düşünmektedir. Sanem, bunun "başarısız" örneklerini çokça gördüğünden bahsetmiştir:

> *"Yani şöyle düşünün hiçbir YouTuber içerik üretmeye başlarken para kazanmak amaçlı başlamıyor, sevdiği bir hobiyi insanlara sunuyor ve tutarsa para geliyor. Para kazanma fikri ile açan birçok kız OnlyFans'te tutunamıyor. Bu işi sevmek gerekiyor. Para kazanmak amaçlı açılan birçok hesap bu işi yapamadan kapanıyor."*

Ahsen, Sanem'in düşüncelerine benzer fikirlere sahiptir ve buna ek olarak OnlyFans'ten para kazanmanın herhangi bir meslekten para kazanmaktan farkı olmadığını düşünmektedir:

> *"Her meslek gibi ben de emek, zaman ve değer verdiğim bir işten maddi bir karşılık alıyorum. Ancak bu işe başlama motivasyonum sadece maddi kaygılar değildi. Bunu şöyle bir örnekle de açıklayabilirim: Bir insan hayatı*

boyunca öğretmen olmak isteyip bunun için okula gider, emek verir ve sonunda bu mesleğe başladığında bundan para da kazanmaya başlar. O noktadan sonra o meslekten kazandığı parayla hayatını idame ettirir evet ancak başta o mesleği seçme sebebi sadece para kazanmak değildir. Ayrıca sadece para kazanmak için içerik üretmenin bu kadar heves ve azimle yapılabileceğini düşünmüyorum."

Ahsen'in motivasyon kaynağının para olmadığını vurguladığı OnlyFans ile tanışma hikayesi birçok kullanıcıdan farklı ve ilgi çekicidir. Ahsen'i platformla tanıştıran ve içerikleri çekerken ona eşlik eden kişi erkek arkadaşıdır:

"Sevgilim bana platformu anlattı. Biz bu platform olmadan önce de buradaki konseptimiz olan 'cuckold' ilişki tarzına sahiptik. Bu platformda insanların içerik ürettiğini ve bundan gelir elde ettiğini söylediğinde başta inanmadım. O da örneklerini gösterdi. Daha sonrasında denemek istedim. Bunun da birkaç sebebi var. İlki kendi fiziğimi sergileme ve +18 içerik üretme fikri bana çok keyifli geldi. Kendimi bildim bileli hep 'yüksek' bir kadındım. İkincisi, örnek olarak gördüğüm içeriklerden daha iyisini yapabileceğimi düşündüm. Hayal gücümü yansıtıp orijinal bir içerik üretme fikri beni motive etti. Sonuncusu ise hayatımda hep insanların sevdiği şeyi yaparak para kazanması gerektiğini düşündüm. Evet belki benimki günümüz toplumsal normlarına aykırı gelen bir iş tanımı ancak bu benim sevdiğim, yaparken ona değer katabildiğim ve yaptıkça beni hayatın birçok noktasında motive eden bir işti. Bu şekilde de bu platformda içerik üretmeye başladım."

Ahsen'in OnlyFans ile partneri aracılığıyla tanışma hikayesine benzer bir başka öykü de Vildan'ınkidir. O dönem partneri olan kişinin onu ikna etmesiyle platformda içerik üretmeye başlayan Vildan, Twitter'da OnlyFans'te içerik üreten kadınlar hakkında yazılan kötü tweetleri okudukça platformdan uzak durmak istemiştir. Ancak onun

deyimiyle zamanla kötü yorumlar karşısında "deforme olmuş" ve platformda eğlendiği için uzak durmamaya karar vermiştir. Bu eğlencenin kaynağı olarak da kazandığı parayı göstermiştir.

Diğer iki kadın gibi Aybike'nin OnlyFans kariyerinin başlamasında da partneri etkili olmuştur. Tek fark, Aybike'nin partnerinin resmi nikahlı eşi olmasıdır. İkili bir ekip olarak içerik üretmek için birlikte çalışmakta, kamera karşısına ise yalnızca Aybike geçmektedir. Aybike, kulağa garip gelmesine rağmen eşiyle evlenebilmek için OnlyFans'te içerik üretmeye başlamıştır:

> *"Eşimle sevgiliyken birlikte yaşamak istiyorduk. O İsveç doğumlu, Türkiye'ye yerleşmesi gerekiyordu ve benim ailem fazla dinci olduğu için nikah olmadan aynı evde yaşamamıza asla izin vermedi. Normalde reşit olduğum için aslında karışma hakları yok ama ailemi üzmek istemiyordum. Eşim beni seviyordu ama ikilemde kalmıştı. Bu yüzden ayrıldı benden. Sonra aklıma geldi OnlyFans. Hem ilişkimi kurtarmak hem de hayatımı değiştirmek için ihtiyacım olan buydu. İkimiz de hemfikir olduk, o akşam karar verdik. Ailemle tanıştı, aileler tanıştı falan. İkimiz de çok sabırsız insanlarız, bu süreç hemen bitsin istedik. Sonra nikah kıydık 1 ay içinde düğünsüz evlendik. Nikah olurken iki tarafın da ailesi planımızı, hiçbir şeyimizi bilmiyordu."*

Aşkın OnlyFans kariyerini başlatma gücü bir yana, kalp kırıklıklarının da böyle bir gücü vardır. Sedef'in OnlyFans'te içerik üretmeye başlaması terk edilmesiyle olmuştur:

> *"Hayatımda çok sevdiğim birisi tarafından terk edildim, bu kişi erkek arkadaşımdı. Kısa sürede hayatımın bir parçası oldu ve gitti. O süreç çok kötüydü. 4 ay kadar kendime gelemedim. Hayatımdaki çoğu şeyi değiştirdim. Önce okulu değiştirdim, sonra da etrafımdaki herkesi sildim. Platformu da*

çok görüyordum Instagram'da. Twitter'da da kullanan kullanıcılar karşıma çıkıyordu. Biraz araştırma yaptım ve kendime bir Onlyfans hesabı açtım. Kısa sürede içerik paylaşmaya başladım. Şu an çoğu kişi tarafından tanınıyorum, seviliyorum. Bazıları beni hiç sevmiyor ama bu hoşuma gitmiyor diyemem."

3.1.4. Çevrelerinden OnlyFans'te İçerik Üreticisi Olmalarına Gelen Tepkiler

Feminist teori seks işçiliğini eleştirirken kadınlar yerine kadınları bunu yapmaya mecbur bırakan sistemi suçlamaktadır. Onlara göre satın alınan kadınlar değil, satın alan erkekler suçlanmalıdır. Ataerkil düzen ise seks işçisi kadınları suçlamayı ve bu kadınları toplumdan dışlamayı tercih etmektedir.[264] Ataerkil yapının hakim olduğu ülkemizde de toplumun OnlyFans'e gösterdiği tepki tamamıyla kadın içerik üreticilerine yöneliktir. İnsanlar içeriklerin paylaşıldığı OnlyFans platformunu eleştirmemektedir. Pırıl'ın değindiği nokta da tam olarak budur:

"OnlyFans'e değil de yetişkinlere yönelik içerik üreten kullanıcılara karşı bir ön yargı seziyorum ben. Aslında OnlyFans, Facebook ve YouTube gibi yaptığınız paylaşımlarla insanların size emeğinizin karşılığını verebildiği bir platform. Ama insanlar içinde cinsellik ile seks olan ve bunları kullanarak para kazanmayı hedefleyen kullanıcılar gördüğü zaman nedense belki gerçekten yapmak istemedikleri için, belki de çok derinde arzulayıp bunu yapamadıkları için bir aşağılama yöntemine geçiyorlar."

Pırıl'ın da bahsettiği gibi, dijital seks işçileri toplumda aşağılanıp tehdit edilmekte, yakın çevrelerinin eleştirilerine maruz kalmaktadır. Bu sebeple çoğu kadın içerik üreticisi OnlyFans'te içerik ürettiğini sosyal çevresinden gizlemektedir. Bu kullanıcılardan biri de Ahsen'dir. Ahsen, herhangi bir toplumsal dışlamaya maruz kalmamak için platformda içerik ürettiğini yalnızca yakın arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Yakın arkadaşlarının onu

[264] Millett, *Sokak Kadınları*, 66.

anladığını hisseden Ahsen'e karşı dostları ilk günden beri çok destekleyici olmuştur. Peri de Ahsen gibi arkadaşları tarafından anlayışla karşılanmıştır. Peri bu konuda oldukça şanslı olduğunu düşünmektedir:

> *"OnlyFans'i öğrenince benimle iletişimini kesmek isteyen arkadaşım olmadı. Hepsi bu sürecin nasıl işlediğini öğrenmek istedi ve yaşadığım kötü deneyimleri merak ettiler. Tamamen pozitif paylaşımlarda bulunduk karşılıklı."*

Bu süreçte arkadaş desteğinin oldukça önemli olduğunu vurgulayan Peri, arkadaşlarının aynı zamanda kendisine abone olduğunu da eklemiştir:

> *"Abone olan arkadaşlarım postlarıma yorum yapıyorlar, eleştiriyorlar. Geliştirmem gereken konularda iyi oluyor. Ama hocalarım veya patronlarım gibi aramda rütbe ya da mesafe olan insanlar abonem olursa gerilirim."*

Peri arkadaşlarından gelen geri bildirimlerinden hoşlanırken, Pırıl ise bunu pek tercih etmemektedir:

> *"Arkadaşlarımın 1-2 tanesi hariç OnlyFans veya Twitter linkimi bilen yok. Bilenler de 'Yardır mommy!' diyorlar, karakterime de uygun buldukları için içerik üretmeme şaşırmıyorlar."*

Tabii her kullanıcı dışlanma korkusu veya sosyal ilişkiler için endişe yaşamamaktadır. Aybike, bu konudaki en öz güvenli görüşmecilerden biridir ve OnlyFans'te içerik ürettiğini sosyal çevresinden gizleme gereği duymamaktadır:

"Aslında tanıştığımda belirtmeyi sevmiyorum. Direkt 'Ben OnlyFans yapıyorum' demiyorum mesela. Ama gizlemiyorum da aynı zamanda. Ayrıca OnlyFans'e başlamadan önce tanıştığım insanlardan beni çok fazla yargılayan olmadı. 1-2 arkadaşım yargıladı, onları da hayatımdan çıkardım. Ailem ile de hiç konuşmadık OnlyFans hakkında ama bildiklerini biliyorum. Konuyu hiç açmadılar. Destekçi değillerdir eminim ama biraz evli olmanın rahatlığı diyebilirim. Zaten eşimin ailesi benim en büyük destekçim."

Aybike'nin eşinin ailesinin destekçi olması gibi Didem'in de ailesi ve tüm sosyal çevresi OnlyFans hesabından haberdardır:

"Olumlu tepki veriyorlar sonuçta her şey dijital. Ben öğretmenlik okudum ama günümüzdeki şartlarda öğretmenlik diye bişey resmen kalmadı."

Ekonomik şartlar nedeniyle iş güvencesi ve sürekliliği bulunmayan işlerde çalışmak zorunda kalarak prekarya sınıfının bir üyesi olan Didem, bir nesli yetiştirme görevi verilen öğretmenlik mesleğini değersizleştirmektedir. Didem'in öğretmenlik mesleğine yüklediği bu değersizlik, zanaatın anlamsızlaşması ile bağdaşmaktadır.

İçerik üreticilerine tekrar dönecek olursak, bir diğer aile desteği örneği de Nihan'dır. Nihan kirasını denkleştiremediği için OnlyFans'ten kazandığı parayı kullanınca durumu annesine anlatmaya karar vermiştir:

"Annem öğrendiğinde, 'Bu kadar insan seni tanımadan sırf meme fotoğrafı için bu parayı veriyor ise bunu yapmaman senin salaklığın olur' demişti. Sonuçta eskort değilim."

Ancak Aybike, Didem ve Nihan'ın aileden yana şansları içerik üreticilerinin geneli için büyük bir kriz sebebidir. Hatta içerik üreticilerinin anonim kalma çabasının başlıca nedenlerinden biri de aileleridir. Vildan'ın OnlyFans'te içerik ürettiğinin öğrenilmesi onun deyimiyle "aile içi savaş" başlatma tehlikesine sahiptir. Bu nedenle kendi kimliğini ifşa etmemeyi iyi bir şekilde öğrenmiş, hatta kimliğini korumak onun için adeta bir reflekse dönüşmüştür.

Sanem, kendisinin ve Vildan gibi gizlenmek zorunda kalan tüm içerik üreticilerinin yaşadığı zorlukları hatırlatarak ataerkil toplumları "ikiyüzlü" olduğu gerekçesiyle eleştirmektedir:

"Bir kişiye sorulduğunda kadın özgürdür, istediğini yapar der ama bu kadın kendi kız kardeşi olursa fikri değişir. Bizler çevremize gizli ama dış dünyaya özgürüz."

Sanem'in bahsettiği "ikiyüzlülüğü" Didem üniversitede öğrenci olduğu yıllarda yaşamıştır. Didem'in OnlyFans'te anonim olmamaya karar vermesinin sebebi de öyle olmadığı halde insanların onun arkasından eskort demesidir:

"Üniversitede özel okuldaydım, aynı zamanda part time kasiyerdim. O zamanlar dışlanırdım kendi paramı kazandığım için ya da sırf erkeklerin dikkatini çektiğimden. Ben ders biter bitmez kasiyerlik yapmaya işe giderdim

ama insanlar bana eskort derdi. Okul arkadaşlarım kasiyer olduğuma inanmıyordu bir nevi."

Çevreleri tarafından dışlanmamak ve baskı görmemek için kendilerini gizlemek zorunda kalan veya yalnızca zaman zaman onu anlayabilecek birilerine ihtiyaç duyan içerik üreticileri, karşılaştıkları olumsuz tepkilerden korunmak için bir topluluk oluşturmuştur. Sanem'in anlattığına göre bu toplulukta Türkiye'de içerik üreticiliği yapan kadınların çoğu yer almakta ve kimse kimliğini açıklamak zorunda bırakılmamaktadır:

"Aşırı güven duyduğumuz kişiler kendi aralarında arkadaşlık kurarak bunu sosyal hayatlarına dahil ediyor. Topluluk olarak kimse kimsenin gerçek kimliğini bilmez, sormaz, merak etmez."

Sanem'in de değindiği bu topluluk, OnlyFans'te içerik üretmenin kazancı çok olsa da psikolojik dezavantajlarının da fazlasıyla olduğunu bizlere hatırlatmaktadır. Çevresindeki insanlara bahsedemediği için OnlyFans'te anonim bir şekilde içerik üreten yüz binlerce kadın kullanıcı bulunmaktadır. Bu durum onların topluma ve çevrelerine yabancılaşmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle içerik üreticilerinin arkadaş çevreleri de onları yargılamadan kabul edecek kişilerden, yani yine platformdan insanlardan oluşmak zorundadır.

3.1.5. OnlyFans'in Kadın Bedenini Sömürdüğü Eleştirisi Hakkında Düşünceleri

Feminist teori seks işçiliği konusunda bir fikir birliğine varamamıştır. Önceki bölümlerde değinildiği üzere ikinci dalga ile radikal feministler seks işçiliğinin kadın bedenini metalaştırarak sömürdüğünü ve eril tahakkümün altına soktuğunu öne sürmektedir. Vildan'ın bu düşünceye katılmamasının sebebi, OnlyFans'te yarattığı karakterin yalnızca platformda online iken var olmasıdır. Platformdan çıkış yaptığı andan itibaren kendi

gerçek hayatına geri dönmektedir. Hem kendisinin çok keyif alması hem de yalnızca dijital ortamda hizmet sağlıyor olması nedeniyle eril tahakkümün altına girdiğini kabul etmemektedir.

Ahsen de dijital seks işçisi olarak eril tahakkümün altına girmediği konusunda ısrarcıdır ve bunun kanıtı olarak sokaktaki seks işçilerinde olduğunun tersine OnlyFans'te aracıların olmamasını göstermektedir:

> *"OnlyFans'ten elde edilen kazanç direkt olarak içeriği üreten kişiye gidiyor. Eğer içeriği üreten bir kadınsa, kendi elde ettiği kazanç ona kalmış oluyor. Ancak daha farklı örnekleri düşünürsek, kadınları 'porno' sektöründe sömüren erkek zihniyetine rahatça rastlayabiliriz. Özet olarak, bu platform kadın haklarını ihlal etmektense onları korumaya daha yatkın bir yer."*

İçerik üreticilerinin çoğunun OnlyFans'in kadın bedenini sömürmediğini kanıtlamak için örnek gösterdiği şey, platformdan hayal ettiklerinden çok daha fazla para kazanıyor olmalarıdır. Örneğin Vildan kirasını bile ödeyemeyecek durumdayken OnlyFans sayesinde istediği lüks hayata yaklaşmıştır:

> *"İnsanlar adımı yüzümü bilmeden sadece mememi paylaşmam 2 ay boyunca günde 13 saat çalışmaktan fazla para kazandırıyor ise bu bir sömürü değildir."*

Vildan'ın OnlyFans'in "kolay para kazanma" özelliğini vurgulaması gibi diğer içerik üreticileri de bu konu üzerinde sıklıkla durmuştur. Çoğu içerik üreticisi kadın bedeninin her yerde sömürüldüğünü, en azından OnlyFans'te sömürülürken para kazanabildiğini dile getirmiştir. Sanem bu konudaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

"Artık bir döner reklamında bile kadın bedeni kullanılıyor. Erkeklere sunulan her üründe kadının alakası olmasa da kadınlar kullanılıyor. Örneğin bir fuarda tıraş makinesi standına gidin ürünü mini etekli bir kadın tanıtır."

Pırıl tıpkı Sanem'in de bahsettiği gibi kadın bedeninin her alanda sömürüldüğünün altını çizmiş ve artık kaçılamayacak bir gerçeklik olan sömürü çağında OnlyFans kullanmanın akıllıca olduğunu eklemiştir:

"Kadın bedeni birçok anlamda cinselliği ifade ettiği ve bugün 'seks satar' noktasında olduğumuz için özellikle insanların satın alım yapması gereken konularda çok fazla kullanılan, sömürülen bir şey. Burada kadınlar bunu kendi iradesiyle yapıyor, kendi bedenlerini kendileri paylaşıp bundan üstüne bir de kazanç elde ediyorlar. Bence bu akıllıca bir davranış."

İçerik üreticilerinin kadın bedeninin her yerde sömürüldüğünden bahsederek bunu kendileri için avantaja çevirme çabaları erotik sermayenin bir örneği niteliğindedir. Sedef, erotik sermayenin bir parçası olabilmek için kadınların bedenlerinden olabildiğince faydalanmaları gerektiğini düşünmektedir:

"Kadın olup da bu işi yapmak istemeyen yoktur diye tahmin ediyorum. Erkekler dahi kadın olup bu işi yapmak için can atıyor."

Kadınların bedenleri üzerinden kazanç sağlamalarının erkeklere oranla çok daha kolay olduğu konusunda Aybike'nin düşünceleri de Sedef'in sözlerini destekler niteliktedir:

"Mesela bir erkek OnlyFans açıp benim kazandığım parayı 2-3 ayda kazanamaz. Kadın ve erkek farklı kulvarda yarışıyor. Mesela bir kadın da erkekler kadar rahat gece sokakta yürüyemiyor. Ama kadınlar çok daha rahat para ve imaj kazanabiliyorlar. Hem kadın hem de erkek için adaletsiz çok şey var. Bu adaletsizliği kendi çıkarınıza kullanabilirsiniz bence. İş kadını olup ciddiye alınmayacağıma OnlyFans açıp üç CEO maaşı kazanmayı tercih ederim. Ben kadın olarak doğdum ve erkeklerden üstün olduğun bu konular var."

Görüşmecilerin çoğunluğu OnlyFans'in kadın bedenini sömürmediği düşüncesinde hemfikir iken, Peri'nin bu konudaki kararsızlığı devam etmektedir:

"Bazen OnlyFans'in kadın bedenini gerçekten sömürdüğünü düşünüyorum. Kadın bedeninin bu kadar açık şekilde göz önünde erişime açılması erkeklerin paralarıyla bedenimizi satın alabileceklerini ve her an ulaşılabilir olduğumu hissettiriyor. Bu gücü onlara veriyormuşum gibi hissediyorum. Bazen de diyorum ki, bu tamamen benim elimde olan bir şey. Bedenimizi istediğimiz şekilde paylaşmak en büyük özgürlüğümüz, herkesin en büyük özgürlüğü."

Ancak Peri'nin bahsettiği özgürlük kimi zaman büyük sorunlar doğurabilmektedir. Çünkü OnlyFans'in yarattığı tek tehlike kadın bedeninin sömürülmesi değildir. Birçok içerik üreticisi OnlyFans'in tamamıyla kadınların lehine hizmet veren bir platform olduğundan bahsederken, platformun yaratabileceği tehlikeli durumları görmezden gelmeyen kullanıcılar da vardır. Sanem, platformun özellikle de reşit olmayan kız çocukları için tehlikeli bir yanı olduğundan bahsetmiştir:

"Tabii ki her sistem gibi OnlyFans'in de açıkları olabilir. Reşit olmayan bir kızın buna ulaşabilir olması bence bir ihlal ama OnlyFans bu konuda bayağı titiz."

Sanem'in de bahsettiği gibi OnlyFans çocuk pornografisi konusunu oldukça ciddiye almaktadır. Çocuk istismarına karşı sıkı önlemler almakta ve bildirilen her şikayeti hem yapay zeka hem de yetkili birimde çalışanlar tarafından inceleyerek şikayete konu olan içerikleri derhal platformdan kaldırmaktadır. Bu süreçte NCMEC (Ulusal Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi) ile çalışan OnlyFans, istismarın gerçekleştirildiği hesabı da devre dışı bırakmaktadır. OnlyFans'in bu konudaki çalışmalarını toplumu bilgilendirmek için aylık olarak yayınladığı Transparency Report'a göre NCMEC'ye çocuk pornografisi için en fazla şikayet raporunun gönderilmesi Kasım 2021'de olmuştur ve o ay 554 şikayet raporu hazırlanmıştır. OnlyFans'in son yayınladığı Ekim 2022 Transparency Report'una göre ise toplam 21 şikayet raporu oluşturulmuştur.[265] Ancak elbette yine de OnlyFans'in çocuk pornografisi tehlikesini ortadan kaldıramadığı verilerle de kanıtlanabilecek büyük bir güvenlik açığıdır.

OnlyFans'in bu konudaki aşırı kontrolcü tutumunun altında Tumblr'ın yaşadığı "cancellanma" durumu yatmaktadır. Yetişkinlere yönelik içeriklere kolaylıkla ulaşılabilen Tumblr'da çocuk pornografisi içeriklerinin yer almasının ardından uygulama App Store'dan kaldırılmıştır.[266] Bu örnek nedeniyle OnlyFans internet sansürüne takılmamak için sıkı önlemler almaktadır.

Kadın bedeninin sömürülmesi ve çocuk pornografisi gibi tehlikeler göz önünde bulundurulduğunda özellikle de ikinci dalga ve radikal feministlerin OnlyFans'e karşı tutumu mesafeli bir tutum sergilemesinin sebebi açıktır. Ancak feminist teorinin OnlyFans'e karşı bu olumsuz tutumu, içerik üreticilerinin birçoğunun kendilerini anti

[265] OnlyFans, *OnlyFans Transparency Reports*, t.y.b. https://onlyfans.com/transparency.
[266] Rouse ve Salter, "Cosplay on Demand?", 7.

feminizme yakın bir yere konumlandırmasına sebep olmaktadır. Görüşmecilerden yalnızca Ahsen kendisini feminist olarak tanımlarken, birçok görüşmeci özellikle feminist olmadığını dile getirmiştir. Pırıl, bu durumu şöyle açıklamaktadır:

> *"Kendimi herhangi bir cinsiyetin haklarını savunmak zorundaymış gibi hissetmediğim bir ütopyada yaşıyorum kendi kafamın içinde."*

Aybike ise feminizm düşüncesine kadın ve erkeklerin tamamen farklı olmasından dolayı karşı çıkmaktadır:

> *"Eşim ile tanışmadan önce feminist olduğumu düşünürdüm. Ama şu an düşünmüyorum. Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmaları gerektiğine hemfikirim ama eşit olduklarını düşünmüyorum. Kadın ile erkeğin arkadaş da olabileceğini düşünmüyorum açıkçası."*

Nihan'ın feminizm eleştirisi ise tamamen çıplaklık üzerine olmuştur:

> *"Abartılı feminizm bence ırkçılığın bir türevi. Çıplaklık bir sanattır. Feministler her konu üzerinden kendilerinde mağduriyet yaratabiliyorlar. Feministler kadın üstünlüğünü savunuyorlar ama soyunamazlar benim gibi."*

3.1.6. Toplumda OnlyFans'e Karşı Oluşan Olumsuz Ön Yargıya Bakış Açıları

Toplumda OnlyFans'in adının bile geçmesi insanların büyük çoğunluğunu rahatsız etmektedir. Bunun sebebi OnlyFans'in geleneksel bir toplumda bile pornografiyi normalleştirip çok daha ulaşılabilir hale getirmedeki başarısıdır. Fakat içerik üreticileri toplumda OnlyFans'in "porno sitesi" olarak algılanmasını doğru bulmamaktadır. Bu

nedenle de OnlyFans'te içerik üreten kadınlar "eskort" olarak görülmektedir. Sedef'e göre toplumdaki OnlyFans ön yargısının temelinde bu düşünce yatmaktadır:

> *"Bizleri eskort sanıyorlar. Aslında bu sadece Türkiye'de yaşanan bir durum. İçerik üreticileri ve eskortları bir tutuyorlar. Eskort olup video çekip yayınlayan hiç görmedim. Bu yüzden ön yargılı davranıyorlar, bilmedikleri için."*

Nihan da Sedef gibi insanların OnlyFans'e karşı ön yargılı olduğunu düşünmektedir. Ona göre birçok kadın farklı sosyal medya platformlarında OnlyFans'teki çıplaklık seviyesine yakın paylaşımlar yapmaktadır. Ancak bu kadınların bile ona "eskort" gözüyle bakmasının ikiyüzlülük olduğunu düşünmektedir:

> *"Instagram'da hikayesine sütyensiz crop ile fotoğraf atanlar bana hakaret ediyor. Kişisel hesabıma da bana borç ver diye mesaj atıyorlar. Kendi içlerinde çelişiyorlar."*

Nihan'ın da bahsettiği gibi, OnlyFans dışındaki platformlarda da topluluk kuralları ihlal edilmediği sürece pornografik içerikler paylaşılabilmektedir. Bu nedenle Sanem, OnlyFans'in diğer platformlardan çok da farklı olmadığını düşünmektedir:

> *"OnlyFans'in Instagram ve Facebook'tan bir farkı yok. OnlyFans bir içerik platformu, eskort sitesi değil. Para karşılığı ilişkiye giren kız neredeyse yok. İstisnalar elbette vardır ama bu çok çok az bir kısım. Yani Instagram hesabında paylaştığın bir kedi fotoğrafına aldığın beğeni neyse, OnlyFans'te paylaştığım iç çamaşırlı bir fotoğrafa aldığım beğeni de aynı benim için. Örneğin sizin kendi Instagram hesabınıza eminim birçok tanımadığınız kişi*

tarafından istek geliyordur bayan olduğunuz için. Kabul ettiğiniz her erkeğin bir süre sonra sizinle sohbeti ilişki moduna geçecektir. Bu tarz erkeklerin aslında platformlarda aradıkları heyecanı buldukları, tatmin edildikleri yer OnlyFans ve bu heyecan sadece erkeklere has değil. Ama maalesef toplumda bu yanlış bir ilişki oluyor. OnlyFans bir nevi bu tarz şeylerin tatmin edildiği bir yer."

Burada değinilmesi gereken iki konu bulunmaktadır. İlki, görüşme sırasında birçok kez dile getirildiği üzere tıpkı toplumda yapıldığı gibi içerik üreticilerinin kendi içlerinde de namuslu-namussuz kadın ayrımı yapmasıdır. İçerik üreticilerinin birçoğu "eskort" olarak adlandırdıkları geleneksel seks işçilerini aşağılayarak onlara karşı düşmanca bir tutum sergilemektedir. Görüşme sırasında sorulmadığı halde kendilerinin eskort olmadığını ısrarla vurgulamışlardır.

İkinci konu ise Sanem'in iç çamaşırlı kadın fotoğrafı ile kedi fotoğrafını eş tutmasıdır. Tahmin edilmesi güç değildir ki dünyanın dört bir yanındaki ataerkil toplumlarda Sanem bahsettiği gibi iç çamaşırlı kadın fotoğrafını bir kedi fotoğrafıyla eş tutanlar azınlık olacaktır. Çünkü bu paylaşımlarda esas sorun mahremiyet ihlalidir. Bu nedenle toplumun OnlyFans'e tepki göstermesinde mahremiyet algısı büyük rol oynamaktadır. Sanem'in iç çamaşırlı fotoğrafı kedi fotoğrafıyla bir tuttuğu yerde, Ahsen mahremiyet konusunu daha detaylı bir şekilde ele almaktadır:

"Mahremiyet kavramı diye bir şey var hepimiz bir şekilde benimsediği. İnsanların, özellikle kadınların vücutlarının bazı kısımları bazı kişilerce mahrem görülebiliyor. Bu birileri için saç olurken, birileri için dekolte, birileri için el bileği, birileri için genital bölge olabiliyor. Bu hangi bölge olursa olsun, OnlyFans'te mahremiyetin sergilendiğini düşünen insanlar buraya ön yargılı yaklaşıyor. Mesela sizin için saç bir mahremiyetse, saçının resmini paylaşan bir insan da sizin değer yargılarınızca size göre 'yanlış'

yapıyor gibi geliyor. Bu ön yargının tamamen insanın değer yargılarına ve bunların spekturumuna bağlı diye düşünüyorum."

Ahsen'in de bahsettiği gibi, toplumun büyük çoğunluğu OnlyFans'in değer yargılarına uymadığı için insanları kötü etkilediğini düşünmektedir. İçerik üreticileri bunu "ikiyüzlülük" olarak değerlendirmektedir. Çünkü değer yargısı üzerinden eleştirenlerin aynı zamanda platforma en çok üye olan kitle olduğunu iddia etmektedirler. Örneğin Sanem'in iddia ettiğine göre platformdaki kitlesinin büyük çoğunluğunu yaş ortalaması 30-45 aralığında değişen muhafazakar evli erkekler oluşturmaktadır. Peri de bu iddiayı kendi gözlemlerine dayanarak şöyle açıklamaktadır:

"Muhafazakarlar 'ahlakımızı bozuyor' şeklinde serzenişte bulunuyor ama en çok onlar abone oluyor."

Bu konuda hiçbir resmi veri olmamasına rağmen içerik üreticileri platformu çoğunlukla evli erkeklerin kullandığı konusunda hemfikirdir. Toplumda OnlyFans'in eleştirilmesinin bir başka nedeni de tam olarak budur. Eleştirilere göre OnlyFans aldatmayı kolaylaştırmaktadır. Kolaylaşmasının sebebi, kadınların büyük bir kısmının partnerlerinin OnlyFans'te içerikleri izlemesini aldatma olarak yorumlamasıdır. Ancak Vildan OnlyFans'teki içeriklerin aldatmaya girmediğini düşünmektedir:

"Bir keresinde bir abonem senin sayende karımı artık aldatmam demişti. Karısı seks yapamıyor, adamın da libidosu çok yüksek doymuyor. İçeriklerim ve sohbetimden dolayı eskorta gitmeyeceğini söylemişti. Aldatmak gibi de gelmiyor en azından fiziken. Porno izlemek gibi. Diyelim kocan seni aldatacak. OnlyFans'e girip video mu izlesin yoksa eskorta mı gitsin?"

Millett'ın görüşme yaptığı seks işçilerinden J de geleneksel seks işçiliği için aynı düşüncelere sahiptir. J, seks işçilerinin ilişkisi olan kadınlar ve evlilikler için tehlike yaratmadığını düşünmektedir. Ona göre tehlikeli olan, erkeklerin başka bir kadınla gönül ilişkisi yaşamasıdır. J, seks işçileri yalnızca tek bir erkekle ilgilenmediği ve hayatlarında aynı anda birçok erkek olduğu için bunun aldatma sayılmadığını düşünmektedir.[267]

Ancak toplumda erkeklerin "gönül ilişkisi yaşadığı öteki kadın" olmak seks işçisi olmaktan daha az tepkiyle karşılanmaktadır. Seks işçiliği, Pırıl'ın da bahsettiği gibi bir aşağılama yöntemi olarak kullanılmaktadır:

> *"Birçok insan 'Çok zor durumda kalırsam orospuluk da yaparım' der. Seksle para kazanmanın en alt seviyede, bir insanın gerçekten düştüğü noktada yapması gereken bir şey olarak görürler. Ben buna katılmıyorum. Herkesin yapabileceği, kaldırabileceği şeyler vardır. Seksle para kazanmak, bunu bir noktada normalize edebilmek herkesin yapabileceği bir şey değildir. Ama yapabilen insanlara da böyle bir aşağılama ile bakmak çok yanlış."*

Ataerkilliğin baskın olduğu toplumlarda seks işçiliğinin bir aşağılama yöntemi olarak kullanılmasının kültürel sebepleri bulunmaktadır. Ahsen bu kültürel değişkenleri şu şekilde açıklamıştır:

> *"Türk kültüründe yetişmiş insanların bu platforma tepkili olmalarının iki ana sebebi din ve alışmışlıklar diye düşünüyorum. Hep bir 'normal' arayışı vardır ya insanların, bizim insanımız için bu platformda içerik üretip bundan para kazanmak 'normal' değil. Bunu ötekileştirmek kolay, çünkü aynı anda kendilerine de bir aidiyet duygusu sağlıyor bu. Biraz in-group out-group dinamiği gibi düşünebilirsiniz. Kendinden farklı insanı dışladıkça evrimsel*

[267] Millett, *Sokak Kadınları*, 39.

olarak kendi grubunu güçlendiriyor ve temelde hayatta kalma şansını artırıyor."

Ahsen'in toplumun "normali arayışı" olarak bahsettiği durumu Vildan namus bekçiliği olarak yorumlamaktadır. Vildan'a göre insanların platforma bu denli olumsuz yaklaşmasının temelinde OnlyFans'ten para kazanmayı namussuzluk olarak değerlendirmeleri yatmaktadır. Bu nedenle içerik üreticileri platformda medeni durumlarını gizlemeyi seçmektedir. Aybike de bu örneklerden biridir:

"Biz eşimle ekip gibi birlikte çalışıyoruz. İnsanlar eşimin nasıl izin verdiğini düşünüyorlar. Gavat olduğunu söylüyorlar. Eşim Avrupa'da doğup büyüdüğü için normal Türk insanı gibi düşünmüyor. Aslında beni çok kıskanır ama OnlyFans platformunu iş olarak görüyor ve mantığını anlıyor. Birkaç yılda hayatımızı kurtarmış ve mutlu olacağız ömrümüzün sonuna kadar. Bunu anlıyor ve diğer insanları umusamıyor."

Ancak Aybike'nin eşinin OnlyFans'e profesyonel bir iş alanı olarak bakmasının tek sebebi Avrupa'da doğup büyümesi değildir. Çünkü tıpkı Türkiye'de olduğu gibi ABD ve Avrupa ülkelerinde de toplumun büyük bir kesimi tarafından OnlyFans'e karşı bir ön yargı bulunmakta ve içerik üreticilerinin dijital seks işçisi olduğu düşünülmektedir. Görüşme yapılan içerik üreticilerinin büyük çoğunluğu ise kendilerinin dijital seks işçisi olmadığını düşünmektedir. Peri dijital seks işçisi olmamasının sebebini şöyle açıklamaktadır:

"Onlara bu esnekliği tanımıyorum, sınırlarım var ve tamamen benim istediğim akışta ilerliyor içerikler. Canım ne isterse onu atıyorum, onlar da bu şekilde erişebiliyor. İsterse 100 dolar atsın. Eğer içime sinmiyorsa

yapmıyorum istediği içeriği. Onlara cevabım 'Bir sonraki ay abone olmak zorunda değilsin' oluyor."

Nihan da cinsel birliktelik tekliflerini kabul etmediği sürece pornografik içerik üretmesinin onu seks işçisi yapmadığını düşünmektedir:

"Cinsel ilişki için teklifler aldığım oluyor. 20 bin, 30 bin veririm diyorlar. Ama teklifleri kabul etmiyorum, 'Ben nü sanatçıyım, fotoğraf satıyorum' diyorum."

Leman, toplumun geneli için öfkenin temelinde mahremiyet hassasiyeti değil, Nihan'ın da yukarıda değindiği gibi işin kazanç kısmı bulunduğunu düşünmektedir. Ona göre insanların platforma karşı olumsuz ön yargının kıskançlık dışında sebebi yoktur:

"Türk insanının klasik olayı bu. Ulaşamadığına ve birilerinin bir şey kazanıyor olmasına laf eder hep."

Leman'ın söylediğinin bir kısmı doğrudur. Şu an Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz nedeniyle insanlar içerik üreticilerinin platformda kendi bedenlerini paylaşarak büyük kazançlar elde etmesini "sinir bozucu" bulmaktadır. İçerik üreticilerinin büyük çoğunluğu kendisini sorumlu hissetmese de Ahsen bu kıskançlığa bir yandan hak vermektedir:

"Bu platformu kullanan insanlar kendi reklamlarını linç yeme üzerinden yürüttüler ve her gün ne kadar para kazandıklarını paylaştılar. Bunların bir kısmı doğru bir kısmı yanlıştı. Bu bir dijital pazarlama stratejisiydi. İnsanlar linç ettikçe onların takipçileri arttı ve günün sonunda kendi istediklerine

ulaşmış oldular. Geride kalanlar da içerik üreticilerinin onları ekonomik olarak küçümsediğini ve bu işi 'özendirdiklerini' savundular. Burada bazı içerik üreticileri kendi reklamlarını yapmak için sürekli kazançlarını paylaşmaya başladıklarından bu platform hakkında bilgi sahibi olmayan insanlar OnlyFans eşittir kolay para olarak görmeye başladı. Ülkenin içinde bulunduğu durumu da düşünürsek, içerik üreticilerinin tabiri caizse 'oturduğu yerden' bu paraları kazanmaları diğer insanları rahatsız eden bir duruma dönüştü."

Ahsen'in bahsettiği içerik üreticilerinden biri de kuşkusuz Merve Taşkın'dır. Taşkın, Twitter'dan lüks yaşamını paylaşarak sabah 8'den akşam 6'ya kadar aralıksız çalışıp yine de iyi bir yaşam kalitesine sahip olamayan insanların OnlyFans'e nefret beslemesine sebep olduğunun farkındadır. Aybike bu nefretin azalması için başta Merve Taşkın olmak üzere içerik üreticilerinin OnlyFans'ten ne kadar para kazandıklarını dile getirmemeleri gerektiğini düşünmektedir:

"İnsanlar kendi hayatlarına duydukları nefreti diğer insanlara yansıtıyorlar. Mesela diyelim TikTok'ta bir şeyi çok beğendiniz ve çok pahalı diye alamıyorsunuz. Kız OnlyFans'ten dünyanın parasını kazanıp onun tüm renklerini, tüm serisini alıyor. Bunu görünce nefret oluşuyor otomatik. Çünkü toplum güçlüyü ve zengini sevmez, desteklemez. İnsanlar her şeyde güçsüzü destekler, onun kazanmasını ister. Şimdi birisi benim 18 yaşında bu konuma geldiğimi görürse bana nasıl sempati duyabilir ki? O yüzden akıllı içerik üreticileri kamera önünde zenginliklerini çok belli etmiyorlar. Mesela Merve Taşkın zenginliğini gösteriyor, insanlar onu halktan biriymiş gibi görmüyorlar."

Aybike'nin de bahsettiği gibi "kolay para" ile ulaşılan bu lüks yaşam nedeniyle toplumda OnlyFans'te içerik üreten kadınlara yönelik büyük bir nefret oluşmuştur. Taşkın bu

nefretin sebebini anlasa da suçlusu kendisi olmadığı için hayatını paylaşmaya devam etmektedir:

> *"Çok mutsuz, öfkeli ve gençlikleri heba olmuş bir nesil var. Her geçen gün yaşlanıyorlar ve gençliklerini yaşayamıyorlar. Şu an birçok gencin geziyor olması, eğlenerek öğrenmesi gerekiyor hayatı. Ama birçok insan çalışmak zorunda. İşten eve, evden işe… Böyle hayat mı olur? Oluyor ama. Olduğu için de çok öfkeliler."*[268]

Merve Taşkın'ın değindiği evden işe, işten eve yaşam tarzı Aybike'ye de korkunç gelmektedir. Bu hayatı yaşamak zorunda kalmamak için hoşuna gitmese de takipçilerden gelen tüm teklifleri kabul etmektedir:

> *"Bazı çekmeyi sevmediğim içerikler oldu. Ama insanlar sabah 7'de uyanıyor her gün. Bunu severek yapmıyorlar. Öyle bir hayattansa bunu tercih ederim."*

OnlyFans sayesinde içerik üreticileri zahmetsizce ve fazlasıyla kazanma yöntemini keşfetmiştir. Bu da aslında "Kadınlar neden bu yolla sömürülmeyi kabul ediyorlar?" sorusunun cevaplarından birini oluşturmaktadır. Ayrıca içerik üreticilerinin sağladıkları büyük kazançlar ile oluşturdukları lüks yaşamdan sonra bu keyfi bırakmasının zor olması geleneksel seks işçilerinde de görülen bir durumdur. Bu gibi durumlarda para kazanmak bir saplantıya dönüşmektedir.[269] Ancak bu zahmetsiz para akışı beraberinde baş edilmesi güç bir ön yargı ve nefreti getirmektedir.

[268] 140journos, video.
[269] Millett, *Sokak Kadınları*, 53.

3.1.7. OnlyFans'te Yaşadıkları Olumsuz Deneyimler

Tüm sosyal medya platformlarında olduğu gibi OnlyFans'te de içerik üreticileri olumsuz deneyimler yaşamaktadır. Ancak diğer sosyal medya platformlarından farklı olarak OnlyFans'te kadınların çeşitli taciz türlerine maruz kalma riski daha fazladır. Bu durumun yarattığı tehlike, ataerkil toplumlarda yaşayan kadınların dijital şiddet ile başa çıkma konusundaki çaresizliğidir. Özellikle de mizojinik tutumun benimsendiği ataerkil toplumlarda kadınlar dijital şiddete maruz kaldıklarında aşağılanmışlık hissi, üzüntü ve öfke duygularını yoğun bir şekilde yaşamaktadır.[270] OnlyFans'teki içerik üreticilerinin büyük bir kısmı olumsuzlukları görmezden gelmeye çalışsa da sanal dünyada hizmet verilen takipçilerin gerçek hayatta rahatsızlık vermesi ciddi bir sorundur.

Rahatsız edilmenin tehlikeli bir hal alması, içerik üreticisinin günlük hayatını sosyal medyada ne kadar paylaştığı ile bağlantılıdır. Çünkü aslında OnlyFans platformunda çalışanlar ile müşteriler arasında mekansal birlik yoktur. İçerik üreticileri diledikleri kadar kendilerini gizleme hakkına sahiptir. Hal böyle olunca içerik üreticileri kendileri paylaşmadığı sürece müşteriler onlara dijital olmayan alanlarda ulaşamamaktadır.

Ancak dijital okuryazarlık konusunda Türkiye'de yeterli farkındalık kazandırılmadığı için içerik üreticileri sonunu düşünmeden özel hayatlarını paylaşabilmektedir. Örneğin çalıştığı yeri sosyal medyada paylaşan Peri, bu konuda yaşadığı sıkıntıyı şu şekilde dile getirmiştir:

> *"Çalıştığım yeri paylaştığıma bazen pişman oluyorum. Ama arada çalıştığım kafenin de reklamını yapmam gerekiyor. Fakat çalıştığım zamanlarda kafeye gelip beni yakından tanıyormuş gibi samimiyetle yaklaşan erkekler oluyor. 'Selam, naber?' diye başlıyorlar mesela konuşmaya. 'Ben iyiyim, siz?' gibi mesafe belirten tümceler kurduğum zaman bozuluyorlar ve beni gördükleri*

[270] TBİD ve KONDA, *Türkiye'de Dijital Şiddet*, 8.

platformu, takip ettikleri süreyi söylüyorlar sanki bir şeyi değiştirecekmiş gibi. Mesai bitimine kadar bekliyorlar sohbet edebilmek için. Ama ben muhatap olmuyorum genelde."

Peri'nin yaşadığı bu durumu Didem de yaşamaktadır. Öncesinde bulunduğu konumu sosyal medyada paylaşmakta sakınca görmeyen Didem, olumsuz deneyimlerin ardından farklı mekana geçtikten sonra paylaşım yapmaya başlamıştır. Bunun sebebi, takipçilerinin bulunduğu konuma gelerek onu rahatsız etmeleridir.

Tabii rahatsızlık yalnızca içerik üreticilerinin özel hayatını takip edip onların peşinden giderek verilmemektedir. Kullanıcıların birçoğu platformda karşılaştıkları sıra dışı istekler nedeniyle tacize uğradığını hissederek olumsuz etkilenebilmektedir. Bu durum kullanıcıları bir anda benliklerini sorgulamaya itebilecek kadar güçlü bir etkiye sahiptir. Ancak Ahsen bunun yalnızca OnlyFans'te değil, hayatın her alanında yaşanabileceğini düşünmektedir:

"Her iş gibi bu işin de zorlayıcı kısımları olabilir. Bu oran sizin üyelere ne kadar izin verdiğinizle de alakalı biraz. Evet, takipçilerden farklı istekler, farklı mesajlar gelebiliyor. Tek tuşla silip engelleyip işime devam edebiliyorum ve bu benim ne düşüncelerimi ne de duygularımı olumsuz etkiliyor. Eğer ben birey olarak sağlam bir düşünce ve duygu sistemine sahip olmasaydım dışarıdan gelen herhangi zorlayıcı bir şey beni bozabilir, sorgulatabilir ve belki pişman edebilirdi. Bu anlattığım şeyi herhangi bir mesleğe uyarlayıp düşünebiliriz. Mesela bir şirketin insan kaynaklarında çalışıyorsunuz. Ekip arkadaşlarınız her gün sizi eleştiriyor, küçümsüyor. Eğer sizin mentaliniz zayıfsa bu davranışlar zamanla sizi yıpratır, yıkar ve 'Ben burada ne yapıyorum?' diye sorgulatabilir. Ancak eğer kendinizden eminseniz ve sağlam bir mentaliniz varsa onların dışsal faktörler olduğunun farkında olup yaptığınız işe devam edebilirsiniz."

Ahsen'in de bahsettiği gibi, içerik üreticilerinin kendilerini rahatsız eden kullanıcıları engelleme alışkanlığını kazanmaları onları platformda psikolojik harbin içine girmekten korumaktadır. Nihan da insanları engelleyerek yaşadığı rahatsızlığın önüne geçmeye çalıştığını belirtmektedir:

> *"Çıplak fotoğraf gönderen kızlar ve erkekler oluyor. Başta rahatsız oluyordum fakat şimdi direkt engelliyorum. Ama o kadar garip bir yer ki, bazıları da 'Sen iyi birisin, geçinmeye çalışıyorsun' diyerek hiçbir beklentide bulunmadan 10, 15 bin TL gönderiyor."*

Görüldüğü üzere içerik üreticilerinin platformdan kazanç sağlarken bir yandan da psikolojik hasar almamak için kendilerine yöntemler bulması gerekmektedir. Örneğin Vildan platformda olumsuz deneyimlerle karşılaşmamak için psikolojisini olumsuz etkileyeceğinden emin olamadığı şeylerden uzak durmaktadır:

> *"Paragöz değilim. Dün mesela bir abonem '20 dolar atayım azıcık konuşalım' dedi. O an nedense canım onunla konuşmak istemedi. Ben de müsait olmadığımı söyledim. 'Olsun ben atayım sonra konuşuruz' dedi. İstemedim."*

Bu durumun ortaya çıkmasında ataerkil düzenin yetiştirdiği erkeklerin kadınları sahip olunan bir şey olarak görmesi etkilidir. Vildan'ı kötü etkileyen bu durumu Pırıl da deneyimlemiştir. Pırıl yaşadığı olumsuz deneyimi şöyle anlatmaktadır:

"Karşı tarafta şöyle bir algı var, 'Ben sana şu kadar para vereyim, sen de sürekli benimle ilgilen, benimle konuş'. Bunu aynı zamanda duygusal manipülatif şekilde kullanmaya çalışanlar da var. Bunlar beni çok rahatsız etti. Bir noktada 'Ne yapıyorum? Bana sadece para verdiği için bu insana neden katlanıyorum?' dedirtti. O insanlara sınır çekmeyi öğrendim."

Peri de kullanıcıların ısrarcı "kıroyum ama para bende" tutumundan ve kendisinden beklenen devamlı içerik üretme zorunluluğundan şikayetçidir:

"Aboneler sürekli içerik bekliyorlar. Ben de mental olarak sürekli içerik üretebilecek bir düzeyde değilim. Kaba tabirle sürekli mememi götümü çekmeyi sevmiyorum. Tamamen kendimi iyi hissettiğim anlarda üretmeyi, çekim yapmayı seviyorum. Ve bazen çok saçma özel içerik istekleri oluyor ve çekmediğimde çok darlıyorlar, çok kötü şeyler söyleyebiliyorlar. Eskort olduğumu düşünüp sürekli görüşme talep edenler var. Yapmadığımı söylediğim halde ısrar edenler var."

Abone olan kullanıcıların bıktıran ısrarı, görüşme sırasında platformda hiç kötü deneyim yaşamadığından bahseden Leman'ın birkaç hafta sonra platformda içerik üretmeyi bırakmasına sebep olmuştur. Ülkemizde 11 ili etkileyen büyük deprem sırasında takipçilerinin yeni içerik ısrarı Leman'ı bu kararı vermeye itmiştir. Hayatının platforma ayırdığı zamanının ekonomik olarak makul başka bir şeyle doldurulduğu takdirde platformu bırakacağını söyleyen Leman, merkez üssü Kahramanmaraş olan büyük deprem felaketinden sonra platformdan bir süre uzak kalmaya karar verdiğini şu tweet ile duyurmuştur:

"Selam, bir süre bu platformdan uzak kalıcam. 'Para vermiştim' vs. diyecek olan olursa mesaj atsın, gerekirse free link vs. ile çözmeye çalışırım. Maalesef

'herkes gibi ben de üzgünüm' diyemiyorum çünkü şu dönemde bile iğrenç mesajlar geliyo ve gerçekten çok etkileniyorum. Teşekkürler."

Sanem de tıpkı Leman gibi OnlyFans'in olumsuz yanlarını görmezden gelmeye karar veren içerik üreticilerinden biridir. Platformun hiçbir içerik üreticisine zorla bir şey yaptırmadığını ifade ederek olumsuz deneyimlerin sebebi olarak içerik üreticilerini hedef göstermektedir:

"OnlyFans'in katı kuralları var. İçeriklerinizde sigara, alkol, uyuşturucu, taciz, şiddet veya tecavüz gibi ibarelere yer veremezsiniz. Ayrıca içeriklerinizde bir erkek ya da bir bayan ile çekim olacaksa OnlyFans bunun için ikinci kişinin de onaylı hesabının olmasını, yani gerekli tüm bilgilerini OnlyFans'e sunmasını istiyor. Gördüğünüz gibi OnlyFans size şart koşmuyor, seni bir masaya oturtup 'Şununla şu şekilde ilgilen, ne derse yap' demiyor. Aynı zamanda bir de kurallarıyla bizi koruyor. Her şey bana kalmış. Benim belirlediğim çizgide ben ne istersem o var. Ürünü yere seriyorum. Bakıp beğenen alıyor, beğenmeyen isteklerini sunuyor."

Sanem'in kendi bedeni için yaptığı "ürün" benzetmesi aslında porno karşıtı feministlerin seks işçiliği eleştirisinin temelinde yer almaktadır. Bu anlayış kadın bedeninin metalaştırılmasını normalleştirmekte ve toplumda mizojinik tutumu pekiştirmektedir. Ancak Sanem böyle düşünen tek görüşmeci değildir. Pırıl da Sanem'inkine benzer düşüncelere sahiptir:

"Açık konuşmak gerekirse burada hepimizin bir satış taktiği, pazarlama taktiği var. Bunlar tamamen bilinçli yapılan şeyler. OnlyFans'te kendimizi satın alacak kitleyi de aşağı yukarı kendimiz seçip belirliyoruz."

Sanem ve Pırıl'ın kendi bedenleri hakkında yaptığı "ürün" benzetmesi hooks'un seks işçiliği için yaptığı eleştirileri doğrular niteliktedir. hooks, seks işçiliğinin kadınların bedenlerini serbest piyasada belirli ücretler karşılığında satışa sunduğunu düşünmektedir.[271] Gig ekonomisi açısından bakıldığında da içerik üreticilerinin ortaya koyduğu şeyin kendi bedenleri olduğu görülmektedir.

Bedenlerini bir ürünmüş gibi platformda sunan içerik üreticileri, fazla para kazanabilmek için takipçilerinin sıra dışı istekleri karşısında kendilerini anlayışlı olmak zorunda hissetmektedir. Örneğin Aybike takipçilerinden gelen ancak hoşuna gitmeyen istekler karşısında psikolojisini güçlü tutabilmek için kendince yollar bulmuştur:

> *"Bazı içerikleri çekerken 'Ben ne yapıyorum şu an?' hissi oluyor. Sonrasında birkaç saniye etrafıma bakıyorum, kendime cevabım 'Çok da iyi yapıyorum!' oluyor."*

Psikolojik açıdan oldukça zorlayıcı yanları bulunsa da birçok kullanıcı yaşadıkları veya yaşayacakları herhangi bir olumsuz deneyimin OnlyFans'te içerik üretmeyi bırakmalarına sebep olabileceğini düşünmemektedir. Görüşmelerin yapıldığı zaman diliminde Ahsen de bu düşünceye sahip kullanıcılardan biridir. Ancak platforma erişim engeli getirilmesi onun kararını değiştirmiştir. İleride akademik kariyer düşünüyor olsa bile bu kariyere ulaştığında da platformda içerik üretmeye devam edeceğini söyleyen Ahsen, Türkiye'de platforma erişim engeli getirildikten sonra fikrini değiştirmiş ve hesabını kapatarak içerik üreticiliğini bırakmıştır. Ahsen'in bu kararı vermesinde gelecekte akademi odaklı bir kariyer kurmasının önüne herhangi bir hukuki engelin çıkmasından duyduğu endişe etkilidir.

[271] hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, 113.

Nihan da annesinin platformda içerik ürettiğini öğrenmesinin ardından oldukça rahatladığını, bundan sonra kendi isteği dışında hiçbir gücün ona OnlyFans'i bıraktıramayacağını ifade etmiş olsa bile o da Ahsen gibi platforma erişim engeli getirildikten sonra içerik üreticiliğini bırakmıştır. Twitter'da OnlyFans için açtığı hesabı satarak OnlyFans kariyerinin izlerini silmeye çalışmıştır.

Türkiye'de OnlyFans'e erişim engeli getirildiği için bundan sonra içerik üreticiliğine devam eden kullanıcıları daha büyük zorluklar beklemektedir. Artık daha savunmasız hale gelmişlerdir. Çünkü kullanıcılar platformun zahmetsizce para kazandıran yanını cazip bulsa da bir de madalyonun oldukça karanlık öteki yüzü vardır. Bu karanlık yüz yalnızca hukuki cezalar değildir. Birçok kullanıcının ortak korkusu platformun içerisinde taciz ve saldırıyı barındıran karanlık tarafıyla tanışmaktır. Peri'nin platformu bırakmasına sebep olabilecek tek şey bu karanlık taraftır:

> *"Evimin bulunması gibi bir korkunç durumla karşılaşırsam direkt OnlyFans'i bırakır taşınırım diye düşünüyorum. Yaşadığım yer kırmızı çizgim. Ya da saplantılı bir takipçim olursa beni her yerde takip ederse de bırakırım."*

Bu korkunun Peri'nin platformda anonim olmamasıyla alakası yoktur. Çünkü OnlyFans'te anonim bir şekilde içerik üreten Pırıl da aynı korkuyu yaşamaktadır. Bu korku, Pırıl için büyük bir endişe kaynağı ve OnlyFans'i bırakma sebebidir:

> *"Bana OnlyFans'i bıraktırmayı düşündürecek tek şey can güvenliğim. Yalnızca dışarıda tanınmak değil, bunu gerçekten saygısız bir şekilde, 'Seninle görüşmek istemiyorum' veya 'Seninle burada karşılaşmak istemiyorum' dediğim halde zorla karşıma çıkmaya devam eden ve beni tehdit eden birisiyle karşılaşmak da sorun doğurur. Kendimi gerçekten tehlikede hissedersem o zaman OnlyFans'i bırakırım."*

Fakat Sanem için OnlyFans'te korkuya yer yoktur ve herhangi bir konuda çekincesi olan hiçbir içerik üreticisi istese de bu platformda başarılı olamayacaktır:

> *"Ailem öğrendikten sonra üzerimdeki baskı bir süre sonra biter ve herkes bu duruma alışır. Ben de daha rahat devam ederim. Sonuçta reşit bir bireyim, kendi haklarım var. Elbette sancılı bir süreç olur ama sanıldığı gibi bir durum olmaz. Burası işten atılma, aile içi dışlanma kaygısı güdenlere göre bir yer değil. Bu korkuyla bu işi yapamazsınız."*

İçerik üreticiliği konusunda Sanem gibi korkusuz tavır takınmak özellikle de geleneksel toplumlarda yaşayan kadınlar için oldukça zordur. Çünkü içerik üreticileri "hafif kadın" olarak etiketlenmekte ve OnlyFans kariyeri sosyal hayatlarını etkilemektedir. Aybike içeriklerini eşiyle birlikte ürettiği için kendini şanslı hissetse de diğer içerik üreticilerini bu konuda anlamaktadır:

> *"OnlyFans'in kötü tarafı, aile ve çevreden olumsuz şeyler duymak. Erkeklerle flört edip aşık olamazsın, hayatının aşkını veya seni gerçekten sevecek birini asla bulamazsın diyorlar. Ama ben aşık olduğum adamı buldum, onunla mutluyum ve birlikte para kazanıyoruz. Birlikte bir ekip olmanın verdiği his gerçekten çok güzel. Bu işi yalnız yapan kızlardan birkaç adım önde olduğumu hissediyorum."*

Sedef, Aybike'nin ilişkiler konusunda bahsettiği olumsuzlukları bizzat deneyimlemiştir. Sedef'in OnlyFans kariyeri kötü bir ayrılık yaşaması ile başlamıştır. Bu nedenle OnlyFans'i bırakması için tek ihtimalin eski sevgilisinin onunla barışmak olduğunu söylemiştir. Görüşmenin tamamlanmasının üzerinden haftalar geçtikten sonra Sedef

araştırmacıya Twitter'dan ulaşarak erkek arkadaşının ona geri döndüğünü haber vermiştir. Ancak barışma haberini verdiği mesajdan birkaç gün sonra attığı tweet'ten anlaşıldığı üzere işler istediği gibi gitmemiştir:

"OnlyFansci sevgili istiyorum. Yeni sevgili kriterim bu beyler."

Görüldüğü üzere, içerik üreticilerinin hayalini kurduğu lüks yaşama ulaşmaları birçok şeyden vazgeçmelerini gerektirmektedir.

3.1.8. Araştırmacının Görüşmeciler Hakkındaki İzlenimleri

OnlyFans'te içerik üreten kullanıcılara sosyal medya üzerinden ulaşmak için ihtiyaç duyulacak tek şey bir sosyal medya hesabına sahip olmak gibi görünse de aslında süreç o kadar kolay işlememektedir. İçerik üreticilerine herkes mesaj atabiliyor olsa da mesaja dönüş alabilmek oldukça zordur. Kimi kullanıcılar görüşmeler için ücret talep etmekte, kimileri ise kendi reklamının yapılmasını şart koşmaktadır. Ayrıca kullanıcıların büyük bir çoğunluğu sosyal medya hesabını aktif bir şekilde kullanıyor olmasına rağmen mesaj kutusuna bakmamakta, baksa da cevap atmamayı tercih etmektedir. Bunun altında araştırmacıya güven duymama, ücret ödenmeyecek bir konuşma için vakit harcamak istememe gibi sebepler yatmaktadır. Bu örnekler çoğunlukta olmasına rağmen araştırmaya büyük bir heyecan ve istekle katkı sunan 10 kadın görüşmeciye teşekkürlerimizi iletiriz.

Görüşme isteği kabul edildikten sonra birçok kullanıcıyla görüşmeyi gerçekleştirmek için gün ve saat belirlemek oldukça zor olmuştur. Her görüşmecinin gün içerisinde müsait olduğu zaman dilimi farklıdır. Birçok içerik üreticisi OnlyFans'in dışında da çalıştığı için mesai saatlerine uygun olarak görüşmeyi ayarlamak istemiştir. Peri de bu kullanıcılardan biridir. Araştırmacıya işten geldikten sonra gece 23:00 civarında kafasını boşaltmış bir şekilde görüşmeyi teklif etmiştir.

Görüşme saatlerini ayarlamak için yalnızca mesai saatleri değil, özellikle de aile evinde yaşarken anonim bir şekilde içerik üretmeye çalışan kullanıcıların evinin durumu da göz önünde bulundurulmuştur. Örneğin Pırıl ilk olarak görüşmeyi sesli bir şekilde gerçekleştirmek istemiş, ancak evdeki durumların müsait olmaması nedeniyle görüşmeye zaman zaman yazılı mesajla devam etmek zorunda kalmıştır.

Görüşme öncesinde sorunlar yaşandığı gibi görüşme anında da çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Birçok görüşmeci gizliliğin korunması konusunda aşırı hassas olduğu için başlangıçta güven problemi yaşamıştır. Sanem'in görüşme isteğini kabul etmeden önce OnlyFans'te içerik üreten diğer arkadaşlarına danışmak istemesi bu güvensizliğin göstergelerindendir. Gizlilik konusundaki güvensizliği nedeniyle Sanem görüntülü görüşmeyi kesinlikle kabul etmemiş, soruları yazılı olarak cevaplamayı tercih etmiştir. Pırıl da gerçek adını ve soyadını vermek zorunda değilse seve seve araştırmaya destek olabileceğini söylemiştir. Aynı şekilde görüşme teklifini kabul eden Leman da yaşadığı güven sorununu dile getirmiştir:

"Açıkçası ilgimi çekti fakat insan ister istemez tedirgin de oluyor."

Ahsen yaşadığı güven sorununu ortadan kaldırmak için araştırmacıdan etik kurul onay belgesini göndermesini istemiş, belgeyi gördükten sonra da anonim kalma koşuluyla araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Görüşmeciler arasında etik kurul belgesinin varlığından haberdar olup belgeyi görmek isteyen tek kişi olan Ahsen, aynı zamanda akademiyle ne kadar ilgili olduğunu görüşmenin başlangıcında söylemleriyle belli etmiştir.

Ahsen yaşadığı güven sorununu görüşmenin ortalarına gelindiğinde bir kez daha dile getirmiş ve yeteri kadar güven bağı kurabilmiş olsa çok daha detaylı açıklama yapabileceğinden bahsetmiştir. Ayrıca güven ve mesafe sorunlarının aşılması imkanı olsa OnlyFans ve kadın bedeni sömürüsü tartışmasını araştırmacıyla yüz yüze uzun uzun tartışmak istediğini de eklemiştir.

Araştırmacıyla oturup yüz yüze sohbet etme isteğini dile getiren tek içerik üreticisi Ahsen olmamıştır. Görüşülen diğer kullanıcıların birçoğu da bu isteğini dile getirmiştir. Hatta birkaç kullanıcı görüşme tamamlandıktan sonra da sohbeti devam ettirebilmek için araştırmacıyı sosyal medya üzerinden takip etmek istemiştir. Araştırmacıyla kurulan bağ sayesinde sosyal dışlanmadan bağımsız bir iletişim kanalına sahip olduklarını düşünmüşlerdir. Sedef'in kendisini terk eden erkek arkadaşıyla barışınca araştırmacıya mesaj atması veya Vildan'ın pek sosyal biri olmadığını dile getirmesi aslında içerik üreticilerinin yaşadığı yalnızlığı ortaya koymaktadır. Bu yalnızlığın sebebi, kullanıcıların OnlyFans'te içerik ürettikleri için sosyal çevreleri tarafından dışlanmalarıdır. Görüşmeciler bir nevi araştırmacıyla arkadaşlık ilişkisi kurmaya çalışarak yalnızlıktan kurtulmaya çalışmıştır.

Güven problemine geri dönülecek olursa, içerik üreticileri platformda herhangi bir riskli durumla karşılaşmamak için kendi aralarında bir topluluk kurmuştur. Bir nevi sendikalaşan kadınları Sanem şöyle tarif etmektedir:

> *"OnlyFans hakkında sorun yaşadığımız zaman birbirimizden öğreniyoruz ya da fikir alışverişi oluyor. Ayrıca birbirimizi paylaşarak kendi reklamlarımızı yapıyoruz. Para ikinci planda olduğu için rekabet olmuyor aramızda. Bu kadınların birçoğu sanılanın aksine eğitimli, iş güç sahibi insanlar. Aslında senden benden farkı yok bu insanların. Çoğunun işi, hatta ilişkisi var. Ne bileyim hepsi kedilere mama verir, sokakta yürürken görürsün belki de onları. Hepimizin bir iç dünyası var. Bunu kimse bilemez ve kimse kimseye*

anlatamaz. Fakat bir site çıkar karşına, OnlyFans gibi. Ve sen o iç dünyanı başkalarına göstermeye başlarsın."

Sanem'in anlattığına göre kadın içerik üreticilerinin kurduğu OnlyFans sendikası aynı zamanda platforma yeni başlayacak kadınlara yol gösterme görevini de üstlenmiştir:

"Zaman zaman OnlyFans açmak isteyen kızlar bir şekilde birimize ulaşıyor ve gerekli kriterlere uygunsa, yani gerçekten kadınsa yardımcı oluyoruz. Bazen sahte erkek hesapları aramıza sızmaya çalışıyor."

Kadın içerik üreticilerinin kendi aralarında gerçekleştirdiği bu sendikalaşma gig ekonomisinin bir dezavantajı olarak görülen örgütlenme sorununu[272] aşma çabasıdır. Kadınların defakto olarak örgütlenmesinin sebebi, birbirlerini "müşterilerden" gelecek olası tehlikelerden korumaktır.

Ancak içerik üreticilerinin hepsinde güven probleminin olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Nihan ve Aybike'nin araştırmaya katılmayı kabul etme sebebi, isimlerinin daha fazla insan tarafından duyulmasını sağlamaktır. Aybike, araştırmacının çalıştığı internet sitesini teyit etmesini istemiş, ardından da o sitede kendisiyle yapılacak bir röportajın yer almasını talep etmiştir. Araştırmaya katılmadan önce kendisiyle röportaj yapacak editör ile iletişime geçmek istemiştir. Benzer bir durum platformu anonim bir şekilde kullanan Nihan'da da yaşanmıştır. Nihan, kullanıcı adının araştırmada geçmesinin onun geniş kitlelere adını duyurmasına katkı sağlayacağını düşünmüştür. Bedenini paylaşmaktan hoşlanmadığını özellikle dile getiren Nihan, yalnızca maddi durumu kötü olduğu için bunu yapmak zorunda kaldığından bahsetmiştir.

[272] Küçük ve Tınaz, "Gig Ekonomide Psikososyal", 107.

Yaşanan güven problemi ve çeşitli aksiliklere rağmen içerik üreticilerinin neredeyse tamamı araştırmacıya oldukça sıcakkanlı yaklaşmıştır. İçerik üreticilerinin büyük çoğunluğu araştırmaya katkı sağlayabilmek amacıyla özel hayatlarını ve kazançlarını araştırmacıya tüm şeffaflığı ile anlatmıştır. Bu konuda görüşmeciler arasındaki tek istisna Leman olmuştur. Görüşme sırasında kısa ve hoşnutsuz cevaplar veren Leman'ın aksine, diğer içerik üreticileri araştırma sürecine dahil edilmek ve olabildiğince yardımcı olmak istemiştir. Hatta öyle ki, Pırıl tez yayınlandıktan sonra okumak için kendisine haber verilmesini de araştırmacıdan özel olarak rica etmiştir.

Ayrıca görüşme yapılan birçok içerik üreticisi araştırma sonrasında tanıdıkları içerik üreticilerine haber vererek araştırmacıya yönlendirmiştir. Ahsen ve Peri, OnlyFans'teki kadın içerik üreticileriyle kurdukları gruplara bilgilendirme yazısı yollamış, Pırıl da onun gibi içerik üreten yakın arkadaşlarına haber vermiştir. Ancak her içerik üreticisi araştırmaya destek olma konusunda istekli olmamıştır. Sanem görüşme tamamlandıktan sonra onun adının verilerek diğer içerik üreticileriyle iletişime geçilmemesini özellikle rica etmiştir. İnsanların araştırmaya tepkiyle yaklaşabileceğini düşündüğü için bu konuda kimseye kefil olmak istemediğini dile getirmiştir.

Görüşme sonuna gelindiğinde her görüşmecinin eklemek veya duyurmak istediği şey sorulmuştur. Vildan isteğini şu şekilde dile getirmiştir:

> *"Porno artık Türkiye'de yasaklanmasın. Ben kendi halinde bir içerik üreticisiyim. Bunu duyurmak için görüşmeyi kabul ettim."*

Vildan'ın da değindiği gibi yasaklama ve dava konuları özellikle de anonim olmadan içerik üreten kullanıcılar için önemli gözükmektedir. Merve Taşkın'a açılan "müstehcenlik" davasına bu nedenle dikkat çekilmektedir. Peri, Merve Taşkın'ın davayı

kazanmasından dolayı kendisini eskiye oranla daha rahat hissetmektedir. Aybike de dava süreci başladığında durumun onu çok korkuttuğundan bahsetmiştir:

> *"Aslında o dava bizi baya korkutmuştu bu kurduğumuz düzenin bozulmasına engel olur mu diye. Ama ben diğer insanlardan biraz daha şanslıyım. Eğer Türkiye'de yasaklanırsa en kötü eşim Avrupa vatandaşı olduğu için oraya gider işime orada devam edebilirim. Ama normal biri için çok korkutucu gerçekten. Emeklerinizin çöpe gittiğini görmek istemezsiniz."*

Ayrıca Aybike, Merve Taşkın'ın aslında davadan beraat edeceğini bildiği halde sırf etkileşimi artırmak ve kendi reklamını yapmak için diğer içerik üreticilerini korkutma pahasına dava sürecini büyüterek ciddileştirdiğini düşünmektedir. Yalnızca Aybike değil, görüşme yapılan içerik üreticilerinin birçoğunun kendilerinden çok daha fazla kazanç sağlayan Merve Taşkın'a dava süreciyle OnlyFans'i gündeme getirdiği için öfke duyduğu fark edilmiştir.

Sanem'in görüşme sonundaki isteği ise farkındalık kazandırma üzerine olmuştur. Sanem, OnlyFans'teki erkek içerik üreticileriyle de görüşme yapılmasını rica etmiştir. Ona göre platformda yalnızca kadınlar içerik üretiyormuş gibi bir algı yaratıldığı için devamlı kadınlar suçlanmaktadır. Bu nedenle konunun erkek içerik üreticiler üzerinden popülerlik kazanması gerektiğini düşünmektedir. Didem de Sanem gibi bu konuya değinmiştir. Görüşmede henüz sorular sorulmaya başlanmadan önce Türkiye'de çok fazla erkeğin OnlyFans'te içerik ürettiğini ancak kimliklerini sakladıklarını söylemiştir.

Vildan ise yaklaşık bir saat süren görüşmenin sonunda herhangi bir şey eklemek istememiş, yalnızca normalde bu kadar uzun süren bir sohbetten 10 dolar kazandığını söylemiş ve fiyat tarifesini araştırmacıyla paylaşmıştır. Ocak ayında özel sebeplerden dolayı platformda içerik üretmeye ara verdiğini, bu sebeple platformdan o ay yalnızca

1.700 dolar kazandığını eklemiştir. Ayrıca OnlyFans'te 5 aydır içerik ürettiğinin altını çizerek bu zamana kadarki toplam kazancını paylaşmış, kazancından da ilk kez birine bahsettiğini söylemiştir.

Kazanç konusu hiç sorulmadığı halde çoğu içerik üreticisinin özellikle vurgulamış olması dikkat çekicidir. Çünkü görüşmecilerin birçoğunu kariyer yolunda umutsuzluğa düşmüş kadınlar oluşturmaktadır. Millett'in sokakta çalışan seks işçilerini anlamak için yaptığı görüşmeler OnlyFans'teki içerik üreticilerinin de anlaşılabilmesi için önem taşımaktadır. Millett'in görüştüğü seks işçilerinden J'in bu işe başlama sebebi kimseden borç almak istememesidir. Seks işçiliğine başladığında son sınıfta burslu bir şekilde okuyan J, bu sayede tüm ihtiyaçlarını ve fazlasını karşılayabilir hale geldiğini anlatmaktadır.[273] Görüşmecilerin neredeyse tamamı da ekonomik bağımsızlıklarını kazanmak, kimseden borç almadan hayatlarını sürdürebilmek için OnlyFans'i tercih etmektedir.

Ayrıca görüşmecilerin büyük çoğunluğunun atanma umudu kalmamış öğretmenlerden oluşması özellikle incelenmesi gereken bir olgudur. Geleceğin öğretmenleri hem ücretli öğretmenliğin maaşlarının yetersizliği hem de devlet okuluna atanamama sebebiyle OnlyFans'te içerik üretmektedir. Birbirinden tamamen bağımsız dört görüşmeci olan Didem, Sedef, Nihan ve Vildan bu ortak kaderi paylaşmaktadır.

[273] Millett, *Sokak Kadınları*, 32.

SONUÇ

Kadınlar tarih boyunca erkeklerin sahip olduğu temel haklara sahip olabilmek için mücadele etmek zorunda kalmıştır. Kamusal alanda görünür olmak bu mücadelelerin kader belirleyici kesitini oluşturmaktadır. Çünkü esas itibarıyla kadınların sosyal statüsünü olumsuz etkileyen ve yaşamın farklı alanlarında var olmalarına büyük ölçüde engel çıkaran hemen her şey özel alana hapsedilmeleri ile bağlantılıdır. Ataerkil düzende kadınlarla ilgili tüm önermeler ve önerilen tedbirler, kadınların kamusal alanda görünür olmasının onları tahakküm altında tutmayı zorlaştıracağı varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle ataerkil düzenin sürdürülebilmesi için kadınlar yalnızca dört duvar arasında kalarak ailesiyle ilgilenmeli ve son sözü evin reisi olan erkeğe bırakmalıdır.

Bu sebeple yüzyıllar boyunca kadınların kamusal alanda yer almasına izin verilmemiş, verildiğinde ise erkeklerden çok daha zorlu bir günlük hayatla baş başa bırakılmışlardır. Erkeklerin kamusal alanda fazladan çaba sarf etmesine gerek duyulmazken, kadınlar attığı her adımı, söyleyeceği her cümleyi ve hatta mimiklerini bile devamlı kontrol altında tutmak zorunda kalmıştır. Bu kısıtlamalar nedeniyle kadınlar özel alandaki küçük hapishanelerinden kurtulsa da aslında bir nevi daha geniş bir hapishaneye geçmiştir.

Kamusal alandaki bu hapishane çok daha yorucudur. Çünkü süperpanoptikonda devamlı bir gözetleme söz konusudur. Dijital kamusal alanın etkisiyle mahrem despotluğu tüm sosyal medya platformlarında ortaya çıkmıştır. Süperpanoptikonun beslediği skopofilik içgüdü, kullanıcıları birbirlerinin özel alanına dahil olmaya ve mahrem despotluğu nedeniyle de her şeyi görmeye haklarının olduğunu düşünmeye itmektedir. Buna kadın kullanıcıların bedenleri de dahildir.

“Sergileme zorunluluğu” özellikle de kadın kullanıcıların maruz kaldığı bir despotluktur. Sosyal medya platformlarında kadın kullanıcılar popüler olabilmek için hem hayatlarını hem de bedenlerini sergilemektedir. Bu her ne kadar gönüllü bir sergileme gibi görünse

de aslında sosyal medyada en önemli şey popülerliktir ve sosyal medya hayatın merkezinde yer aldığından kullanıcılar popüler olmak için bunu yapmak zorunda hissetmektedir.

Hayatın her alanında geçerli olan "seks satar" anlayışı nedeniyle kadın kullanıcıların zahmetsiz ve hızlı bir şekilde popüler olmasını pornografik içerikler sağlamaktadır. Bu sebeple kullanıcılar pornografik içerikler üretmeyi seçmektedir. Bu yolla popüler olan kullanıcılar aynı zamanda sosyal medya üzerinden kazanç da sağlayabilmektedir. Kullanıcıların bu içerikleri üreterek gig ekonomisi modeline dahil olduğu platformlardan biri OnlyFans'tir.

Gig ekonomisi modelinin yaygınlaşması özellikle de 2020 yılının başlangıcında olmuştur. COVID-19 pandemisi sürecinde ekonomik krizler nedeniyle dünya genelinde birçok kişi işten çıkarılmış veya maaşları aylarca ödenememiştir. Bu sebeple insanlar hayatlarını devam ettirebilmek için daha önce denemedikleri yollara yönelmiştir. OnlyFans içerik üreticiliğinin popülerleşmesi de pandemi dönemine denk gelmektedir.

Kullanıcıların ne zaman ve kimin için içerik üreteceğine kendilerinin karar verebildiği, ayrıca özel talepleri de karşıladıkları OnlyFans platformunda büyük çoğunlukla yetişkinlere yönelik içerikler yer almaktadır. Bu platformda içerik üreten kullanıcılar ise bir nevi dijital seks işçileridir. Bu seks işçilerinin arasında kadın, erkek, transseksüel veya "akışkan cinsiyet" olarak tanımlanan cinsiyet kimliğindeki bireyler yer almaktadır. Ancak yine de tarihsel süreçte sıkça rastlandığı gibi günümüzde de OnlyFans platformunda kadın içerik üreticileri daha fazla dikkat çekip eleştirilmektedir.

OnlyFans platformunda kadınların daha fazla eleştirilmesinin sebebi, mizojinik tutumun toplumda bir davranış biçimine dönüşecek kadar kabullenilmesidir. Kapitalizm ile metalaştırılan kadın bedenine karşı mizojinik tutum sergilenerek düşmanca bir tavır

takınılmaktadır. Çünkü bu düzende kadınların tek başlarına anlam ifade etmemeleri, yalnızca eril tahakküm altında var olmaları istenmektedir. Eril tahakkümün etkisi altından çıkmaması için özel alana hapsedilen kadınlar, erkek üzerinden değer atfedilip değersiz bir objeye indirgenmeye çalışılmaktadır. Başka bir deyişle, erkeğin özgürlük alanını genişletebilmek için kadınlar geniş görünen ama aslında dar olan bir alana hapsedilmiştir. MacKinnon'ın da bahsettiği gibi, kadınlar tarihte en görünür oldukları dönemde bir yandan da en görünmez oldukları hale bürünmüştür.

Bu nedenle patriyarkal düzenin içerisinde sistematik bir şekilde sömürülen kadınlar ve bedenlerinin OnlyFans platformunda paylaşılması rıza dahilinde gerçekleşiyor olsa bile tartışma konusu olmaktan kurtulamayacaktır. Bununla birlikte burada asıl sorun, hayatını sürdürmek ve yaşam kalitesini artırmak için kadınları dijital seks işçisi olmaya sürükleyen sistemdir. Hem kadınların iş hayatında karşılaştığı taciz olayları hem de cinsiyet eşitsizliğinin maaşlarda da görülüyor olması kadınları süreci kendilerinin yönettiği gig ekonomisinin belki de en etkili örneklerinden biri olan OnlyFans platformunu kullanmaya itmektedir. Bu nedenle OnlyFans tartışmaları asıl olarak kapitalist sistem içerisinde sömürülen kadınlar açısından ele alınmalıdır.

Bu sömürüde kadınlar bedenlerini bir ürün gibi satışa sunmaktadır. Görüşme yapılan OnlyFans içerik üreticileri yaptıkları işi ürün pazarlamaya benzetmekle aslında kapitalist tüketim döngüsüne bedenlerini sunduklarını kabul etmektedir. Ancak bedenin ürün olarak nitelendirilmesi ataerkil dünya görüşünün kadını konumlandırdığı cinsiyetçi algıyı pekiştirmektedir. Dolayısıyla yapılan işin özgürlük olarak tanımlanması birçok açıdan yanıltıcı niteliktedir. Çünkü görüşme yapılan birçok kullanıcıda görüldüğü üzere, içerik üreticileri istedikleri kişiye hizmet verme özgürlükleri olmasının yanı sıra bu direnci kıracak bir ücret seviyesinin olduğunu da inkar etmemektedir.

Ancak deneyimlenen zorluklara rağmen hızlı para kazanma isteği nedeniyle içerik üretmeyi seçen kadınların önüne geçilemeyeceği ortadadır. Burada yapılabilecek olan tek

şey hem yetişkin hem de genç kadınların olası tehlikelerden korunmasının sağlanmasıdır. Çünkü kullanıcıların uğradığı dijital taciz ve reşit olmayan kadınların etkilenmesi nedeniyle platformun yarattığı tehlike yalnızca kullanıcıların kendisini ilgilendiren nitelikte değildir. Konunun kamuya yansıyan yanları da bulunmaktadır. Örneğin Twitter gibi kısa sürede milyonlarca insana ulaşılabilen platformlarda OnlyFans'ten kazanılan gelirlerin paylaşılması reşit olmayan genç kadınları etkilemekte ve çocuk pornografisi tehlikesini doğurmaktadır. Çocuk pornografisini önlemek için OnlyFans'te sıkı denetimler uygulanıp NCMEC ile iş birliği yürütülse de bu yeterli olmamaktadır. Çünkü gençler platformda gördüklerini platform dışında uygulayabilmektedir. OnlyFans platformu pornografiyi sosyal medyanın bir parçası haline getirerek "nude" fotoğrafa bakışı normalleştirmiş ve yaygınlaştırmıştır. Rıza dahilinde olsa da bu durumun genç kadınlar özelinde yaratacağı birçok tehlike bulunmaktadır. Siber zorbalığa uğrayarak hayatına son vermeyi seçmek ne yazık ki bu tehlikelerdendir. Yolladığı özel görüntülerin paylaşılması tehdidi nedeniyle intihar eden 15 yaşındaki Amanda Todd bu durumun yarattığı tehlikenin örneklerinden yalnızca biridir.

Ayrıca özel hayatın kamusal alanda şeffaflaşması çeşitli sebepler nedeniyle ergenlik sorunlarıyla baş etmede yetersiz kalan çok sayıda genç kadını olumsuz etkilemektedir. "Normal bir işte" çalışarak lüks bir hayata sahip olamayacağını fark eden genç kadınlar için OnlyFans'in vadettiği yüksek gelir, içine sürüklenmekten kurtulamayacakları bir platforma dönüşme tehlikesine sahiptir. Reşit olmayan genç kadınlar bu şekilde çocuk pornografisinin materyali haline gelebilmektedir. OnlyFans'in bu konuda katı kuralları olduğu düşünülse de platformun kişiye özel hizmet alanında karşılıklı rıza ile gerçekleşen ve dışa vurulmayan durumlarda müdahale ihtimali yoktur. Her platformda olduğu gibi OnlyFans'te de kontrol dışı bir alan hep vardır ve şu anda bile reşit olmayan genç kadınlar bu kör noktalarda istismar edilme tehlikesine sahiptir.

Bunlara ek olarak, görüşme çıktılarında da anlaşılacağı üzere bahsi geçen tehlikeler yalnızca genç kadınlar için değil, aynı zamanda yetişkin kadınlar için de endişe vericidir. Bu nedenle kullanıcılar platformda anonim bir şekilde içerik üreterek kişisel bilgileri ile

yüzlerini gizlemeyi tercih etmektedir. Çünkü içerik üreticileri OnlyFans kariyerleri nedeniyle sosyal çevreleri tarafından etiketlenmekte ve dışlanma gibi sonuçlarla karşılaşmak istememektedir. Gizli bir hayat yaşama zorunluluğu nedeniyle yalnızlaştırılan kadınlar siber zorbalığa karşı daha savunmasız bir hale gelmektedir.

Özellikle Türkiye gibi toplumun çoğunluğunun kendisini muhafazakar bir çizgide tanımladığı geleneksel toplumlarda kadınları OnlyFans'in olumsuz yanlarından korumak için herhangi bir çözüm geliştirmek şu an için oldukça zordur. Toplumdaki beden ve mahremiyet algısı zamanla dönüşmüş olsa bile OnlyFans'in normalleşeceği bir Türkiye yakın tarihte ortaya çıkmayacaktır. Bunun en büyük kanıtı, 8 Haziran 2023 tarihinde Türk aile yapısını tehdit ettiği gerekçesiyle vatandaşlar tarafından CİMER'e şikayet edilmesinin ardından platforma erişim engeli getirilmesidir

KAYNAKÇA

140journos. "*Türk İfşa"*, YouTube, 29 Ocak 2023, https://www.youtube.com/watch?v=BbciJ_deFSY.

Adams, Carol J. *Etin Cinsel Politikası.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013.

Agnes, Roisin. "Feminist porn: putting female desire in the picture?", *The Irish Times*, 18 Haziran 2015. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2023, https://irishtimes.com/life-and-style/people/feminist-porn-putting-female-desire-in-the-picture-1.2250349.

Airoldi, Massimo. *Machine Habitus: Toward a Sociology of Algorithms.* Cambridge: Polity Press, 2022.

Aktaş, Songül. "Medyanın Kadın Estetiği Üzerine Etkileri ve Ebenin Rolü", *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi,* 17(3), (2014): 187-195. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunihem/issue/2666/34576#article_cite.

Alagözlü, Nuray. "Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilemeler ve Toplum-Bilişsel Yapı", *International Journal of Central Asian Studies,* (13), (2009): 37-48.

Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act [FOSTA]. *One Hundred Fifteenth Congress of the United States of America, 1-2,* Ocak 2018.

Antmen, Ahu. *Sanat/Cinsiyet: Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri.* İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Arendt, Hannah. *İnsanlık Durumu.* İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.

Arıkan, Engin. "Feminist Düşünce ve Feminist Hukuk İçin Radikal Bir Kılavuz: Catharine A. MacKinnon", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), (2019): 661-684. https://doi.org/10.33717/deuhfd.642020.

Arman, Cenk. *"Ara Akım Medya"*, Fayn Studio, GAİN, 2022.

Bard, Christine. *Pantolonun Politik Tarihi.* İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012.

Barron, Lee. "Dworkin's Nightmare: Porngrind As the Sound of Feminist Fears", *Popular Music History,* 6(1), (2011): 69-84.

Baydar, Veysi. "Popüler Kültürde Mizojini", *Turkish Studies,* 8(12), (2013): 151-165. http://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5969.

BBC News Türkçe. *Şule Çet davası sonuçlandı: Çağatay Aksu ve Berk Akand cinayet ve cinsel saldırıdan 'iyi hâl indirimli' ceza aldı*, 4 Aralık 2019. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2023, https://bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50660568.

Bebel, August. "İçinde", *Kadın ve Marksizm*, der. Les Editions Sociales, İstanbul: Sorun Yayınları, 2010.

Bourdieu, Pierre. *Televizyon Üzerine.* İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1997.

Bruner, Raisa. "OnlyFans CEO Ami Gan Wants to Dispel Misconceptions About the Company", *TIME,* 31 Temmuz 2022. Elde edilme tarihi: 11 Ağustos 2023, https://time.com/6202306/onlyfans-ceo-ami-gan-interview/.

Butler, Judith. *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi.* İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

Cole, Samantha. "Pimps Are Preying on Sex Workers Pushed Off the Web Because of FOSTA-SESTA", *Vice,* 30 Nisan 2018. Erişim tarihi: 17 Ocak 2023, https://www.vice.com/en/article/bjpqvz/fosta-sesta-sex-work-and-trafficking.

Comerford, Taylor. "Pornography Isn't the Problem: A Feminist Theoretical Perspective on the War against Pornhub", *BCL Rev.,* 63, (2022): 1177-2022. https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bclr63&div=29&id=&page=.

de Gougles, Olympe. "Kadının ve Kadın Yurttaşın Hakları Bildirgesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, çev. Ece Göztepe, 45(1), (t.y.): 185-193. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/629497.

Doğramacıoğlu, Hüseyin. "Şemsettin Sami'nin Kaleminden Kadınlar", *Asia Minor Studies*, 6(12), (2018): 221-239. https://doi.org/10.17067/asm.303587.

Düzkan, Ayşe. "Önsöz", *Erkek Doğrama Cemiyeti Manifestosu*. Solanas, V. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2002.

Easterbrook-Smith, Gwyn. "OnlyFans as gig-economy work: A nexus of precarity and stigma", *Porn Studies,* (2022): 1-16. https://doi.org/10.1080/23268743.2022.2096682.

Economist Intelligence Unit. *Measuring the Prevalence of Online Violence Against Women*, 2021. Erişim tarihi: 8 Mayıs 2023, https://onlineviolencewomen.eiu.com.
Endler, Rebekka. *Eşyaların Patriyarkası.* İstanbul: İletişim Yayınları, 2023.
Engels, Friedrich. "İçinde", *Kadın ve Marksizm*, der. Les Editions Sociales, İstanbul: Sorun Yayınları, 2010.
Federici, Silvia. *Wages Against Housework.* Bristol: Power of Women Collective and the Falling Wall Press, 1975.
Foucault, Michel. *İktidarın Gözü.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
Fiennes, Sophie. *"The Pervert's Guide to Cinema Presented by Slavoj Zizek"*, P Guide, 2006, https://www.imdb.com/title/tt0828154.
Fisher, Mark. *Kimse Sıkılmıyor, Her Şey Sıkıcı,* çev. Koray Kırmızısakal. Terrebayt, 29 Temmuz 2022. Erişim tarihi: 1 Ocak 2023, https://terrabayt.com/kultur/kimse-sikilmiyor-her-sey-sikici.
Freud, Sigmund. *Çocukta Fobinin Analizi: Küçük Hans Vakası.* İstanbul: Say Yayınları, 2013.
Freud, Sigmund. *Bilinçaltı: Cinsellik Üzerine Üç Deneme.* Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.
Friedman, Gillian. "Jobless, Selling Nudes Online and Still Struggling", *The New York Times,* 13 Ocak 2021. Erişim tarihi: 10 Aralık 2022, https://www.nytimes.com/2021/01/13/business/onlyfans-pandemic-users.html.
Gallay, Amelia. "Sex Sells, But Not Online: Tracing the Consequences of FOSTA-SESTA", *Berkeley Journal of Criminal Law,* 4 Aralık 2021. Erişim tarihi: 17 Ocak 2023, https://www.bjcl.org/blog/sex-sells-but-not-online-tracing-the-consequences-of-fosta-sesta.
Giddens, Anthony. *Mahremiyetin Dönüşümü.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.
Google Trends. *OnlyFans Arama Terimi,* t.y. Erişim tarihi: 27 Şubat 2023, https://trends.google.com/trends/explore?date=today%205-y&geo=TR&q=OnlyFans.
Gökçimen, Semra. "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", *Yasama Dergisi,* 3(10), (2008): 5-59. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54538/743277.
Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem.* İstanbul: Metis Yayınları, 2011.
Gültekin, Tuba ve Bahadır, Aşkın. "Einfühlung Kavramı Bağlamında Tracey Emin'in "1963-1995 Yılları Arasında Uyuduğum Herkes" ve "Yatağım" Eserlerinin Çözümlenmesi", *Social Sciences Research Journal,* 9(2), (2020): 99-106. https://dergipark.org.tr/en/pub/ssrj/issue/54392/722956.
Güngörmez, Bengül. *Eric Voegelin-İnsanlık Draması.* İstanbul: Paradigma Yayınları, 2011.
Günindi Ersöz, Aysel. "Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), (2015): 80-102.
Gürbilek, Nurdan. *Vitrinde Yaşamak.* İstanbul: Metis Yayınları, 2001.
Habermas, Jürgen. "Kamusal Alan"*, Kamusal Alan,* der. Meral Özbek, İstanbul: Hil Yayın, 2004, ss. 95-102.
Hamilton, Vaughn. Soneji, Ananta. McDonald, Allison. Redmiles, Elissa. "'Nudes? Shouldn't I charge for these?': Motivations of New Sexual Content Creators on OnlyFans", *arXiv e-prints*, arXiv-2205, (2022): 1-19. https://doi.org/10.48550/arXiv.2205.10425.
Han, Byung-Chul. *Şeffaflık Toplumu.* İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
Hanisch, Carol. *Kişisel Olan Politiktir: Radikal Feminizm Üzerine,* ed. A. Nazar Erişkin. İstanbul: Kült Neşriyat, 2013.
Hari, Johann. *Çalınan Dikkat: Neden Odaklanamıyoruz?,* İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
Harrison, Kristen. "Television Viewers' Ideal Body Proportions: The Case of the Curvaceously Thin Woman", *Sex Roles*, 48(5/6), Mart 2003, ss. 255-264.
hooks, bell. *Feminizm Herkes İçindir.* İstanbul: bgst Yayınları, 2012.
Huizinga, Johan. *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006.
ILO ve TÜİK. *Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü.* Ankara, 2020.
Işık, Mehmet Fatih. "Felsefe Tarihinde Mizojini Sorunu", *Politik Ekonomik Kuram*, 6(1), (2022): 59-72. https://doi.org/10.30586/pek.1107877.
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2022 Yıllık Veri Raporu,* 2023.
Kahraman, Hasan Bülent. *Cinsellik, Görsellik, Pornografi.* İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010.

Kandiyoti, Deniz. *Cariyeler, Bacılar ve Yurttaşlar.* İstanbul: Metis Yayınları, 2013.
Karabat, Ayşe. Gümüşel Güner, Semin. Pürüzsüz, Can ve Kılıç, Şükrü Oktay. *"Büyüteç: Türkiye'de Sosyal Medyada Adalet Arayışı",* Fayn Studio, 2020.
Karakuş Öztürk, Hatice. "Mary Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi Kitabında Rousseau Eleştirisi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), (2017): 471-485. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59416/853281.
Kavut, Sevgi. "Dijital Dönüşüm Çağında Gözetimin Elektronikleşmesi: Panoptikon'dan Süperpanoptikon'a Gözetim Toplumu", *Communicata,* (25), (2023): 22-27. https://doi.org/10.5152/communicata.2023.23029.
Kaya, Şehriban. "Kadın ve Sosyal Medya", *Gaziantep University Journal of Social Sciences,* 17(2), (2018): 563-576. https://doi.org/10.21547/jss.363932.
Keyes, Ralph. *Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma.* Ankara: Delidolu Yayınları, 2021.
Kinsey, Alfred Charles. *Kinsey Raporu: Kadınlarda Cinsel Yaşam.* İstanbul: Beydağ Yayınevi, 1986.
Kıran, Selçuk. Küçükbostancı, Hilal. Emre, İlkim Ecem. "Sosyal Medya Kullanımının Kişiler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi", *Bilişim Teknolojileri Dergisi,* 13(4), (2020): 435-441. https://doi.org/10.17671/gazibtd.693331.
KONDA. *Medya Raporu: Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008-2018*. Ankara, 2019.
Küçük, Nevin. Tınaz, Pınar. "Gig Ekonomide Psikososyal Riskler 'Nitel Bir Analiz'", *Beykoz Akademi Dergisi,* 10(1), 2022, ss. 103-126.
Lane, Ann J. "Önsöz", *Kadınlar Ülkesi.* Gilman, C. P. İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2007.
Les Editions Sociales. "Önsöz", *Kadın ve Marksizm.* İstanbul: Sorun Yayınları, 2010.
Litam, Stacey Diane Aranez. Speciale, Megan ve Balkin, Richard S. "Sexual Attitudes and Characteristics of OnlyFans Users", *Archives of Sexual Behavior,* 51(6), (2022): 3094-3103.
MacKinnon, Catharine. *Sexual Harassment of Working Women.* New Haven: Yale University Press, 1979.
MacKinnon, Catharine. *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru.* İstanbul: Metis Yayınları, 2015.
Mancini, Jeannine. "OnlyFans Taxes: Everything You Need to Know", *doola*, 13 Nisan 2023. Erişim tarihi: 10 Ağustos 2023, https://doola.com/blog/onlyfans-taxes/#:~:text=Any%20money%20you%20earn%20from,self-employment%20taxes%20on%20it.
Maor, Mara. "Becoming the Subject of Your Own Story: Creating Fat-positive Representations", *Interdisciplinary Humanities,* 30(3), (2013) 7-22.
McCann, Hannah (Danışman Editör). *Feminizm Kitabı*. İstanbul: ALFA, 2020.
Mill, John Stuart. *Kadınların Özgürleşmesi.* İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016.
Millett, Kate. *Sokak Kadınları.* İstanbul: Payel Yayınları, 1996.
NTV. *Özgecan'ın kaçan katil zanlısı yakalandı,* 14 Şubat 2015. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2023, https://ntv.com.tr/turkiye/kacan-zanli-yakalandi,rQyPiYsz5UKipD7J1M5Mlw.
OnlyFans. *Our Teamand Goals,* t.y.a. Erişim tarihi: 4 Aralık 2022, https://www.onlyfans.com/about.
OnlyFans. *OnlyFans Transparency Reports*, t.y.b. Erişim tarihi: 4 Aralık 2022, https://onlyfans.com/transparency.
OnlyFans. *Genres You Can Find On OnlyFans,* 2022. Erişim tarihi: 10 Aralık 2022, https://blog.onlyfans.com/genres-you-can-find-on-onlyfans.
Papacharissi, Zizi. "Sanal Mekan: Kamusal Bir Mekân Olarak İnternet", *Yeni Medya Dergisi,* çev. Şeyda Koçak Kurt, (10), (2021): 145-159. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yenimedya/issue/62586/937495.
Peryön ve PwC Türkiye. *Çalışma Hayatında Cinsiyet Eşitliği.* İstanbul, 2022.
Platon. *Devlet.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.
Pornhub. *2021 Year in Review,* 8 Aralık 2022. Erişim tarihi: 14 Aralık 2022, https://www.pornhub.com/insights/2022-year-in-review.
Putgül Köybaşı, Gülperi. "Histeriden Oedipus'a Freud Teorisinde Kadınlık ve Cinsellik", *Madde, Diyalektik ve Toplum Dergisi,* 3(3), (2020): 203-212.

Qui, Jack Linchuan. "Hoşça Kal iKöle: Dijital Nesnelerle Alternatif Özneler Oluşturmak", *Dijital Nesneler-Dijital Özneler,* der. David Chandler ve Christian Fuch. İstanbul: NotaBene Yayınları, 2021.

Rastrelli, Hailey. "A Comparative Analysis: #MeToo, Nari Movements, and the Price of Neoliberal Feminism", *International Social Science Review,* 97(3), (Eylül 2021): 1-11.

Rouse, Lauren ve Salter, Anastasia. "Cosplay on Demand? Instagram, OnlyFans, and the Gendered Fantrepreneur", *Social Media + Society,* 7(3), (Temmuz-Eylül 2021): 1-14. https://doi.org/10.1177/20563051211042397.

Rousseau, Jean-Jacques. *Emile: Bir Çocuk Büyüyor.* İstanbul: Selis Yayınları, 2009.

RSF. *2022 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi, Paris:* 2002.

Sennett, Richard. *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Sennett, Richard. *Kamusal İnsanın Çöküşü.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.

SİPAHİ Hazal, "*Merve Taşkın'la Müstehcenlik Davaları Üzerine",* Mental Klitoris, Spotify, Aralık 2022.

Southwell, Gareth. *Marx Bu İşe Ne Derdi?,* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

Statista. *Number of internet and social media users worldwide as of July 2022*, 20 Eylül 2022. Erişim tarihi: 2 Kasım 2022, https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide.

TBİD ve KONDA. *Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması 2021,* 2021.

TÜİK. *İstatistiklerle Kadın, 2022.* Ankara, 2023.

Türk, Ayşegül ve Akkol, Nuray. "Tracey Emin'in Günümüz Sanatındaki Yeri ve İşlerinin Değerlendirilmesi", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1(2), (2010): 105-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25902/273031.

Türk Ceza Kanunu (5237 S.K.). *Resmi Gazete, 25611, 226,* Ekim 2004.

Tyrnauer, Matt. *"Victoria's Secret: Angels and Demons",* Hulu Originals, 2022.

van der Nagel, Emily. "Competing platform imaginaries of NSFW content creation on OnlyFans," *Porn Studies,* 8(4), (2021): 394-410. https://doi.org/10.1080/23268743.2021.1974927.

van Dijck, Jose ve Poell, Thomas. "Sosyal Medya Mantığını Anlamak", *Yeni Medya Dergisi,* çev. Şeyda Koçak Kurt, (9), (2020): 110-128. https://dergipark.org.tr/en/pub/yenimedya/issue/58796/847936.

Wollstonecraft, Mary. *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012.

Zamandar Başoğlu, Aylin Berna. *"Dijital Oyunlarda Nefret Söylemi: GTA V Örneği"*, 2020 Uluslararası Nefret Söylemi ve Ayrımcılık Konferansı, Hrant Dink Vakfı, 12 Aralık 2020, https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/konferans.

EKLER

EK-1-Bursa Uludağ Üniversitesi Etik Kurul Kararı

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI
25 KASIM 2022	2022-10

KARAR NO 20: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Sosyoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN'ın tez danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi 702144009 numaralı Ayşe Hümeyra ÇAMURCU'nun ""Sosyal Medyada Beden ve Mahremiyet: Onlyfans Örneği" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN'ın tez danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi 702144009 numaralı Ayşe Hümeyra ÇAMURCU'nun "Sosyal Medyada Beden ve Mahremiyet: Onlyfans Örneği" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.